

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZMART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİ
YÖNTEMLERİ

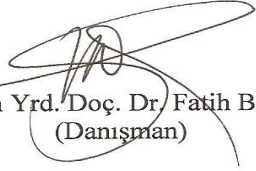
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Fatih BALCI

Hazırlayan
Faruk Sinan ARPALI

ÇANAKKALE-2008

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Faruk Sinan ARPALI' ya ait
TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİ YÖNTEMLERİ adlı
Çalışma, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. Fatih BALCI
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Ali KILIÇ
Üye

Yrd. Doç. Dr. Selçuk UYGUN
Üye

ÖZET

Tez Türkiye’de sanat eğitimi tarihinin 1880’den 2006 yılına kadar uygulana gelen yöntem ve kuramların, tarihsel süreç içerisinde incelenmesini kapsamaktadır.

Türkiye’de sanat eğitiminin merkezi, tutarlı, geçerli bir bütünlüğü bulunmamaktadır. Özellikle 1950 sonrası parçalı ve başboş görünüm çizmektedir. Son 15 yıl bu sorunların düzeltilme çabası içindedir. Yine Türkiye’de sanat eğitiminin kendi rutinleri içinde sürdürüldüğünü, bu eğitimi işlevselliği ve çağa olan uyumu fazla sorgulanmamaktadır.

Tüm bunların altında çok çeşitli nedenlerle birlikte, sanat eğitimine ilişkin bütüncül ve gerçekçi bir bakış açısının geliştirilememesi yatmaktadır. Sanat eğitimcileri hangi gerekçelerle hangi yöntemleri uygulamaları gerektiği konusunda netleşmemektedir. Bu bulanıklığın aşılması için geliştirilen yöntem ve kuramların, uygulamaların tarihsel bir dökümünün yapılması ve bunların zamanla olan ilişkisinin irdelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle Tez 1880-2006 sanat eğitim kavramı, kuram ve yöntemlerini ayrıca bu süreç içerisinde uygulana gelen sanat eğitimi programlarını da kapsamaktadır.

ABSTRACT

This thesis contains the analysis on applications of methods and theory in art education in historical process from 1880 to 2006.

There is no current, central or coherent entirety of artistic education in Turkey. Especially after 1950, the image was limited and aimless. In last 15 years these problems is tried to go better. Art education In Turkey goes routine and isn't interrogated about accord to era.

With some other reasons, the subject is not to build up a cumulative and realistic view point. It is not clear that which method can be used in which reasons for artistic educationalists. It's need to look over the historical process of methods, theories and applications and relate to times. For this reason this thesis holds the concept, theory and method of artistic education and also programs of education which is being applied.

İÇİNDEKİLER

ONAY	
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar CETVELİ.....	vi
KISALTMALAR CETVELİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1. Sanat Eğitimi Tanımı.....	2
1.1. Türkiye’de Sanat Eğitimi.....	6
1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	6
1.1.2. Cumhuriyet ve Sonrası.....	12
1.1.2.1. Atatürk’ ün Sanat Eğitimi Yaklaşımları.....	12
1.1.2.2. Milli Eğitim Şuralarında Sanat Eğitimi.....	23
1.1.3. Türk Sanat Eğitiminin Zamandizini.....	32
1.2. Avrupa’da Sanat Eğitimi Hareketleri ve Bauhaus (1919-1990).....	35
1.2.1. 1933 ve 1945 Arası Dönem.....	38
1.2.2. 1945’den Sonraki Gelişmelerin Kısa Değerlendirilmesi.....	39
1.2.3. Bauhaus Okullarında Uygulamalara Dair.....	44
2.Görsel Sanatlarda Yöntemler.....	46
2.1. Kopya Yöntemi.....	46
2.2. Kolaydan Zora Yöntemi.....	48
2.3. Bellek Eğitimi Yöntemi	49
2.4. Müzikli Yöntem	49
2.5. Çocuk Sanatı Yöntemi.....	50
2.6. Psikolojik Yöntem	51
2.7. Sanat Yoluyla Eğitim Yöntemi	52

2.8. Sanat ve İş Eğitimi Yöntemi.....	52
3. 1910- 2006 Yılları Arasında Uygulanan Sanat Eğitimi Ders Programları ve Yöntemleri.....	53
3.1. 1910-1936 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler	53
3.1.1. 1910-1936 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları.....	53
3.1.2. 1910-1936 Döneminde Uygulanan Yöntemlere Dair.....	55
3.2. 1938- 1973 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler.....	59
3.2.1. 1938- 1973 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları.....	59
3.2.2. 1938- 1973 Döneminde Uygulanan Yöntemlere Dair.....	71
3.3. 1973- 2006 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler.....	74
3.3.1. 1983-2006 Dönemi Sanat Eğitimi Durumuna Genel Bir Bakış... ..	91
3.3.2. 1973-2006 Yıllarında Uygulanan Kuram Ve Yöntemlere Dair.....	92
4. Problem Durumu.....	94
5. Araştırmanın Amacı.....	95
6. Araştırmanın Önemi.....	95
7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	96
BÖLÜM II	
YÖNTEM.....	97
1. Araştırmanın Modeli.....	97
2. Evren ve Örneklem.....	97
3. Verilerin Toplanması.....	97
4. Verilerin Çözümlemesi.....	98

BÖLÜM III**BULGULAR VE YORUM.....99**

1. Dönemler İtibariyle Okullarda Uygulanan Sanat Eğitimi Yöntemleri ve Ağırlıklı Olarak Kullanılan Yöntemler.....99

2-Milli Eğitimin Amaç ve İlkeleri ile Sanat Eğitimi Yöntemleri ve Sanat Eğitimi Amaçlarının Uyumu.....102

BÖLÜM IV**SONUÇ VE ÖNERİLER.....104****KAYNAKÇA 109**

TABLOLAR CETVELİ

Tablo 1: 1948’de İlkokullarda Uygulanan Haftalık Ders Programı.....	59
Tablo 2: 1949-1970 Yıllarında Uygulanan Ortaokul Haftalık Ders Programı..	62
Tablo 3: 1952-1956 Yıllarında Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-Müzik ve Sanat Tarihi Dersleri.....	64
Tablo 4: 1957-1970 Yıllarında Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesinde yer alan Resim Dersi Programı.....	64
Tablo 5: 1938 Yıllarında Uygulanan İlköğretmen Okulları Programında Resim- iş Dersi Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	68
Tablo 6: 1953 - 1970 Yıllarında Uygulanan İlköğretmen Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersi Programı.....	69
Tablo 7: 1974- 1975 Yıllarında Uygulanan Normal Öğretim Yapan İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-İş Programı.....	74
Tablo 8: 1973- 1974 Yıllarında Uygulanan Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri Programı.....	75
Tablo 9: 1974’de Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Dersler.....	77
Tablo 10: 1975- 1976 Yıllarında Uygulanan Sınıf Öğretmenliği Bölümü Ders Programı.....	78
Tablo 11: 1979’da Uygulanan Dört Yıllık Eğitim Enstitüsü (Resim-İş Bölümü) Ders Dağılımı Çizelgesi.....	78
Tablo 12: 1986-1987 ve 1987-1988 Yıllarında Uygulanan Öğretim Yılı İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgelerinde Resim-iş ve İş Eğitimi Dersleri.....	79
Tablo 13: 1992- 1993 ve 1994- 1995 Yıllarında Uygulanan İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-İş ve İş Eğitimi Dersleri.....	80
Tablo 14: 1997- 1998 ve 1998- 1999 Yıllarında Uygulanan İlköğretim Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-İş ve İş Eğitimi Dersleri.....	80
Tablo 15: 1985- 1986 ve 1991-1992 Yıllarında Uygulanan Ortaokul Haftalık Ders Çizelgelerinde Resim-İş Dersi ve Seçmeli Dersler.....	81

Tablo 16: 1985- 1986 ve 1987-1988 Yıllarında Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesi Değişmiş ve Seçmeli Dersler ile Resim Dersini de içinde yer aldığı Sanat Tarihi Dersleri Çizelgesi.....	83
Tablo 17: 1991- 1992 Yıllarında Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Dersler.....	84
Tablo 18: 1996'da Uygulanan Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Resim Dersleri.....	85
Tablo 19: 1989'da Uygulanan Güzel Sanatlar Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi.....	87
Tablo 20: 1992'de Uygulanan Güzel Sanatlar Lisesi - Resim Bölümü Ortak Dersleri Programı.....	88
Tablo 21: 1996'da Uygulanan Güzel Sanatlar Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi Sanat (Resim Bölümü).....	88
Tablo 22: 1989'da Uygulanan Anadolu Öğretmen Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi.....	90
Tablo 23: 1998'de Uygulanan Anadolu Öğretmen Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi.....	90

KISALTMALAR CETVELİ

CHP.....	Cumhuriyet Halk Partisi
GSKR.....	Güzel Sanatlar Komitesi Raporu
MEB.....	Milli Eğitim Raporu
TD.....	Tebliğ Dergisi
TTK.....	Talim Terbiye Kurumu
YÖK.....	Yüksek Öğretim Kurumu

ÖNSÖZ

Türkiye’de sanat eğitimi sürecinde etkili olan yöntem ve kuramların başlangıcı saydığımız 1880 den 2006’ya kadar gelen dönem içinde, etkili sanat eğitimi yöntemlerini, kuramlarını ve uygulamaların dökümünü yaparak bunların dünyada süregelmiş olan örnekleriyle karşılaştırarak, sanat eğitime ilişkin tarihsel perspektifte bir bakış oluşturabilmek ve bu alandaki boşlukların giderilmesini sağlamak maksadıyla tarihsel süreç işlenmiş, Milli Eğitim Şuraları, dönemin Resim-İş Eğitimi Programları ve programlar dahilinde uygulanan dönemsel yöntemler kapsam altına alınmıştır.

Ülkemizde Sanat Eğitimi yöntem ve kuramları üzerine yapılmış dokümanter araştırmaların 20. yy. ortalarına kadar ilerlemesi ve tarihsel doküman eksikliği giderilmesi gerekmektedir. Bu süreçte tarihsel incelemelere, yazılı dokümanlara, kuram ve yöntemlere değinilerek yapılandırılmamış başlıklar ve sınıflandırmaların gerçekleştirilmesine çalışılmıştır.

Böylelikle tarihsel bir doküman oluşturarak, sanat eğitime ilişkin perspektif ve program ile uygulama arasındaki gelişim zeminine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmamda benden her türlü desteğini, hoşgörüsünü ve birikimlerini esirgemeyen danışman öğretmenim Sayın Yar. Doç. Dr. Fatih BALCI’ ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eylül 2008
Faruk Sinan ARPALI

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu tezin amacı, Türk Sanat Eğitimi Tarihi (1880-2006) boyunca uygulamada olan Sanat Eğitimi Programları ve bunların uygulamadaki yansımaları ile Sanat Eğitimi'nin bu süreç içindeki gelişimi ve uygulama yöntemlerinin değişimini etkileyen faktörlerin ortaya konmasıdır.

Bu sebeple konu bütünlüğünün korunması maksadıyla sanat eğitimindeki program ve uygulamadaki ilişkilerine odaklanılmış dolayısı ile dönemsel ders programları ve uygulama süreçleri irdelenmiştir.

Türk Sanat Eğitimi birçok köklü evreden geçmiş, bir İmparatorluğun çöküşüne, bir Cumhuriyetin doğuşuna, demokrasideki gelgitlere tanıklık etmiştir. Bu sosyal ve kültürel hareketlerin yansıması olarak değişim gösteren Türk Sanat Eğitimindeki gelişmeleri anlatabilmek için bu değişimlere paralel olarak tezin içeriği bu dönem başlıklarına göre bölümlendirilmiştir. Bu bölümler ise; Cumhuriyet öncesi dönem, Cumhuriyet Dönemi, 1938 ve sonrası uygulanan yönetsel yaklaşımlar ve nihayet 21. yüz yıl eşiği gibi ana başlıklardır.

Sanat Eğitimi Tarihi sürecinde eski ve yeni yöntemlerin incelenmesine dair araştırmanın yapıldığı bu tezde bilhassa 1960 ve öncesi sürecin bulanıklığı göz önüne alınarak araştırma bu döneme yoğunlaşmış, araştırmada Cumhuriyet dönemi eğitimcilerin günlük notları ve anılarından yararlanılmıştır. Araştırmanın genelinde Sanat Eğitimi Tarihi Boyunca uygulanan metotlar esas alınmış ve bu konu kapsamında ders programları ve uygulamadaki süreçleri irdelenmiştir.

Tezin, Türkiye'de uygulanan Sanat Eğitimi Yöntemleri ve bu konu ile ilgili yeterli kaynak olmayışı ve bu alanda periyodik bir takibin bulunmaması sebebiyle incelediği alana katkı yapacağını umuyoruz.

1. Sanat Eğitimi Tanımı

Kavram olarak sanat eğitimi 20. yy. öncesine kadar da tartışılmış, kavramın içeriğini tanımlamak için altı birçok aktivite ile doldurulmuştur. Bunlar çocuk psikomotor eğitiminde, grup içi işbirliğini arttırmak maksatlı, boş zaman ve benzeri birçok biçimde değerlendirilmiştir. Sanatın kavram olarak kendisi başlı başına bir anlamlandırma sıkıntısı içindeyken birde buna eğitim kavramını eklediğimizde bu birbirinden ayrı gibi görülen iki oluşum ilginç bir şekilde birleşmektedir.

Böylece “‘Sanat eğitimi’ kavramı özellikle ülkemizde anlamı pek tartışmalı bir kavram olup, sanatçı yetiştiren öğretimden, boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan yaratıcı etkinliklerin düzenlenmesine ve folklor çalışmalarına dek geniş bir anlam yaygınlığında kullanılmaktadır” (San 2003 : 13).

Sanat eğitimi bir anlamda sanatçı (üretici) ile izleyiciyi kavramsal boyutta bir araya getirmektedir. Şimdinin izleyicisi geleceğin üreticisi olabilir ve bunun terside yaşanabilir, böylece sanat eğitimi görsel, işitsel ve yazın ürünlerinin sanatçı ve izleyici boyutunda bir araya gelmesinde köprü olmaktadır.

Sanat, bireysel açıdan duyguların, düşüncelerin, hayallerin, yaratıcı çabaların ve insanın kendini gerçekleştirmesinin kendi iç cevherini keşfetmesinin bir aracı; toplumları yüceltmede ve kaynaştırmada, bütünlüğü yönü ile önemli bir toplumsal kültür dinamiğidir (MEB 2007 : 4).

Sanat kültürünün yerleşmesi görsel sanatlar eğitimi ile mümkün olacaktır, öğrenim esnasında kazandırılmış sanat tarihi, estetik ve eleştirel zihinler zanaat ile sanatı, sanat eseri olmayanla olanı ayırt edebileceklerdir.

“Görsel Sanat Kültürü ” öğrenme alanında, öğrencilerin ulaşmaları beklenen kazanımlar, “estetik”, “sanat eleştirisi”, “sanat tarihi” gibi varlığını sanattan alan diğer disiplinlerin birbiri içine geçirilerek sarmal olarak verilmesiyle oluşturulmuştur (MEB 2007 : 11).

Dolayısıyla sanat eğitimini bu dallar arasında gruplaştırmak gerekirse adları görsel sanat, işitsel sanat, duysal sanat eğitimi olabilir. Resim eğitimi ise görsel sanatlar tanımının içine girmektedir. Sanat eğitimi kapsamının içine uygulamalı sanat etkinlikleri, yapıt inceleme, estetik bilgisi ve sanat tarihi girebilir.

Geniş anlamıyla bu uygulamaların iki boyutu vardır. Birincisi nitelikli sanatçılar yetiştirmek ve topluma kazandırmaktır, bu da toplumda sanatçının aydın kimliğini güçlendirir ve sanatçı kavramı öngörülebilir. İkincisi ise bilinçli izleyiciler yetiştirmektir, nihayet toplumda herkes sanatçı değildir ancak bu estetik bilgisinden yoksun olmaları anlamına gelmez. Bilinçli izleyici sanatçıyı seçip şevkini ateşler, böylece sanat eğitiminin asıl maksadına erişilmiş olunur yani sanatsal ve estetik doyuma ulaşmış bir toplum var edebilmektedir.

Böylece sanatsal uygulamalar yapan ve sanat yapmaktan zevk alan bireylerin yetiştirilmesi hedefinin yanı sıra bir sanat eserini çözümleyebilen, sanat eseri niteliğini içerenle bu niteliği içermeyeni değerlendirebilen, sanatçı ile zanaatçı farkını algılayabilen ve her ikisinin de toplumda yerini ve önemini kavrayabilen, daha da önemlisi sanatçı ile sanatçı olmayanı birbirinden ayırt edebilen çağdaş bir nesil yetiştirilmesi hedeflenmektedir (MEB 2007 : 11).

Sanat eğitimi görsel sanatların tümünü kapsamakta ve dahası sanat kültürü ve toplum bilinci bağlamında birleştirici bir rol oynamaktadır. Böylelikle “sanat eğitimi” başlığı altına birçok dal girmekte ve toplumu bu bağlamda eğitme amacı gütmektedir.

Görsel sanatlar; resim, heykel, mimarlık, grafik sanatlar, endüstri tasarımı, uygulamalı sanatlar, sinematografi, fotoğrafı, moda tasarımı, bilgisayar sanatı gibi oldukça geniş bir alanı kapsar (Kırıçoğlu 2002 : 1).

Kavramın kapsamını belirginleştirmek maksadıyla anlam yelpazesini küçültür isek, sanat eğitimi yönetsel temelde uygulamaya ağırlık veren bir eğitim biçimidir. Bu nedenle yaratıcılık gelişimine ve geçmiş yapıla gelen örnekleri inceleme yolu öncelikli tercih edilmektedir.

Dar anlamıyla sanat eğitimi görsel sanatların eğitimi ve öğretimiyle ilgilidir. Bu öğretimin kapsamı içinde, uygulamaya yönelik sanat etkinlikleri, sanat yapıtı inceleme, sanat tarihi ve estetik yer alır. Dahası, sanat eğitimi, araç, gereç ve işlik donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni, değerlendirme gibi yöntemsel konuları da içerir (Kırışoğlu 2002 : 2).

Günümüz sanat eğitimi anlayışı da bu anlatımları destekler nitelikte olup programın adını da Görsel Sanat Eğitimi olarak değiştirmiş ve genel amaçlarını şu biçimde yansıtmıştır.

Görsel sanatlar dersinin amaçları bireysel ve toplumsal, algısal, estetik, ve teknik amaçlar olarak gruplanabilir (MEB 2007 : 7).

i. Bireysel Ve Toplumsal Amaçlar:

Bireysel gözlem ve yorum yapa bilme becerisi kazandırmak amacı güder. Kendini ifade yetisi kazandırarak öğrencinin toplumdaki yerini kurmasını, çevresini algılamasını, kültürel eserlerine sahip çıkmasını, eleştirel bakış açısı kazandırmayı, yaratıcı davranışlar geliştirmesini, geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmayı, iş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırma aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmaktır.

ii. Algısal Amaçlar:

Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek maksadını taşır. Bireyin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkân tanımak, birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek ve sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak, yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmaktır.

iii. Estetik Amaçlar:

Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenerek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak, görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatın her alanına yansıta bilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yeterliliği kazandırmak, doğadan seçtiği veya insan eli ile üretilen nesnelere estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak, kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmak, çevresini estetik bir duyarlılıkla biçimlendirebilme yeteneği ve kararlılığı kazandırabilmektir.

iv. Teknik Amaçlar:

Öğrenciye her türlü araç-gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak kendini geliştirmesine imkan tanımak, değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmesini sağlamak, farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına varabilmek, öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedan anla çıkarma becerisi kazandırmak, kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmaktır.

Biçimindeki kazanımları içermektedirler. Programın temel yaklaşımları bireyin yaratıcılık, bilgiyi yorumlama ve sorun çözücü özelliklerini geliştirerek çağın gereksinimlerini bireyde gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

Görsel sanatlar alanında yapılan bütün uygulamalarda (kendini ifade etmede, bu ifade yolu ile iletişim kurmada, yaratıcı düşünmede, problem çözmede, bilgi ve malzeme seçiminde vb.) niteliğe önem veren bir anlayış esas alınmıştır (MEB 2007 : 5).

1.1. Türkiye’de Sanat Eğitimi

1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Sınırları üzerindeki hakimiyetini 18. yüzyılda kaybetmeye başlayan Osmanlı bu süreci durdurmanın yollarını askeri, sanayi ve bilimsel ilerlemede aramıştır. Ancak bu yolları kendi keşfetmeyecek onun yerine batıyı taklide yönelecektir. Böylece aydınlanmanın adı “Batılılaşma” olacaktır.

18. yüzyılın başlarından bu yana batılılaşma sürecinin gerekliliğine inanan Osmanlı, sanayi, bilim, ekonomik ve askeri alanlarda gelişmiş batılı ülkelerden geri kalmama savaşı vermektedir. Böylece Avrupalı ülkelerin bilimsel ilerlemelerine karşıt bir çabanın içine girer.

18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü durdurmak maksadıyla askeri ve eğitim alanında gerçekleştirilen yenilikler sonucu, resim derslerinin, önce askeri, daha sonra da sivil okulların programlarına dahil edildiği görülmektedir. 1773’de açılan "Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1796’da açılan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827’de açılan Tıbbiye ve 1835’de açılan Harbiye mekteplerinde batılı anlamda müfredat programları uygulanmış ve bu programlarda, önceleri askeri amaçla da olsa resim derslerine yer verilmiştir (Özsoy 2003 : 69).

İmparatorluk oluşumundan bu yana bilhassa resim sanatına vermediği haklı değeri nihayet destekler duruma gelmiştir. Yıldız Sarayı’nın bahçelerinde yeşeren resim sanatı toplum üzerinde kalıcı değişiklikler meydana getirir.

Geleneksel sanat dallarımız arasına 18. yüzyılın sonlarında, doğrudan doğruya Saray’ın istemi ile katılan resim sanatımızın, kendileri de ressam olan şehzadelerin yönlendirmeleri ile gelişmeler gösterdiği bilinmektedir (Giray 2000 : 35).

Batılılaşma ve sanayileşme sürecine giren Osmanlı eğitim sisteminde de değişiklikler yapacaktır, ilk olarak Askeri okullarda başlayan sanat eğitimi Asker ressamların ve Türk resim sanatının ilk kıvılcımlarını ateşler.

Osmanlı geleneksel sanatlar arasına 18. yüzyılın sonlarına katılan resim sanatı, önce askeri okulların kalın duvarları ile Yıldız Sarayı'nın bahçeleri arasında örnekler verecektir. Askeri okullarda öğrenim gören gençler, topografya derslerinde başlayan çizimlerini, bu yıllarda resim çalışmalarına dönüştürürler (Giray 2000 : 20).

Belirli sanat dönemlerinin akımları ve takipçileri vardır, üzerlerine bu görevi giyenler bir dönemin kuşağı olarak adlandırılır. 18. yüzyılın Osmanlısında sanatı yüceltip iletme askeri okulların sırtına yüklenmiştir, böylelikle asker ressamlar kuşağı doğmuş olup resim sanatımıza kalıcı eserler bırakmışlardır.

Kuşaklar boyu sürecek olan asker ressamların resim yapma kararlılıkları önemli bir olguya, Türk resim sanatının varlığının ortaya çıkmasına neden olacaktır. Öncelikle Mühendishane-i Berr-i Hümayun, sonradan Harbiye-i Şahane ve Mühendishane-i Bahri Hümayun gibi okullarda okuyan gençler arasında “resme isditadlı” olanlar taş baskıları boyayarak resim yapmaya başlarlar (Giray 2000 : 20). Takip eden yıllarda ise de resim dersi önem kazanmaktadır.

18. yüzyıl ve takipçi yılları Türk toplumunun batılılaşma sürecinin hız kazandığı dönemlerdir. Nerdeyse tüm alanlarda yapılan yenilikler beraberinde toplumunda değişimlere aşinalığını kolaylaştırdığı gibi 19. yüzyıl sürecinde kalıcı etkilere zemin olur.

Bununla birlikte birçok okul açılma girişimleri olmuş bir kısmı Tanzimat dönemine kadar devamlılığını sürdürmüş, diğerleri ise gerici bir zihniyetle kapatılmıştır. Ancak askeri okullar günümüz resim sanatının temellerinin atılmasında önemli yerini korumaktadır.

İkinci meşrutiyet döneminde gelindiğinde ise yurt dışına öğrenci gönderilmesi hız kazanmış, bilhassa Almanya ile 1. Dünya savaşında müttefik olmamız nedeniyle bu anlamda sıkı bağlar içine girilmiştir.

Türkiye ile Almanya arasında kültürel ilişkiler, Tanzimat Dönemi'nin başarısından itibaren başlamıştır. Türkiye'de ilk kez 1845 yılında, modern orta dereceli

bir okul olarak rüştiyeler açılmıştır. Yine bu tarihte , “mahalle mektepleri” yerine kurulan ve birer yeni ilkokul olan “sıbyan mektepleri” de yeni bir düzenle çalışmaya başlamıştır. Her iki okulda Ahmet Kemal Efendinin (1808-1888) (sonraları paşa) “Mekatib-i Umumiye Nazırlığı” (Okullar Genel Müdürlüğü) zamanında açılmıştır (Akyüz 1994 : 13) .

Askeri okullar hariç sivil okullara nitelikli öğretmen ve memur yetiştirmek üzere sonraki tarihlerde de çalışmalar olmuştur bu dönemlerde yaşanan ve geç kalınmış olan bir gelişme ise öğretmen ihtiyacını gidermek için açılan Darülmuallimlerdir yani günümüzün Eğitim Fakültelerinin açılmasıdır.

1850’de bu amaçla “ Darülmaarif” adlı okul açıldı. İlk kez “Darülmuallimin” (Orta Öğretmen Okulu)’de 1848’de açıldı. Bunu Mülkiye’ nin açılışı (1858) izledi. Daha sonraları da ilk üniversite açıldı (1862). Önce “serbest dersler” (Dersi-am) biçiminde açılan bu kurum, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ ne uygun biçimde yeniden açıldı. Fakat, sonra, tutucuların etkisiyle 1881’de yeniden kapanmıştır (Binbaşoğlu 1982 : 141).

Yine 1862’de açılan İlköğretmen Okulu ve 1870’de açılan Kız Öğretmen Okulu da yeni anlayışla öğretmen yetiştiren kurumlar olarak Tanzimat döneminde açılmışlardır. Tüm bu öğretmen okullarında Batılı anlamda programlar uygulanıyor ve resim dersleri de bu programlarda yer alıyordu. Bunlara ek olarak 1862’de kurulan Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi) ve 1868’de açılan Darüşşafaka Lisesinin programlarında da resim derslerinin yer aldığını anlıyoruz (Özsoy 2003 : 69).

Osmanlı- Rus harbi ile sekteye uğrayan sanat eğitimimiz 1883 yılının başında yeni bir denemeye tekrar ancak kararlı biçimde eğitimine başlar. Bununla birlikte öğretim elemanı kadrosu yine dışa bağımlıdır ve öğrencilerin çoğunluğunu azınlıklar oluşturmaktadır. Verilen sanat eğitiminin yetersizliği ve sanatçı yetiştirmedeki uzun yıllar Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası da olmak üzere eleştiriler alır ve başlarda yurt dışına öğrenci gönderilmesindeki azlık gibi sorunlarla eğitim sürecine devam eden Sanayi-i Nefise Mektebi kurulmuş olur.

İmparatorluğun başkentinde Sanayi-i Nefise Mekteb-i açılmış ve yöneticiliğine Paris'te resim sanatı ve hukuk öğrenimi gören bir sadrazam oğlu Osman Hamdi Bey atanmıştır.

Osman Hamdi Bey Atılımın başlangıcında Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşu ve açılışı yer alır. Paris'te hukuk ve resim öğrenimini tamamlayarak İstanbul'a dönen Osman Hamdi Bey'in 4 Eylül 1881 tarihinde müze müdürlüğüne atanması, müzenin tam karşısında bir de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nin inşa edilmesi ve öğrenime geçmesi ile sonuçlanacaktır. 1 Ocak 1882'de, 118 gün sonra Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğü görevinin yanı sıra Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi müdürlüğüne atandığı görülür (Giray 2000 : 35).

Bu geçiş döneminde en önemli eğitsel düşünceler 1869 'da Maarif Nazırı Saffet Paşa zamanında çıkan “Maarif-i Umumiye Nizamnamesi” (Genel Maarif Kanunu)'nde görüldü. Saffet Paşa doğu ve batı dillerine vakıftı. Görüşleri bu belgeye kısmen yansımıştır. Bu belgede, Avrupa'ya Tanzimat'tan sonra giden ve önemli mevkilere gelen kimselerin etkisi olmuştur. Bu belge, üniversite dahil bütün öğretim basamaklarında yapılacak eğitim ve öğretimin esaslarını belirler (Binbaşoğlu 1982 : 141-142).

Kanun düzenlenmesi ile bilimsel yolla eğitimin önü açılmış olur. Böylelikle dinsel metot ve makamların etkisinden kurtulan eğitim, yüzünü Avrupa'ya ve bilime çevirir.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim ve öğretim işleri dinsel makamların etkisinden kısmen kurtarılmıştır. Memurlar, yeni açılan, kendine özgü okullarda yetiştirilmeye ve eğitim-öğretim, dünyevi amaçlara yönelmeye başlamıştır (Binbaşoğlu 1982 : 143).

Bu gelişmelerin ışığında 19. yüzyıl sonlarında sanata ve alt bileşenlerine verilen değer önemli gelişmelerdir. Türk resim sanatının ilk tohumları atıldığı yıllardır, dönemsel bazda eserler içermekte ve 19. yüzyıl 'ın saray, halk yaşamı ile irdelenmiş eserler içermektedir. Eş zamanda İmparatorluğun uygulamaya soktuğu kalkınma

planların da (Meşrutiyet) da sivil okulların ders programları belirlenmiş ve görsel sanat dersinin tanımı yapılmıştır.

Birinci Meşrutiyet (1876) ve İkinci Meşrutiyet (1908) dönemlerinde, sivil "İptidai" ve "Rüşdiye" (sivil ilk ve ortaokul) mektepleri programında "Hüsn-i Hat" (Güzel Yazı) bir görsel sanatlar dersi olarak yer almıştır. Ayrıca ilk defa Kız Rüşdiyeleri'nde eğitimin üç yılı süresince haftada ikişer saat olmak üzere "Elhüneri" dersleri verilmiştir (Özsoy 2003 : 69).

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1920) Almanya ile kültürel ilişkilerin daha da arttığı görülmektedir. Bunda, Birinci Dünya Savaşı sırasında "müttefik" olmanın da etkisi vardır. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim sistemini yeniden kurarken bizden önce eğitim sistemini kurmuş olan ülkelerin deneyimlerinden de yararlanılmak istenilmiştir. Bu nedenle, o zaman, yabancı eğitim uzmanlarına Türk eğitim örgütü içinde yer verilmiştir. Bu yabancı uzmanlar genellikle Alman idi. (Aytekin 1991:17). İlk başlarda Darülfünun' da (Üniversite'de) görevlendirilmişlerdir.

Cumhuriyet öncesi sanat eğitimi döneminde azınlıkların ve Avrupa'lıların eğitim kurumlarımızda daha çoğunlukla yer edindiği görülmektedir. Bu süreç Cumhuriyet' in kurulumundan sonra da belli bir süre devam etmekle birlikte, kendi eğitim düşünür ve uygulamacılarımızı yetiştirinceye kadar sürecektir.

19 uncu yüzyılın sonlarına doğru resim-iş dersinin genel görünümünü Cumhuriyetin ilk sanat eğitimcilerinden olan İsmail Hakkı Tonguç "Rüştiyelerde litografya, canlı cansız modelleri, peyzajları yahut tahtaya çizilen basit krokileri çizdirmek ananesi vardı" sözleriyle ifade etmiştir. Bu yöntem zamanla daha da yozlaşarak, karatahtaya çizilen basit krokilerin öğrencilere kopyasının yaptırılmasına dönüşmüştür. Bu yıllarda böyle basit içerikte bir resim dersi için meslekten öğretmene ihtiyaç duyulmadığı, okullara yakın oturan, resim dersini okutabileceğini sanan ve çoğunlukla azınlıklar arasından gelen kişilerin bu dersleri verdikleri ifade edilmiştir (Özsoy 2003 : 69).

Sonuç olarak diplomasi ülkeler arası kültür alışverişini de hızlandırır, Avrupa ülkelerine karşılıklı gönderilen elçiler daha önceden yabancılık çektiğimiz konuların yönetim mevkilerine tanıtılmasına ve halka uzanan dallar yolu ile topluma dağılımında belirgin rol üstlenirler. Saraydan başlayan bu hareket halka kadar yayılır.

Bir nevi kültür tanıtımcılığı yapan Avrupalı elçiler İmparatorluktaki yeni oluşumların ve meslek gruplarının yeşermesine sebebiyet verir. Bu yolla aşına olmadığımız resim sanatının icracıları kendilerine yeni müşteriler bulmuş olurlar.

Böylece İmparatorluk topraklarında yaşayan azınlıklarda resim sanatına ilgi duyar hale gelirler. Dahası diğer el sanatları ve ticarete üstünlük sağlamaları bir yana resim sanatında da söz sahibi olmaya çalışırlar. Bu da sanat eğitiminin ve öğreniminin İmparatorluğun son yıllarında Avrupa'ya bağımlılığını ve azınlıkların Osmanlı bünyesinde sanata olan ilgilerinin nedenlerinin açıklar niteliktedir.

Batılılaşma ve sanayileşme sürecine giren Osmanlı eğitim sisteminde de değişiklikler yapacaktır, ilk olarak Askeri okullarda başlayan sanat eğitimi Asker ressamaları ve Türk resim sanatının ilk kıvılcımlarını ateşler.

İmparatorluk içi sanat eğitiminin uygulanışı esaslarına değinir isek, askeri okullarda öğrenim gören gençler, topografya derslerinde başlayan çizimlerini, bu yıllarda resim çalışmalarına dönüştürürler.

Asker ressamaların Türk resim sanatına en önemli katkılarından biride, yurt genelinde yaptıkları seyahatler sırasında sulu boya ve kara kalemlerle yaptıkları çalışmalar olmuştur. Böylelikle dönemin koşulları resmedilmiş olur. Asker ressamaların aldıkları sanat dersi belgeleme ve haritacılık maksadı taşıdığından, eserlerini de büyük bir titizlikle işlemişlerdir.

Böylelikle Mühendishane-i Berr-i Hümayun, sonradan Harbiye-i Şahane ve Mühendishane-i Bahri Hümayun gibi okullarda okuyan gençler arasında resme ilgisi ve yeteneği olanlar taş baskıları boyayarak resim yapmaya başlarlar.

1862'de açılan İlköğretmen Okulu ve 1870'de açılan Kız Öğretmen Okulu Tüm bu öğretmen okullarında Batılı anlamda programlar uygulanıyor ve resim dersleri de bu programlarda yer alıyordu. Bunlara ek olarak 1862'de kurulan Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi) ve 1868'de açılan Darüşşafaka Lisesinin programlarında da resim derslerinin yer aldığı görülmektedir.

19 'uncu yüzyılın sonlarına doğru resim-iş dersinin genel görünümünü Cumhuriyetin ilk sanat eğitimcilerinden olan İsmail Hakkı Tonguç "Rüştiyelerde litografya, canlı cansız modelleri, peyzajları yahut tahtaya çizilen basit krokileri çizdirmek ananesi vardı" sözleriyle ifade etmiştir.

Birinci Meşrutiyet (1876) ve İkinci Meşrutiyet (1908) dönemlerinde, sivil "İptidai" ve "Rüşdiye" (sivil ilk ve ortaokul) mektepleri programında "Hüsn-i Hat" (Güzel Yazı) bir görsel sanatlar dersi olarak yer almıştır.

1.1.2. Cumhuriyet ve Sonrası

1.1.2.1. Atatürk' ün Sanat Eğitimi Yaklaşımları

Cumhuriyet 'in kuruluş yıllarına dikkatle bakıldığına birçok alanda köklü ve radikal değişimlerin olduğu direk göze çarpmaktadır. İmparatorluk yıkılıp yerine ulusalcı bir halkın devleti modeli getirilmiştir. Padişah yönetiminden bu şekil bir yönetime geçilmesi halk üzerinde telafisi güç ancak kararlılıkla başarılı düşünsel evrim gerekmektedir.

İmparatorluk döneminde kendini ifade ve kültürel mirasını devam ettirmek için değil sanat, düşünsel fikirlerin bile dile getirilmesi oldukça güç iken, Cumhuriyet dönemine baktığımızda çok güçlü bir idrak ile halkın kalkındırılmasına çalışılmış, halk evleri kurulmuş, kılık kıyafet ve alfabe gibi birçok alanda reforma gidilmiş ve kültür miraslarının yaşatılması için sanata ve kültüre o dönemin kıt ekonomisine rağmen devlet bütçesinin % 5 ine varan rakamlarda bütçe ayrılmıştır.

Dünya eski bir savaştan Birinci Dünya Harbinden çıkmış yenisine girmeye hazırlanıyordu. Kültürel kıyımlarında kaçınılmaz olarak yaşandığı bu dönemlerde,

sanat içinde hayli ilginç gelişmeler yaşanıyor akımlar değişiyor sanatçılar insan öğelerini ve yaşanan kısımları konu alıp halkın arasına giriyordu.

Sanayileşen dünyanın mekanik çarkları arasında sıkışarak tüketilen insan yaşamı, ayrı bir boyut olarak sanatın içinde yoğrulurken, çöken ve kente göçe zorlanan kırsal kesim insanının yaşamının dramı da sanatçıların paletlerine yansiyacaktır. Somut gerçekleri yargılayan sanatsal üretimleri soyut kavramları yargılayan uygulamalar izleyecektir. Bu bağlamda, ikinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılarını sınırlarının dışında tutmaya çalışan Türkiye'ye de bu eğilimler yansiyacaktır (Giray 1998 : 9).

“...Atatürk; sanatın gelişimini sanatsal değişimle desteklemiş olması o dönemin zorlukları açısından imkansız olarak görülebilen bu değişim önemlidir. Türk toplumunun sosyo-ekonomik ve tarihsel geçmişine bakıldığında; çok uluslu toplum yapısının yerine ulusal toplum yaratma işini başarmak, öncelik sorun olarak görülür” (Erbay 2006 : 57).

Bu özverili çaba sayesinde günümüz sanatını ve dönemin sanat guruplarını (14 kuşağı, D grubu gibi) meydana getirilmiştir. Bu miras yokluktan var olma savaşının sonucuydu, Avrupa'nın yaklaşık 350 yıllık sanayileşme sürecini sadece 30 yılda tamamlama savaşı ve yine Avrupa'nın 300 yıllık özgürlük ve sanat kavramlarının içinde kendine yer edinme savaşı verilmektedir.

Ülkemizde sanatın; gelişimi Cumhuriyet 'ten önce, padişahlar ve sultanlar tarafından, sarayın denetiminde gelişmiştir. Cumhuriyet ' in ilanını ile Atatürk'ün kültür ve sanat alanında yaptığı reformlarla bu etkileşim millete geçmiştir. Cumhuriyet 'in kuruluş yıllarına baktığımızda ülkenin bütün sorunları arasında öncelikli olarak yabancı istilacıların ülkeden gönderilmesi çabaları yanında ekonomik zorluklar arasında değişimi zorlamaktadır (Erbay 2006 : 57).

Halkı bilgilendirmenin yegane yolu eğitmekten geçmekteydi, bu savaş sadece okul açmakla değil halkın bir şekilde ayağına gidilmekle kazanılabılırdi. “Kültürel alanda Atatürk'ün amacı; çağdaş Türk Devleti'ni yaratmaktır. Bu amaca ulaşmak,

halkın kültür ve eğitim seviyesini yükseltmekle mümkündür. Türk insanının, kültür seviyesini artırmak için öncelikle eğitime önem verilmesi gerekiydi” (Erbay 2006 : 59).

i. Devletin Finans Desteği

Cumhuriyet ’in kuruluşunda bir yandan üretim güçlerinin gelişmesini sağlayıcı önlemler alınırken, bir yandan da batı da gelişmiş olan demokratik kurumların topluma uyumunun sağlanması gerekmektedir (Erbay 2006 : 67).

Atatürk döneminde devlet sermayesi oldukça sıkıntı içindeydi, sanat ve kültür aktivitelerine kaynak ayırmak gücü bunu sağlamanın yollarından birisi ise geri dönüt alana kadar diğer sermaye alanlarından kültür faaliyetlerine fon ayırmak oldu.

Sanatsal etkinliklerin yürütüle bilmesi için devletin çeşitli gelir kaynaklarından yararlanarak oluşturduğu geniş kapsamlı bütçelerinden kültür fonuna aktarmalar yapması gerekiydi. “... Gelir ve giderlerin, sanatsal etkinliğin gerçekleştiği kurumun yapısına, çeşidine ve etkinliklerinin özelliklerine göre değişiklik göstereceği de bir gerçekti” (Erbay 2006 : 67).

Günümüz tablolarına göre Cumhuriyet döneminin kültürel ve eğitsel faaliyetlere bu denli önem verip yüksek bütçeyi bir şekilde karşılamaya çalışması taktire şayan bir politikadır ve günün sanat ve kültür anlayışının nedenli yüksek olduğunun da bir göstergesidir.

Milli Eğitim Bakanlığı, kültür ve sanat harcamalarını genel bütçe ’den karşılamaktaydı. Tablo da görülen Eğitim Bakanlığı ’nın bütçesi, Türkiye bütçesi ’nin 1925-1926 yılları arasında % 3 civarlarındadır. Oranın her yıl arttırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu oran 1937 yılında % 5 ’e çıkarılmıştır (Erbay 2006 : 68).

Yıl Eğitim Bakanlığı Bütçesi (TL) %

1925 : 7,742, 5083,2

1926: 7,748,006301

1933 : 7,863,9834,6

1936 : 9,954,3714,6

1937 : 12,229,3715,2

O dönemde sanat alanında etkinlikleri gösteren en önemli oluşum halk evleridir. Halkevleri'nin gelir kaynakları; genel devlet bütçesi, özel bütçe, kamu tüzel kuruluşları, Belediye desteklemekteydi (Erbay 2006 : 68).

Çalışmalar meyvelerini vermiş ve halkın ilgisinin gün geçtikçe kültürel aktivitelere odaklandığının sonuçları yapılan araştırmalarla görülmektedir.

1933 yılında Halkevlerinin çalışmalarının istatistiklerinin daha düzenli tutulmaya başlanmasıyla her halkevinin çalışmaları parti merkezine gönderile bilmıştır. 1933–1944 yılında halkın sosyal etkinliklere olan ilgisinin kültürel çalışmalara olan ilgisinden daha fazla olduğu saptanmıştır (C.H.P. 1934: 3).

ii. Devletin Yasama Desteği ve 1924 Resim-iş Dersi Tanımı, Programı

Hükümet Cumhuriyetin kurulmasından hemen bir yıl sonra Tevhidi Tedrisat kanunu ile Medreseleri kapatıp tamamen kaldırmış, böylelikle eğitim kurumlarında öğretim tek bir çatı altında toplanmıştı.

Okul programlarındaki resim dersleri okullu öğretmenlerce verilmeye ve resim derslerinin bir “ifade ve beyan” dersi, olduğu programlarda yer almaya başlamıştır. Örneğin, 1932 tarihli İlkemktep programında:

i.Devre haftada ikişer saat resim,

ii.Devre haftada ikişer saat resim 4-5 sınıflarda Elishleri.İle beraber, 1., 2., 3. sınıflarda haftada iki saat el işleri yer almaktadır.

Bu programda resim dersinin hedefleri yedi madde altında belirlenerek;

1- Talebeyi suni ve tabii eşya ve manzaralardaki şekilleri ve renkleri iyi görmeye alıştırmak,

2- Talebeye yapıtları müşahadeleri hat, gölge ve boya ianesiyle tasvir etme kabiliyetini kazandırmak,

3- Eşya ve tabiattaki güzelliği görmeye, bulmaya, tasvir ve ibda etmeye sevk ederek çocukların bedii zevklerini inkişaf ettirmek.” Gibi önemli konulara yer verilmiştir Devre haftada ikişer saat resim. 4-5 sınıflarda Elishleri.İle beraber, 1., 2., 3. sınıflarda haftada iki saat el işleri yer almaktadır (Çileli 1997 : 44).

iii. Devletin Uzmanlık Desteği

Cumhuriyet döneminde bu yeni kültürel yükselişe destek olacak birçok oluşum içine girilmiş; bunlar halkevleri, sanat eğitimleri söyleşileri, açılışlar, konserler, sergiler kısacası bu harekete destek olacak her yola baş vurulmuş, halkın bilinçlendirilmesine çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ilk defa olarak Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde 1927 yılında "Resim Öğretmenliği Kursu" düzenlenmiştir. Açılan kursa, bu okul öğrencilerinden resim öğretmeni olmak isteyenler katılmışlar ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu 'nun verdiği "Resmin Öğretim Yöntemi (Resim Usulü Tedrisi)" derslerini izlemekle yükümlü olmuşlardır. Bir sene süren bu dersler sonunda sınavı başarıyla tamamlayanlar öğretmenlik hakkını elde etmişlerdir.(Özsoy 2003 :72)

1926 yılında Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı olarak, ilköğretim Genel Müdürlüğü'nde "Halk Terbiyesi Şubesi" açılmıştır. 1927 yılında Halk Derslikleri, Halk Konferansları Yönetmeliği çıkarılmıştır (C.H.P. 1928: 23).

Resim öğretmeni yetiştirecek ayrı bir bölümün kurulması, 1925 ve 1926 yıllarında yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin davetiyle Türkiye'ye gelen ünlü eğitimcilerden John Dewey, G.Stiekler gibi yabancı ve yerli eğitimcilerin raporları ve

çabalarıyla kararlaştırılmış, bu amaçla 1926 yılında kurulan Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü bünyesinde 1932 yılında resim bölümü açılmıştır (Özsoy 2003 :72).

1924-1927 yılları arasında ortaöğretim kurumlarının ilk kısmı olan ortaokullarda resim dersi haftada bir saat ve zorunlu olarak programlanmıştır. Ancak alan öğretmeni yetersizliği nedeniyle ilkokul öğretmenlerine açılan kurslarla bu açık kapatılmaya çalışılmıştır (Özsoy 2003 :73).

Atatürk 1923 yılında hükümet programlarında; güzel sanatların korunması ve geliştirilmesi konularını gündeme getirerek, daha ilk programlarında bu konularla ilgili çalışmalar vurgulamıştır. Cumhuriyet ile birlikte ulusal değişim, kültürel ve sanatsal alanda yenileşme çabaları kendini göstermiştir. Atatürk, Türk Sanatı'nın gelişmesini içtenlikle desteklemiş, 22.1.1923 tarihinde Bursa'da öğretmenlere yaptığı bir konuşmada “ *Bir millet ki resim yapamaz, bir millet ki heykel yapamaz , itiraf etmeli ki, o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur*” sözü güzel sanatlar alanındaki değişim politikası olarak kabul edilmiştir (Erbay 2006 : 124).

Halkevlerinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Cumhuriyet ilkelerinin yerleşebilmesi için, ulusal kültürün, bilimin, güzel sanatların, Türk tarihinin yükseltilmesiyle mümkün olabileceği, kurumun da bu amaç için çalışarak halkı birleştirici ve bütünleştirici evler olacağı açıklanmıştır (C.H.P. 1932 : 4-5).

Yine birçok aktivite içine girilmiş bu oluşum desteklenmiştir “... Güzel sanatın gelişimi için gerekli kurslar, filmler, konserler ve sergiler yine bu amaçla düzenlenmiştir. Halkevleri, müzeler ve eğitim kurumlarının oluşturulması ve yenilenmesi yine bu amaçla yapılmıştır” (Erbay 2006 : 124).

Bu kurslar bünyesinde çalışmalarında bulunan eğitimciler yöresel veri toplama yöntemleriyle yurdun dört bir yanını tarayıp istatistiksel bilgiler edinmiş ve halkı etkili bir biçimde bilgilendirme fırsatına erişebilmişlerdir. “Halkevinin kurulduğu yörenin tarihi araştırmalarını, bunlara ilişkin şube üyelerinin dergi çıkarmasını veya çıkan dergilere yazıların gönderilmesini, gençlerin arasında bilim, edebiyata ve sanata ilgi

duyanların korunması yörenin genel bilgisini yükseltmeye yarayacak konularda sohbet ve konferansların düzenlenmesi, bu şubelerin odak çalışma alanları olarak saptanmıştır” (C.H.P. 1932 : 10-12).

Resim sanatımızın gelişim yıllarının temel adımlarıydı bu yıllar. Avrupalı sanat akımları ve tarzlarının özümsemiş Türk Sanatı'nda yoğunlaşarak kültürel miras özelliğinde eserler çıkarma çalışmalarına geçilmişti. Amaçlanan Avrupa'da Türk Sanatını ve kültürünü sergilemek ve benzerlerinin arasından sıyrılmasını sağlamaktı.

Cumhuriyet dönemi; çağdaş sanat tekniklerinin kavranmaya çalışıldığı, geleneksel kültürden çağdaş kültüre geçiş sorunlarının çözümü için adımların atıldığı yıllardır. Atatürk devrimleri ile başlayan çağdaşlaşma eylemleri ile batı sanatının çeşitli akımlarının, değişik boyutlarıyla algılanıp, Türk sanatı içinde çözümlene çabasına hız kazandırmıştır. Resim sanatının, Cumhuriyet 'in ilanından sonra gelişimine göz attığımızda şu şekildeydi (Erbay 2006 : 124).

Resim sanatı bu dönemlerde devrimsel konuları içermekte ve yavaş yavaş değişim gösterip bireyselleşme çabasına geçiş yapmak durumundadır. Böylelikle birçok sanat grubunun da oluşumuna zemin hazırlanmış olunur. “1923-1933 döneminde, kavramdan çok tekniğe, biçime, konuya ağırlık verilen çalışmalarla bir yandan ulus kavramına yönelik resimlerden söz ederken, öte yandan bireysel farklılıkların öne çıktığı görülmektedir” (Erbay 2006 : 125).

Bu evrede. 1938-1944 yıllarını kapsamına alan büyük bir sanat etkinliği düzenlenecektir. "Yurdu Gezen Türk Ressamları" başlığı altında gerçekleşen bu etkinlik sanatı ve sanatçıları Anadolu'nun kentlerinden köylerine kadar ulaştıracaktır. Hükümet tarafından görevlendirilen ressamların yurdun bütün kentlerini resimlemesi ereğine dayanan bu uygulama içinde, her yıl on sanatçı görev alacaktır. Gittikleri yurt köşesinden en az on resimle dönmek koşuluyla çalışan sanatçıların ürünleri, çalışına döneminin sonunda Ankara'da büyük bir sergi ile halka tanıtılmaktadır (Giray : 2001 : 10).

Yine bu yıllarda devlet ile sanatçı karşılıklı etkileşim ve destek içindedir. Devlet' in devrim ve reformsal çabalarına sanatçılar yapıtları ile eşlik edip desteklemektedirler. “Sanatın toplumsal yapılara bağlı gelişmesi ile sanatsal yaratıcılığın politik, ekonomik, kültürel şartlara uygun bir biçimde gerçekleşmesi paralellik gösterir. Ayrıca tarihî sürecin hiçbir döneminde varlığı yok sayılamayan savaşlar, tüm ulusların sanatında yer almış ve tüm sanatçılarca aynı duyguların yorumlandığı ortak bir dili barındırmıştır” (Tansuğ 1996: 66).

Yeni ve modern Türk Devleti'nin kurulması uyarınca köklü reformların gündeme gelmesiyle birlikte, çoğu devlet kurumlarında görevli olan sanatçılar yapıtlarını, devrim ideolojisine koşut olarak ele aldıkları görülür. Modern toplumun oluşumu için gerekli olan kuramların yapılandırılması girişimlerinin sanatçılar tarafından onaylanması kadar, devletin sanatçıya destek olması da önemli rol oynar (Erbay 2006 : 125).

iv. Kurumsallaşmanın Etkisi

Sanayi Nefise Mektebi'nde resim bölümü açılması ile ilk profesyonel anlamda resim çalışmaları başlamış; Cumhuriyet 'in kurulduğu yıllarda Atatürk'ün en yakın destekleyicisi Sanayi Nefise' de hocalık yapan sanatçılar olmuştur (Erbay 2006 : 126).

Türk halkının el işine olan yatkınlığı sayesinde elsanatları, resim eğitimi gibi dersler ilgi gördü ve halk eğitim merkezlerinin işlevi ve bu merkezlere olan talep arttı.

Yine 1930 yılının başında, Cumhuriyet devrimleri ve ilkelerini tanıtmak için açılan halkevlerinde, halk kültür ve sanatını araştırmak için düzenlenen kurslar arasında resim eğitimi, öncelikli etkinlik olarak yer aldı. Halkevleri ile sanatsal etkinlikler geniş kitlelere ulaşmış, Anadolu ya yayma gayreti de bu dönemde görülür (Erbay 2006 : 126).

Resim sanatının 20. yy ile ilk atımları 1928-1933 yılları arasında gerçekleşmiştir. Atatürk Türkiye'sinin batılılaşma ideali ile resim sanatında paralel

gelişmeler olmuştur. Bir grup genç bir araya gelerek oluşturdukları resim grupları ile resim sanatına yön vermişlerdir bu nedenle Türk resminin gelişiminde bu grupların önemi büyüktür. Cumhuriyet döneminin önemli gruplarından olan “Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Cemiyeti” 1925 yılı ortaya çıkmıştır (Erbay 2006 : 127).

İnançlar uğruna yapılan bu savaşlar her dönemde sanatçılara esin kaynağı olmuş ve tüyler ürperten, insanları derinden etkileyen savaşlara karşı ressamların heyecan, coşku ve üzüntülerini, kendilerine özgü dille yansıtmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı ortamı, Türk ressamlarını aynı duygularla sarıp, onların bu konunun dışında kalmasına izin vermeyen bir bütünlük sergilemiştir (Köksal 1992: 58).

Kurtuluş savaşından esinlenen gerçekliğin ve yöreselliğin örnekleri izlenimcilerle başlamış, Müstakillerin sergileriyle ve kişisel çabalarıyla 1940’a doğru Cumhuriyetin devlet ve ulus ülkücülüğüne paralel bir birikim ve duyarlılık sentezi oluşturmuştur. Müstakillerin doğusuyla özellikle İstanbul basını günlük gazeteleri ve dergileriyle resim sanatıyla daha yakından ilgilenmeye başlamıştır (Özsezgin 1982: 123).

Sonuç olarak yıkıcı bir savaşın ardından yeniden kalkınmaya çabalayan ve en önemlisi kültürü ve değerleri için can verdiğini unutmayan bir toplum oluşmuştur. Ancak Batıya olan bağımlılığını yıkıp kendi ayakları üzerinde yükselmeye çalışan Cumhuriyet, dönemin başlarında yinede kendi eğitsel ve düşünsel gelişimini tamamlamış ülkelere gebe kalmıştır.

Bu doğrultuda; “...Fakat söz konusu eğitim hareketleri ve akımlarının gerek girişi, gerekse sonuçları yönünden topluluğumuzun batıya yönelme süreciyle doğrudan doğruya ilişkili olduğu inkarı mümkün olmayan bir gerçektir” tespiti ise oldukça yerindedir (Kafadar 1997 : 63).

Batılılaşma sürecinde eğitim, hem bağımsız değişken hem de bağımlı değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani sosyal yapının dinamikliği özelliğinden dolayı, eğitim bir taraftan toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapısındaki

değişmelerin lokomotifi olmakta, diğer taraftan da toplum yapısındaki global değişmeler bizzat eğitim düşüncesini ve hareketlerini belirlemektedir. Bu itibarla, batı kaynaklı reformist eğitim hareketleri ve akımlarının Türk eğitim sistemine girişi problemi, esasen toplumumuzun iki yüzyılı aşkın bir süredir bütün kesimlerinde değerlerinde, sosyal, siyasi ve ekonomik yapısında derinden yaşadığı batılılaşma hareketlerinden soyutlanarak incelenemez (Kafadar 1997 : 63).

Türk eğitim sisteminin temelini ve sosyo-kültür etkileşimlerini sağlayan ve yön veren Avrupa eğitim sistemidir. Cumhuriyet dönemiyle de Atatürk'ün bağımsız bir ülke yaratma politikasının temel adımını bu nedenle eğitim ve kültürel etkileşimi oluşturmaktadır. Atatürk'ün kültür ve sanat politikaları halkı bilinçlendirmek ve kendi birikimlerini ortaya koymasını sağlamak adına öncü olmaktadır. Böylece kültürel, sosyal, ekonomik ve eğitsel bağlamda özgür bir ülke yaratılabilir.

Kültür ve sanat etkinlikleri; Cumhuriyet'in getirdiği değişim sürecinin temel politikalarından biri olmuştur. Atatürk, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında öncelik olarak, yabancı istilacıların ülkeden kovulmasıyla, ülkenin askeri, ekonomik sorunları arasında, yaşamsal zorlukların sergilendiği ortamda dahi sanat sorunlarına eğilerek yol göstericiliğini üstlenmiş olması, kültür ve sanatımızın temellerinin atılmasında önemlidir (Erbay 2006 : 209).

Türk Resim Sanatı Tarihi konusu üzerinde gelişen çalışmalar 1940'lı yılları kapsamına aldığına, önemli bir değişim dönemine ulaştığı gözlemlenir. Özellikle 1940-1950 arasında geçen on yıllık zaman diliminde Türk resminde, belirli konseptler çevresinde toplanan önemli sanatçı gruplarının varlıkları dikkati çekmeye başlar (Giray 2001 : 9).

Cumhuriyet ile birlikte kültür ve sanat alanında yeni arayışlara yönelmiş bu anlayışlar güzel sanatlarda, özellikle resim, müzik ve heykel alanında daha da belirgin olarak yaşanmıştır. Geniş kitlelere sanat ve kültür aracılığıyla ulusal kimlik kazandırılmaya çalışılmıştır (Erbay 2006 : 209).

Önemlisi, artık Türk sanatçılarının da bir düşünce çevresinde birleşmeye başlamalarına tanık olunmasıdır. Gruplar oluşturmaya başlayan sanatçılar ortak seçimleri olan konular etrafında birleşerek resimler üretmeye yönelmektedirler (Giray 2001 : 9).

Türk sanatının ilerleyişi, halka yönelik kurumların ve yasaların desteği olmadan başarıya ulaşmazdı. Sanatçıların gelişimi için eğitim kurumlarına ihtiyaç vardı. Bu kurumların tekrar oluşturulması düzeltilmesi ya da kurulması ile işe başlanmış; devlet konservatuvarı halkevleri kurulmuş, Güzel Sanatlar Akademisi yeniden düzenlenmiştir. Bu dönemde sadece yeni müzeler açılmakla kalmamış, ilk kazılarda bu dönemde yapılmıştır. Yabancı öğretim üyelerini yurda getirerek, onların tecrübe ve bilgilerinden yararlanma çabaları; çeşitli sanat dallarındaki öğrencilerin yurt dışına eğitim amacıyla yollanması ve bu öğrencilerin yaptıkları eserlerin sergilere katılması, hep yeni Türkiye'nin modern bir ülke olması amacını gösterme ve sesini dünyaya duyurma isteğidir (Erbay 2006 : 209-210).

Giderek sayıları artan sanat eğitimi ve öğrenimi yapan resmi Akademiler, konservatuvarlar, güzel sanatlar fakültesi ve tiyatrolar günümüzde çağdaş anlamda yurt çapında yaygınlaşmıştır. Çeşitli alanda yetişen sanatçıların ve oyun yazarlarının yurt içinde ve dışında gördükleri ilgi, kazandıkları ödüller, uluslar arası çağdaş sanat ortamında Türkiye'ye önemli bir yer kazandırmış, Türk kültür ve sanatının tanıtılmasında rol oynamıştır (Erbay 2006 : 210).

Atatürk; güzel sanatların her alanındaki gelişimi, korunması bir toplum olarak bütünlüğü, beraberliği, için sanattan yararlanmış ve bu amaçla da, kültür ve sanat politikasının oluşturulmasına öncelik vermiştir. Atatürk'ün senelerce ihmal edilmiş olan Türk Sanatları konusunda açtığı yol ile Türk Sanatı ulusal özelliklerini bulmaya başlamış ve doğu tekniğiyle ulusal ruhu etkileyen eserler, çağdaş Türk sanatının temel taşları olmuştur. Türk sanatı 'nın bugün ulaşmaya çalıştığı nokta, Atatürk'ün temellerini attığı sanat ve kültür politikasıdır. Atatürk, çağdaş yöneticinin kendisi için bile yeni olan dünya görüşünü ülkesinde benimsetmesi için amaçladığı doğrultuda taviz vermez bir davranış sergilemiştir (Erbay 2006 : 210-211).

...Biçem seçimi için de ortak duyarlıklarının ışığında arayışlara girişmektedirler. Seçilen konuları incelemek, sanatçıların üretimlerini halkın yaşamının içine açmalarını kanıtlaması nedeniyle önem taşır (Giray 2001 : 9).

Bir başka söylemle, bu yıllarda sanatçılar toplumsal konuları irdelemeye ve aktarmaya yönelik çalışmaların öncül örneklerini vermeye girişmeleridir. Bu eğilim, dünyayı sarsan büyük savaşların yarattığı yıkımların ve insanlık adına verdiği zararların yeniden gözden geçirilmesinin sonucudur. Tüm değerleri sarsan savaşların insanlığa verdiği zararlar ve bu sarsıntıyı sorgulayan sanat eserleri, "insan" kavramının yeniden gözden geçirilmesine ve öneminin vurgulanmasına neden olacaktır (Giray 2001 : 9).

O dönemde sanat alanında yokluklar içinde olağan üstü gelişme gösteren sanatsal çalışmaların, dinamik ideallerin, gelişimi aşılacak tarzda topluma aktarılmıştır. Ancak son yıllarda ne yazık ki 1938'lerin ruhunu ve çizgisi yakalanamamıştır (Erbay 2006 : 211).

1.1.2.2. Milli Eğitim Şuralarında Sanat Eğitimi

II. Milli Eğitim Şûrası: 15-21 Şubat 1943

Alınan kararlar; 7. maddesinde "Liselere sanat tarihi dersi konulması önerilmiş, bu teklifler Şûra'ca uygun görülmüştür" (TTK 2007).

IV. Milli Eğitim Şûrası: 23-31 Ağustos 1949

Şûra Gündeminde, 1948-49 ders yılından itibaren uygulanmaya başlanan ilkökul programının incelenmesi, yeni ortaokul programı projesinin incelenmesi, lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti, ortaokullara ve liselere öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri ve yüksek öğretmen okulu teşkilatının ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, eğitim ve öğretimde dayanan demokratik esasların gözden geçirilmesi ele alınan konulardı (TTK, 2007).

Alınan kararlar arasında 4. madde enstitülerde beden eğitimi ve resim-işin ayrı branşlar hâlinde ele alınması kabul edilmiştir (TTK, 2007).

Ayrıca, Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla birleştirilmesi teklifleri Şûra Genel Kurulunca bazı değişikliklerle kabul edilmiştir (TTK, 2007).

V. Milli Eğitim Şûrası: 04-14 Şubat 1953

Şûra Gündemi; Okul öncesi öğretim ve eğitimin anaokulları için hazırlanmış olan program ve yönetmeliğin incelenmesi, ilkokullarda sağlık konusu ile ilgili alınması gerekli tedbirlerin tespiti, özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun gözden geçirilerek değişiklik gerektiren kısımlarının araştırılması, ilköğretim Kanunu tasarısının incelenmesi ve mecburi ilköğretimin planlanması, ilkokul programının yeniden gözden geçirilmesi, yeni İlkokul Yönetmeliği tasarısının incelenmesi, ilkokullara öğretmen yetiştirilmesi, öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi, ilkokul öğretmenlerini ilgilendiren diğer konular ve genel olarak ilköğretim sorunları konu alınmıştır (TTK 2007).

6. Şûrada Alınan Kararlar; İlkokul programının amaç ve ilkeleriyle içeriği arasında ahenk sağlanması, toplu öğretim anlayışının ikinci devrede de hâkim olması, aylık ve yıllık saatlerin kullanılmasında esneklik sağlanması, programların yaygınlaştırılmadan önce deneyerek geliştirilmesi karara bağlanmıştır ve ilköğretim Kanun Taslağı üzerinde görüşmeler yapılmıştır (TTK 2007).

VI. Milli Eğitim Şûrası: 18-23 Mart 1957

Şûra Gündemi; mesleki ve teknik öğretim, Erkek Teknik Öğretim, Kız Teknik Öğretim, Halk Eğitim. Konuları ele alınmıştır. Sanat eğitime yönelik bir konu yer almamaktadır (TTK 2007).

VII. Milli Eğitim Şûrası: 5-15 Şubat 1962

Şûra Gündeminde; İlköğretim, ortaöğretim, Kız Teknik Öğretim, Erkek Teknik Öğretim, Ticaret Öğretimi, Eğitimimizde Ölçme ve Değerlendirme, Yükseköğretim, Özel Okullar, Dış Kültür Münasebetleri, Din İle İlgili Eğitim ve Öğretim, Beden Eğitimi ve Sağlık, Millî Savunma İle İlgili Eğitimi ve Öğretim, Eğitim Vakıfları. Konuları yer almaktadır (TTK 2007).

Açılış konuşmasında “*Üstün istidatlı öğrenciler için bir İlim Lisesi ve bir de aşağıda kuruluş sebeplerini, ayrıca zikredebileceğimiz bir Deneme Sanat Enstitüsü kurulmalı ve öğrenciler başarı gösterdikleri müddetçe bu okullarda kalmalıdır, gösteremeyenler öteki okullara nakledilirle*”. Denmektedir (TTK 2007).

Şûrada Alınan kararlar arasında 12. madde Güzel Sanatlar Akademisi’ni konu almakta ve memleket kültür ve sanat hayatı içinde kendisine verilmiş eğitim ve öğretim görevini ve sanat faaliyetini hakkıyla yerine getirebilmesi, araştırma ve yayın yapabilmesi, tarihi ve geleneksel bünyesi zedelenmeksizin en uygun şekilde gelişmesi ve öğretim personeline daha müsait şartlar sağlanması için, Güzel Sanatlar Akademisi Kanunu'nun hazırlanması hususundaki Koordinasyon Grubu teklifi Millî Eğitim Şûrasınca da muvafık bulunmuştur. Koordinasyon Grubu “Akademiye özerklik ve tüzel kişilik tanınmasını ve öğretim personeline üniversite unvanları verilmesini” prensip olarak uygun görmemiş, ancak bu kavramlarla müesseseye ve öğretim personeline sağlanmak istenen imkân ve şartların kanunda muhafaza edilmesini esas olarak kabul etmiştir. Aynı konuda VII. Millî Eğitim Şûrası "Akademinin özerkliği ve tüzel kişiliği haiz bir müessese hâline getirilmesini" teklif etmiştir (TTK 2007).

VIII. Milli Eğitim Şûrası: 28 Eylül -3 Ekim 1970

Şûra Gündeminde; Ortaöğretim Sistemimizin Kuruluşu, Yükseköğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi. Konuları yer almaktadır (TTK 2007).

Yükseköğretime hazırlayan ikinci devre ortaöğretimin çeşitli programları, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden olan ferdi farklılıklarına ve yönelttikleri yükseköğrenim alanlarının istek ve ihtiyaçlarına cevap vermek üzere;

- a) Ortak mecburi dersler
- b) Programlara ait özel dersler
- c) Seçmeli derslerden kurulur (TTK 2007).

Ortak mecburi dersler, her programda her öğrenci için mecburi olan derslerdir, denilmiş ve öğrenciler bu yöne teşvik edilmişlerdir.

IX. Milli Eğitim Şûrası: 24 Haziran -4 Temmuz 1974

Şûra Gündeminde; Millî Eğitim Sisteminin bütünlüğü içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar konuları ele alınmıştır (TTK 2007).

Genel amaçlarda; Atatürk inkılaplarına ve Anayasa'nın başlangıcında ifadesini bulan Türk millîyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek şeklinde açıklanmış ve milli irade kavramı üzerinde durulmuştur (TTK 2007).

Fırsat eşitliğine büyük ölçüde yer verilmiştir; eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır (TTK 2007).

Temel eğitim genel olarak 7-14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar ve temel eğitimin amaç ve görevleri millî eğitimin genel amaçlarına ve ilkelerine uygun olarak düzenlenir kararı alınmıştır(TTK 2007).

Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu millî ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek ayrıca ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır olarak belirlenmiştir(TTK 2007).

İşletmeciliği bütünü ile almayanlar için; güzel sanatlar eğitimi seçmeli ders yıl 1-3 arası haftalık 4 saat olarak belirtilmiştir. Resim çalışmaları spor faaliyetleri ve millî oyunlar 1-3 yılları arasında 1-2 haftalık ders saatleri olarak liselerde uygulanmıştır (TTK 2007).

X. Milli Eğitim Şûrası: 23 -26 Haziran 1981

Şûra gündemi; Türk Millî Eğitim Sistemi, bu Sistemin Bütünlüğü İçinde Eğitim Programları, Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar, Öğretmen Yetiştirme uygulamaları oluşturmaktadır (TTK 2007).

Alınana kararlar okul öncesi eğitimi 0–5 yaş çocuklarının eğitime dahil edilmesi, ana sınıflarının başlangıçta zorunlu olmayan ancak zamanla zorunlu kılınacak bir düzey olarak alınması ve bunun gelecekte uygulanması, okul öncesi eğitimin yurt düzeyinde yaygınlaştırılmasında; Millî Eğitim Bakanlığının diğer kurumlarla iş birliğini ve bu kurumların okul öncesi eğitime katkılarını sağlayacak yasal önlemlerin alınması kararları alınmıştır (TTK 2007).

Temel eğitime giriş yaşının 7'den 6'ya indirilmesi ve zorunlu eğitimin 5 yıldan temel eğitimin tümünü kapsayacak biçimde 8 yıla çıkarılması karara da yine bu şurada alınmış, okul öncesi ve temel eğitim 1. kademe kurumlarına öğretmen yetiştirilmesi, temel eğitim ikinci kademe ve ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirilmesi ve öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen ve üst düzey diğer eğitim personelinin yetiştirilmesi önlemleri görüşülüp karara bağlanmıştır (TTK 2007).

XI. Milli Eğitim Şûrası: 8-11 Haziran 1982

Şûra gündemindeki konular; Millî Eğitim hizmetlerinden öğretmen ve eğitim uzmanları (durum ve sorunları) , Öğretmen eğitiminin gelişimi, Öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler, Eğitim uzmanlarının eğitimi, Öğretmen ve uzmanların hizmet içi eğitimi, Öğretmen ve uzmanların sorunları, çözüm ve önerileri görüşülmüştür (TTK 2007).

Programda çoğunlukla öğretmen yetiştirme ve öğretmen vasfını artırma yöntemleri üzerinde durulmuş ve bunun çerçevesinde kararlar alınmıştır. Ayrıca öğretmen açığının giderilmesi hususunda kararlar alınmış ve öğretmen olma yeterlilik kriterleri belirlenmiştir.

Öğretmen yetiştiren kurumların öğrenim süreleri kısa denilebilecek zamanda artış göstermiş, özellikle 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun kabulünden sonra her derecedeki okul öğretmenliği için en az 2 yıl yükseköğrenim görmüş olmak şartı getirilmiştir (TTK 2007).

Öğretmenlerin hizmeti içinde yetiştirilmeleri, uzun bir süre ihmal edildikten sonra ele alınmakla beraber, kısa bir zaman içinde çok sayıda öğretmen ve yöneticinin çeşitli kurslardan geçirilmesi imkânı sağlanmıştır (TTK 2007).

Bütün dünyada genel eğilim, öğretmen yetiştirme süresinin yukarıya doğru uzatılması yönündedir. Bu esasla Türk öğretmenlerinde yurt dışından örnekle eğitilmeleri ve eğitim sürelerinin uzatılması kararları alınmıştır (TTK 2007).

Öğretmen yetiştiren kurumlarda 1739 sayılı Yasa'nın 43. maddesinde belirtilen genel kültür, alan bilgisi, öğretmen meslek bilgisi programları belli standartlara bağlanmamıştır (TTK 2007).

Eğitim sistemimizin her kademesinde yetersiz öğretmenlik belgesine sahip veya hiçbir belgesi olmayan kişiler öğretmen olarak çalıştırılmaktadır. Özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda bu tür kişilerin öğretmen olarak istihdam edilmesi, yetişecek

öğretmenlerin niteliğini önemli bir biçimde etkilemektedir tespiti yapılmış ve karşıt önlemler alınmıştır (TTK 2007).

Temel Eğitim Kanunu'nun 43. maddesine göre öğretmen eğitimi, yükseköğretim çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna göre; hangi kademe için hazırlanırsa hazırlansın, öğretmen adayının lise üstü bir öğretim görmesi gerekmektedir. Bu kanun öğretmen yetiştirme sürelerini kayda bağlamamaktadır. Geliştirilen modele göre her kademe öğretmenliği için genel kültür, alan bilgisi ve meslek bilgisi dâhil lisans (4 yıllık öğrenim) kabul edilmiştir (TTK 2007).

Öğretmen olacak bir kişi şu üç niteliğe sahip olma şartları öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi, genel kültür kriterlerinin yerleştirilmesi kararına varılmış (TTK 2007).

Bu programın amaçlarında öğretmen adayı; Alanıyla ilgili temel kavramları bilir, çocuk gelişimini ve bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları bilir, çocukları inceleme, tanıma ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda bilgi ve beceri kazanır, çocukların sorunlarını teşhis eder, gereken tedbirleri alır ve çözüm yolları bulur biçiminde öngörülmüştür (TTK 2007).

Ayrıca günlük, ünite ve yıllık faaliyet programları planlar, uygular, değerlendirir ve geliştirir, Okul öncesi çocukları için gerekli materyalleri seçer, değerlendirir ve geliştirir, alanıyla ilgili kaynaklardan yararlanma ve yenilikleri izleme becerisi kazanır, konusuyla ilgili araştırma yapar ve sonuçları değerlendirir, okul öncesi eğitimi kurumlarındaki diğer personel ve yöneticilerle iş birliği yapar, yerel kaynak ve imkânlardan yararlanır, ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili sorunlarına çözüm yolları arar, yeteneği doğrultusunda herhangi bir müzik aletini kullanır, okul öncesi çocukları için gerekli materyalleri seçer, değerlendirir ve geliştirir, alanıyla ilgili kaynaklardan yararlanma ve yenilikleri izleme becerisi kazanır, konusuyla ilgili araştırma yapar ve sonuçları değerlendirir, okul öncesi eğitimi kurumlarındaki diğer personel ve yöneticilerle iş birliği yapar, yerel kaynak ve imkânlardan yararlanır, ana babalarla iletişim kurar ve onların çocuklarıyla ilgili

sorunlarına çözüm yolları arar ve yeteneği doğrultusunda herhangi bir müzik aletini kullanır yetilerinin bulunması amaçlanmıştır (TTK 2007).

Öğretmen yetiştiren kurumlara ğretim elemanı yetiştirme kurumsal olmaktan çok bir sistem olarak dşnlmelidir. Öğretmen yetiştiren kurumlar belirli bir mesleğe hazırlayıcı yüksek eğitim kurumları olduğundan, bu kurumlarda görev alacaklar için 2547 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin uygulanmasına hemen geçilmelidir (TTK 2007).

Bu kurumlarda hlen çalışmakta olan öğretmenlerin yeni düzenlemeye uyabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin, bu öğretmenler yüksek lisans ve doktora yapmaya yneltilmeli, bunun için 1416 sayılı Kanun'un yurt içinde uygulanması konusunda tedbirler alınmalıdır (TTK 2007).

Öğretmen yetiştiren kurumların kendi kadrolarının en kısa zamanda oluşturulmasına çalışılmalı, bu amaçla, Yüksek Eğitim Kanunu'nun 35. maddesine de dayanarak, üniversitelere ğretim elemanı yetiştirme görevi ve olanakları verilmelidir (TTK 2007).

Öğretmen yetiştiren kurumların özelliği göz önüne alınarak, bu kurumlarda öğretmenlik yapacakların hepsinde, "ğretmenlik meslek bilgisi programlarından" geçmiş olmak şartı aranmalıdır biçiminde ğretmen yetiştiren kurumlara öneri ve nlem konuları kararlaştırılmıştır (TTK 2007).

XII. Milli Eğitim şûrası: 18 -22 Haziran 1988

Onikinci Milli Eğitim şrasının gündeminde; Türk eğitim sistemi, yükseköğretim, ğretmen yetiştirme, eğitimde yeni teknolojiler, Türkçe ve yabancı dil eğitim ve ğretimi, eğitim finansmanı, ğretim programları konuları bulunmaktadır (TTK 2007).

Onikinci Milli Eğitim şrasında ğrenci başarısının değerlendirilmesinde sınıf geçme sisteminden ders geçme sistemine geçilmesi benimsenmiştir.Eğitim yüksekokullarının dört yıla çıkarılması; eğitim yüksekokullarında temel eğitimin

ikinci kademesine ve ortaokullara branş öğretmeni yetiştiren bölümlerin açılması; sınıf öğretmenliği Anabilim dalına girişte öğretmen lisesi mezunlarına kontenjan ayrılması öngörülmüştür, öğretim programlarına Türk ve İslam sanatları bilgisini de içine alacak ve sanat kültürü kazandıracak şekilde yeniden geliştirilmesi kararlaştırılmıştır (TTK 2007).

XIII. Milli Eğitim Şûrası: 15- 19 Ocak 1990

Onüçüncü Milli Eğitim Şûrasının gündemi, yaygın eğitimde kavram, kapsam ve eğilimler; yaygın eğitimde organizasyon ve işbirliği; yaygın eğitimde yatırım ve finansman, yaygın eğitimde personel konularını ele almıştır (TTK 2007).

Onüçüncü Milli Eğitim Şûrasında alınan kararlar arasında, kültürel kurs programları içinde sanat eğitimine ağırlık verilmelidir konusunun dışında kültürle ilgili başka bir konu ele alınmamıştır (TTK 2007).

XIV. Milli Eğitim Şûrası: 27- 29 Eylül 1993

Ondördüncü Milli Eğitim Şûrasının gündemi; Eğitim yönetimi ve eğitim yöneticiliği ile okul öncesi eğitim konuları olmuştur (TTK 2007).

Alınan kararlardan önemlilerinden biri ise, sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim fakültelerinin programlarına, okul öncesi eğitimi ile ilgili derslerin de konulması kararıdır (TTK 2007).

XV. Milli Eğitim Şûrası (13- 17 Mayıs 1996)

Onbeşinci Milli Eğitim Şûrasının gündemi; ilköğretim ve yönlendirme, ortaöğretimde yeniden yapılanma, yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi, toplumun eğitim ihtiyacının sürekli karşılanması, eğitim sisteminin finansmanı konuları ele alınmıştır(TTK 2007).

İlköğretime yönlendirme konusu altında, ilköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması; programların bütünlük ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi;

haftalık ders programlarının çocukların buldukları gelişim basamaklarına elverişli şekilde düzenlenmesi kararlar birliğine varılmıştır (TTK 2007).

Ayrıca, çocukların yaratıcılıkları ve ifade becerilerinin geliştirilmesi, sanat eğitimine önem verilmesi ve bu eğitime ders dışı etkinliklerle ağırlık kazandırılması da öngörülmüştür (TTK 2007).

Ortaöğretimde yeniden yapılanma ile ilgili kararlar başlığı altında; Milli Eğitim Temel Kanundaki amaç ve ilkelerine göre, yetiştirilecek öğrenci tipinin yeniden tanımlanması, sanata yönelmiş, hareketli, atılımcı insan tipinin meydana getirilmesi ve yaratıcı düşünceyi geliştirme ve Avrupa Birliği ülkeleri ortalaması ile eğitimde aynı düzeye ulaşabilmek için mevcut öğretim programlarının geliştirilmesi öngörülmüştür (TTK 2007).

XVI. Milli Eğitim Şûrası: 22-26 Şubat 1999

Onaltıncı Milli Eğitim Şûrasının gündemini, mesleki teknik eğitime konuları oluşturmaktadır."Mesleki Teknik Eğitimin Öğretim Sistemi Bütünlüğü İçinde Ağırlıklı Olarak Yeniden Yapılandırılması" başlığı, "Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi ve istihdam", " Mesleki ve Teknik Eğitim Alanına Öğretmen ve Yönetici Yetiştirme", "Mesleki ve teknik Eğitimde Finansman" başlıkları altında, 200 'ün üzerinde maddeden oluşan kararlar alınmıştır. Şûrada sanat eğitimi konusu, dolaylı olarak ele alınmamış ve anaöğretimin yapılanmasında, hedefler arasında "sanat ve estetik duyarlılığı olan" bireyler yetiştirilmesi biçiminde değerlendirilmiştir (TD 1999 / 2500).

1.1.3. Türk Sanat Eğitiminin Zamandizini

Türkiye'de Sanat Eğitimi tarihinin Avrupa' ya göre oldukça genç olduğu görülmektedir, bu nedenle zaman dizini yüzeysel olarak olsa yurt genelindeki sanat eğitimi sürecini kronolojik sıra ile göstermektedir.

1793: Büyük ölçüde Batılı eğitim ve öğretim sistemlerini esas alan Müderrishane-i Berr-i Hümayunu'nda ilk resim dersleri verilmeye başlanmıştır.

1834: Mekteb-i Fünun-i Harbiye'nin açılışı (Kara Harp Okulu). Askeri okulların programlarında Resim, perspektif, desen gibi ders ve konular bulunmakta ve Batılı anlamda resim eğitimi bu yolla girmiş olmaktadır.

1848: Darülmüallimin-i Rüşdi'nin açılışı, ilk kez bir öğretmen okulu açılmıştır. Bu okul ileride Satı Bey'in müdürlüğü, Baltacıoğlu'nun öğretmenliği döneminde Resim eğitimi açısından önemli etkinlikler gösterir.

1883: Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi (Güzel Sanatlar Akademisi)'nin kuruluşu. Akademik sanat eğitiminin temelleri atılan bu okulun ilk müdürü Osman Hamdi Bey olmuştur. Bu okuldan mezun olanların büyük bir bölümü Avrupa'ya giderek resim eğitimi almışlardır. Bazıları da mezun olduktan okula hoca olarak atanmışlardır.

1915: İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun resim öğrenimi için Almanya'ya gönderilmesi. (Dönüşünde ilk resim-iş eğitim programını oluşturmuştur).

1924: Amerikalı ünlü eğitimci John Dewey'in Türkiye'ye getirilişi. Dewey, sanat etkinliklerinde; 4-16 yaş gruplarına yönelik kolektif atölye çalışmalarında "yaparak öğrenme"yi savunmuş, disiplinin yerini sorumluluk, ezberciliğin yerini yaratıcılık hedefleyen "Türk Eğitim Sistemi - Türk Maarifi" hakkında raporunu hazırlamıştır.

1926: Resim derslerinin düzenlenmesi ve programlarının geliştirilmesi amacıyla sanat eğitimcisi Stichier'in ülkeye getirilmesi.

1926: Gazi Terbiye Enstitüsünün açılması.

1932: Gazi Terbiye Enstitüsünde Resim-iş Eğitimi Bölümünün kurulması.

1940: Köy Enstitülerinin kuruluşu, sanat derslerine (özellikle iş eğitimi) geniş yer verilmesi.

1949: Ortaokul programlarına iş bilgisi ve Yazı derslerinin konulması.

1952: Liselerde iki saatlik resim ve müzik derslerinin seçmeli olarak konulmasına karar verilmesi.

1956: Liselerin eğitim programında iki saatlik seçmeli bir ders olarak Resim, Müzik ve yabancı dil (seçmeli) görülmektedir. Ayrıca resim alan öğrencilere Edebiyat bölümü son sınıfta, bu dersin bir saati, Sanat Tarihi olarak uygulanacaktır denilmektedir.

1962: Öğretmen okullarında Resim-İş semineri açıldı. (Bugün isim yapmış, bir çok sanatçı-öğretim elemanı bu seminerin öğrencilerindedir).

1963: Sınıf öğretmeni yetiştiren iki yıllık Eğitim Enstitüleri açıldı. Bu kurumlarda bir dönem üç saat süreli Resim-Yazı ve iş dersi eğitim programında yer aldı.

1978: Liselerde zorunlu olarak "Sanat Eğitimi" dersi konulmak istendi. Kuramsal olarak verilmesi düşünülen bu ders sonradan "Turizm" dersine dönüştürülerek vazgeçildi.

1982: 2547 sayılı YÖK yasası ile 3 yıllık Eğitim Enstitüleri fakülterele dönüştürülerek, Resim Bölümlerinin ders içerikleri yeniden gözden geçirilip, 4 yıllık lisans programlarına göre düzenlenmiştir.

1983: 2547 Sayılı YÖK yasasının 5 (I) ve 67. maddesine göre üniversitelerde seçimlik, güzel sanatlarla ilgili derslerin konulması kararlaştırıldı.

1990: Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri açıldı.

1992: MEB. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.07.1991 tarih ve 3786 sayılı onayı ile İlköğretim "Resim-iş Dersi Öğretimi" programının geliştirilerek yürürlüğe konulması.

1997: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında 1994-1997 yılları arasında yürütülen Eğitim Fakültelerinin yapılanması yeniden

düzenlenerek Güzel Sanatlar Eğitimi ve ilköğretim Bölümlerinde okutulacak sanat derslerine yönelik kaynak öğretim materyali niteliğinde kitaplar hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

1997: MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 10.03.1998 tarihinde lise Resim Öğretimi programlarını yeniden geliştirerek 1989-1999 öğretim yılından itibaren 2487 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Artut 2002:109-111).

1.2. Avrupa’da Sanat Eğitimi Hareketleri ve Bauhaus (1919-1990)

İletişim kurmanın bir yolu olarak sanat ve bunun öğretilirliği uzun zaman tartışma konusu olmuş, böylelikle akılcı yaklaşım uygun bulunmuştur. Akıldışılığın uzun soluklu yaşamından sonra sanayi devrimi dönemin şartları ve gereksinimi olana akılcılığa yöneltmiştir.

Bauhaus, endüstrinin sorunlarına çözüm arandığı bir dönemde ortaya çıkmış bir olgudur. Aynı doğrultuda ve aynı sorunlara çözüm arayan bir çok atölye ve okul vardı. Bauhaus bunların en kapsamlısı ve gelişmişidir (Şahin 1995: 16).

Bauhaus kurulup gelişmeye başladığı yıllarda Almanya'nın politik ve ekonomik yapısı iyi değildi. Bu durum dünya ekonomik krizinden sonra daha da kötü oldu. Birinci Dünya savaşından kalan savaş tazminatlarını ödemeye çalışan Almanya krizden en çok etkilenen ülke olmuştu (Şahin 1995: 16). Kurulan bu yeni okul sanayi devrimine düşünsel boyutta katkı vaat ediyor Alman sanayisini ve ülkenin krizini aşmayı vaatliyordu.

Sanatsal olguların sistematik öğretimi için Bauhaus'un kuruluşu çok iyi bir örnektir. Bauhaus okulunun kurucusu Walter Gropius'un 1919'daki açılış konuşmasında, sanatta öğretilir olanla öğretilemez olan hakkındaki düşünceleri somut tümcelerle açıklanıyordu : “Tüm sanatlar mimarlıkta birleşip bütünleşirler. Sanat, el becerisi ve el sanatlarına" dayanır. Sanatların bu el sanatlarına dayalı bölümü öğretilir Her sanatsal öğretim, el sanatlarını, desen çizimini ve resim boyamayı ve

bu arada bilimsellik ve kuramsallığı kapsar (San 1983: 99). Bu durumda sanat eğitimi Gropius'un aktarımıyla insanda var olan yaratma olgusunu güdüleyici olmalıdır.

Görme duyusu, form bilinci ve el becerisi geliştirilmeli, oyun biçiminde farketirmeden bilinçli iş'e yönelten bir tarz ile icat etme, deneyler yapma sağlanmalı, serbest biçimlendirme alışkanlığı kazandırılmalı, teknik bilgi verilmelidir (San 1983: 99). Böylelikle fark ettirmeden öğrenciye el ve yaratıcılık becerisi kazandırılabilir.

Bauhaus'un ileri gelenlerinden J. Itten'in fikri "Öğrenciler için hazırlanmış öğretim biçimlerinin, genel eğitim veren okullara da aktarılabilirliği söz konusudur. Renk, malzeme, düzenleme (kompozisyon), devinim, ağırlık, ölçü vd. gibi öğelere ilişkin görsel yoğrumsal niteliklerin, karşıtlıklar (kontrast) ilişkisi içinde yaşanması, denenmesi ve örgütlenmesinin istendiği bir dizi ödev serisini Itten'in yayımlarında izlemek mümkündür" (San 1983: 99-100). Itten'e göre iş'in aleti bedendir. Soluk alma ses alıştırmaları gibi çalışmalarla içinizdeki güçle iletişim kurarsınız. Bu hareketleri anatomik, fizyolojik, psikolojik dinsel ve ahlaksal boyut izlemekte ve ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır.

Bauhaus'un ana fikrinde duygunun eğitilmesi istenmekte bunun gerçekleşmesi ise sanatsal biçimlerin akılsal yaklaşımlarla formüle edilmesi ile sağlanmaktaydı. İçsel yaşantı ile yaşamsal realite sanatı oluşturan iki ayrı yol olarak ele alınıyordu, "Otto'nun değerlendirmesine göre, böylece Bauhaus öğretisi, öznel'in ve nesnel'in birbirinden ayrı düşünülmesi, birbirinden soyutlanmasıyla, öznel alanda toplumsal boyuttan, nesnel alanda da tarihsellikten uzaklaşmış oluyordu. Otto'nun haklı olabileceği bu eleştiriye karşın, Bauhaus'm önemi ve ülkemizdeki etkilerinin değeri azalmaz" (San 1983: 101). San'ın bu aktarımıyla yurdumuzda da etkisini gösteren Bauhaus'un nesnel olanla özneli ayırdığı ve toplumsal boyuttan soyutlama yolunu tercih ettiği görülmektedir. Ancak 1915'lerde yurdumuzda görülen milli görüşleri perçinleyici etkisinden uzak olduğu da aşikardır.

İlerleyen dönemlerde ise bu iki tutum daha belirgin çerçevelerle değerlendirilip uygulama yaşları belirginleştirilmiştir. "Itten'de göze çarpan Öznel tutum ile nesnel öğretim ikilemi ise Schwerdtweger tarafından daha açık seçik bir temele oturulmuştur

Schwerdtweger öznel tutumun korunmasını ve öznel bileşenin ağırlıklı rol oynamasını ilkökul için öngörmüş, görsel yoğrumsal düzenlemelerin, bilgisel aktarımını daha çok geç çocukluk ve gençlik yılları için düzenlemiştir”(San 1983: 102). Duyularımızı işle yoğuran bir görüş benimsenmiş ve İtten’in ussal kuramı bu görüş üzerinden yol almış oluyordu.

Bauhaus herhangi bir sanat akımını ve ekolünü seçme, benimseme yerine uzun ve zahmetli yolu seçip, sistematik olarak sanatsal yaratmanın objektif ana ilkelerini öğretiyordu. Bauhaus'un en önemli yönü ise, hiç kuşkusuz kendi kendini en sert şekilde eleştirmekten çekinmemesi, her türlü eleştiriye açık olmasıdır (Şahin 1995: 18)

Sanat, sanatsal üretim ve sanat tüketimi üzerine düşünceler, sanatçıların kendi sanatları üzerine yazdıkları kuramsal yazılar ve sanat kuramlarına ilişkin yazılanlar, belli başlı üç toplumsal işlevi de yerine getirmiş oluyordu sanatçıların kendilerini anlatmaları ve dolayısıyla toplumca anlaşılmaları; toplumda sanat ile kurulan bir iletişimin başlaması bu iletişimin kurulabilmesi için bir ön koşul olan sanat olgusu ve sanatsallık üzerine okullarda verilen bilgilerin gerekliliğinin temellendirilmesi özellikle sanatçıların kendi yaratıları hakkında açıklamalar yapmaları, çoğunlukla gizemli bir olgu olarak benimsenen sanatsal süreçlerin de tanımlanabilir olduklarını ve kurama dayalı olabildiklerini vurgulamış oluyordu. Böylece sanatın kuramsal, kavramsal, ussal yanı ortaya çıkıyor, toplum için bir bilinmezlikler alanı olmaktan kurtuluyordu (San 1983: 103). Sanata yapılacak en büyük katkılardan birisi de sanat ile toplum arasındaki bağlantıyı kurmak ve bunu güçlendirmek olurdu, bu sebeple Bauhaus’ un başarısı Avrupa’da sanatın anlaşılacağı ve karmaşasını halk seviyesinde paylaşılabilir kılması idi ve böylelikle sanatın akılcıl yönü toplum için anlaşılır kimliğe bürünüyordu.

1.2.1. 1933 ve 1945 Arası Dönem

Bu yıllar arasında milli görüşün her şeyden üstün olduğu vurgusu Avrupa'da sıkça rastlanır bir durumdur. Kaldı ki dönemin savaş koşulları ve sanayileşme çağının gereklilikleri çocuğun sanat eğitimi için değil milli kimliğin üstünlüğüne yoğunlaşmış eğitim sistemini desteklemektedir.

Sanat eğitimini adına; 1917'lerde edilmiş bir söz şimdi tam geçerliydi: «Milliyetçiliğin öz ifadesi halk sanatlarında, milli sanattadır ve bu ulusal sanata, önem verilmesi, estetik zevkinin gelişmesi için çocuğun eğitilmesinden daha önemlidir» (San 1983: 105).

Yetişmekte olanların sanatsal eğitiminin bu dönemde, sözü sıklıkla edilen gerçek ve asıl sanat değerlerine yönelmek ve yöneltmekten çok, ifade yetilerinin ve yaratıcı gücün geliştirilmesine ağırlık verdiği, sanat ürünlerinin incelenme ve değerlendirilmesinde de amaçlananın, bu yüksek sanat hakkında bilgi vermek yerine, gene çocuk ve ergenin ifade yetilerine güç kazandırılmasına yöneldiği görülmektedir. Büyük ve gerçek (milli) sanat karşısında duyulacak saygı, ırk ve ulus olarak kendilerine yabancı bir takım sanat uğraş ve etkinliklerine kaymasını engelleyecektir (San 1983: 105). Sanat eğitiminin asıl mayetini kullanarak milli sanat duygusunu yaşatan bu anlayış, yine kendini korumak ve yüceltmek için sanatın kendini ifade ve yaratıcılık kollarını kullanarak diğer ülkelerin sanat hareketlerinden üstün olduğu ve asılının milli sanat olduğu fikrine sığınacaktır.

Zamanın sanat eğitimi kuramcılarında Böttcher'in şu sözleri o dönemin yansıtılabilmesi bakımından çok ilgi çekicidir: «Sağlıklı bir Alman, tanrısını ve yurdunu her şeyin üstünde sever... ve bunu tüm diğer Alman yurttaşlarından ve Alman insanından, her türlü ilişkiler bakımından bekler. Sanatla olan ilişkisinde de bu ana ilkedir.» (San 1983: 105). Bu anekdottan da anlaşılacağı üzere milli birlik her şeyden üstün tutulmuştur.

Yine Böttcher'in şu sözleri de döneme ve sanat anlayışına ışık tutmaktadır: «Sanat eserlerini inceleme ve değerlendirmede anlam ve öz bakımından Alman sanatı

ön planda olacaktır. İçimizden hangimiz, Alman kanı taşıyanlar olarak, Chagall ya da Klee ve arkadaşlarının yapıtlarını tam olarak, hissederek anlayabiliyor ki?» (San 1983: 106). Diğer dünyanın sanat eserlerini yok sayarak kendi sanatını körü körüne öven anlayış dar çemberinde dönüp dururken yaratıcılığı ve gerçek sanat usunu nasıl keşfedebilir.

Bu gelişmeler ışığında 1940'lara gelindiğinde dönemin sanat eğitimcilerinin de sistemin koruyucu ve neferi gibi algılanması sağlanmıştı. Örf, adet ve vatan söylemleriyle gelişen sanat eğitimi akıldışı tutumlar sergileyerek sisteme yerleşmiş ve tüm eğitim hareketi buna göre yapılandırılmıştır. Alman sanat eğitimi evrenselleşme yerine dışa kapalı, akılın yerini duyguların aldığı, akılsal çözümlene yerine doğal yaşantıların yer aldığı bir eğitim sistemi haline gelmiştir.

1.2.2. 1945'den Sonraki Gelişmelerin Kısa Değerlendirilmesi

1920'ler ile 1950'li yıllar arasında çeşitli denemeler atlatan Alman Sanat Eğitimi gerçek benliğine 1950 ila 1960'larda kavuşmuştur. "1949'larda hâlâ genel eğitimin «insan yetiştirme» ereğine hizmet eden bir görünümdeydi. II. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar insan değerleri üzerine düşünme, savaşın ve savaş tekniğinin yıkıcılığını tartışma yıllarıydı. 1949'da Fulda' da toplanan sanat eğitimi Kongresi, her şeyden önce politika'dan arınma, politika dışı kalma kararı alıyor ve kendine özgü araçlarıyla, yaratıcı güçlerin gelişimini ve olgun, ergin kişiler yetişmesini sağlamak amacıyla bütün dönemlerde bir yandan bağımsızca varlığını sürdürmüş olan müz' sel akıma katılıyordu" (San 1983: 108). Böylece Fulda' dan beri sanat eğitimi tüm resim eğitim plan ve programlarında "müz'sel alan" olarak geçmektedir.

Gerçi müz'sel kuramın dağınık terminoloji ve düşünce akışı, aslında sanat eğitimi için bir engel oluşturuyordu; ama pek çok yayının da yardımıyla, sanat eğitimi alanına özgü içerikler ve çocuk yuvalarından lise sona dek çocuk resmi ve dolaysız yolla sanatsal ilişki esaslarından kaynaklanan sağlam bir temellendirme ve yöntem, bu alanın yapısını kurmuştu. Çocuk ile birlikte gençlik de artık sanat eğitimi planlamasına giriyordu (San 1983: 108).

1958 Basel ve 1962 Berlin sanat eğitimi kongreleri gibi Uluslararası kongreler, zengin sergilerle zenginleştiriliyor, sanat eğitimi ile bireysel görsel -yoğrumsal yaratıcı yetilerin şaşırtıcı düzeylere ulaştığı gözler önüne seriliyordu. Bu dönemde öğrencilerin görsel yoğrumsal gereksinmelerinin ön plânda tutulup karşılandığı rahatlıkla söylenebilir(San 1983: 109). İlerleyen yıllarla birlikte eski sanat eğitimi alışkanlıkları terk edilerek öğrencilerin sanatsal uslarını geliştirebilecekleri alanlar müz' sel sanat eğitimi yaklaşımıyla çeşitli aktivitelerle desteklenir olmuştu.

1950'li yıllara gelindiğinde ise Almanya'nın doğu ve batı olarak ikiye ayrıldığını görmekteyiz. Eğitim anlayışı müz'sel den uzaklaşarak alana yönelik bireyler yetiştirmeye kaymıştır. Her alana sosyo-kültürel görevler üstlendirilmiş ve bunların gerçekleşmesi sağlanmaktaydı. Önceden ideal eğitim sistemi olarak belirlenen “insan yetiştirmek” yerini topluma faydalı birey yetiştirme düşüncesine terk etmekteydi.

1962'de Trier'de saptanan genel didaktik alandaki düzeltimler sanat eğitbilimini de etkiledi. Aynı yıl Berlin'de yapılan; sanat eğitbilimi kongresinde, özellikle R.Pfennig'in açıkladığı kuram, sorunlarla yüzyüze gelmenin izlerini taşıyordu. Pfennig'in kuramı artık çocuktan hareket etmiyor, güncel sanattan çıkıyordu, çağcıl biçimlendirme ilkelerinin sanat dersi öğretim programlarında ders konusunu oluşturmasını öngörüyor, bu ilkelerin didaktik bakımdan sunulmasını sanat eğitbiliminin bir görevi olarak görüyordu (San 1983: 110).

Böylelikle ilk kez sanat eğitiminin içerdiği iki temel öge sanat ve ders, birleşiyor, bu yeni anlayış, bir kavram olarak «sanat dersi» ya da «temel sanat eğitimi» kavramını getirmiş oluyordu (San 1983: 110). İlerleyen yıllarda sanat eğitimcileri ve kuramcılar, sanat eğitiminin kendine özgü durumunu yeniden gözden geçirerek, sanat eğitiminin bilimsel temellere dayandırılmasına ve tüm ideolojik fikirlerden arındırılmasına karar verirler.

Bunun sonunda bilimselliğin değişik ölçülerde vurgulandığı yeni yayınlar çıktı: Staguhn (1968), Kowalski (1968), Daucher-Şeitz (1972 yeni baskı), Pfennig (1972.yeni baskı) ve Heinig (1969 ve yeni baskıları) gibi yazarlarca kavram ve

anlayışlar, erekler, yöntemler, uygulamalar öne sürüldü ve en yeni bir gelişim olarak, afiş, reklâm afişleri, fotoğraf, film gibi güzel (optik) araçlar, sanatsal önem taşımaları koşuluyla, alana giren yeni içerikler oldu (San 1983: 111). Bu oluşumlar altında öğrenme süreci ve içerik üzerinde durulmaya başlandı, ders ön plana çıkarılmış ve çocuk açısından ders koşullarının nasıl olması gerekliliği bilinçli şekilde ele alınmıştır.

Gene 1945'den sonraki yıllarda. Bauhaus öğretilerinin uzantılarının, Klee'nin biçimlendirici ya da "görsel yoğrumsal düşünme" olarak çevirebileceğimiz (bildnerisches Denken) kuramı, özellikle 1950'li yıllarda sanat eğitiminde yeniden etkili olmaya başladı. R. Pfennig ve E. Röttger bu görüş paylaşıp geliştirenlerdendir. 1960'lı yıllarda ise aynı düşüncelerden çıkan biçimci (biçime, form'a dayalı) bir sanat eğitimi, zamanın güncel sanatı ile özellikle soyut resim ile tam bir anlayış birliği durumundaydı(San 1983: 111). Bu yıllarda sanat eğitimcilerinin de yetiştirilmelerinde gestaltçı yaklaşımlar esas alınmıştır. 1945'ten sonra bilhassa etkisini gösteren bu biçim kendini soyut, kavramsal, söylemsel olarak da tanımlar.

1970'lerden bu yana, eğitim bilimlerinin temeli artık psikoloji değil, toplumbilimdir. Sanat dersleri için bu şu demektir: öğrencinin bireysel başarıları ve bu başarılarının isteklendirilmesi, geliştirilmeye çalışılması arka plana itilecek; öğrenci, grup çalışmaları, grup etkinlikleri, proje çalışmalarıyla toplumsallaştırılacaktır. Ayrıca çağcıl bilim kuramının öğrettiği gibi, öğretim, öğrenme ve eylem «değerlerden arınmış olamayacağına göre, pek çok şey politik açıdan yorumlanabilecekti. Politik boyutun sanat eğitimine bu biçimde girmesiyle, sanata ve sanatsal alana ilişkin içerik ve amaçları ortadan kaldıran, artık sanat üretmeye dayanmaya ama gene de estetik eğitim gibi adlar altında ders programlarında yer alanı yeni sanat eğitimi anlayışları ortaya çıkıyordu (San 1983: 112-113).

Geçmişte ve günümüzdeki sanatsal bir olay, olgu ya da başarı sayılmış ya da sayılmakta olan her şey ile birlikte çevreyi belirleyen ve yaşamı yorumlayan hemen her şey, eleştirilmekte ya da yadsınmaktadır. Yaratıcılık, çevreyi değiştirebilme için kullanılan bir olanaktır. 19. yy. da olduğu gibi giderek sanat eğitimi alanına

yabancılaşan bu ve benzeri eğilimler hakkında çözümlene yapmak için ise henüz erkendir (San 1983: 114). Sanat eğitimi günün gerçeklerine cevap veremez olmuş, arayışları henüz kendini tanımlama aşamasında olup, kuramsal yapı bir türlü oturtulamamıştır.

Demokratik Alman Cumhuriyetinde sanat eğitimi, geç burjuva döneminin sanat eğitilimi kuramlarındaki ve uygulamasındaki çelişkilerden ve ketleyici etkilerden arandıktan sonra, başta Sovyet Rusya olmak üzere diğer sosyalist ülkelerdeki psikoloji, pedagoji, sanat bilimi, estetik ve sanat eğitimi alanındaki bilgi, veri ve incelemelerden yararlanmışır (San 1983: 115). Bu oluşum her ne kadar kaçınılmak istense de yinede siyasi görüşlerin sanat eğitiminde dahi etkisi olduğunu göstermektedir. 1970'ler ve sonunda Almanya'nın birleşmesine kadar sanat eğitim sistemi hemen hemen bu biçim ve anlayışta sürdürülmüştür.

Sosyalist işçi eğitimi sisteminin gelişmesiyle, iş eğitimi temelden yenilenerek, baştan kavramlaştırılmış, 1959'dan bu yana da bağımsız bir ders olarak yerine yerleştirilmiştir. İlk ve orta öğretimde yer alan bu ders ile politeknik öğretim ve eğitimin temelleri atılmaktadır. Görsel yögrumsal alanda yeni ilişkilere (endüstri biçimlendirmesi; endüstriyel sanatlar gibi) istek giderek artmaktadır. 1964'deki İkinci Bitterfeld Kongresi, 1965'de çıkan «Sosyalist Eğitimin Birliği Yasası» (Gesetz über das "einheftliche sozialistische Bildungsh system), 1967'deki 7. Parti Kongresinde belirlenen, gelişmiş sosyalist toplumun biçimlendirilişi anlayışı ve 1970'deki Eğitbilim Kongresi ve 1971'de 8. Parti Kontesinin kararları, sanat eğitiminin bundan sonraki gelişmesini de belirtmektedir (San 1983: 115-116). Sosyalist yaşam tarzı ve kültürün etkin biçimde yaşayışlarda rol alması sanat eğitime düşen görevlerinde etkinliğinin artmasına ve toplumsal yaşamla birlik sağlamasına neden olmuştur.

1960'Iardan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki sanat eğitimi hakkında şunlar yazılmışır: Sanatın kökenini hali hazırdaki topluma dayalı olarak açıklama çabalarına giren Federal Almanya, giderek emperyalist sistemle bütünleşmiş, bu sistemin sanatındaki düşüş, sanat eğitimi ile yükseltmek istenmiştir (San 1983: 116).

Bu oluşumlar ışığında sanat eğitiminin kapsam bütünlüğünün yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bilhassa 1960'lardan sonra giderek halkın emperyalist fikirlere yaklaşması ve dönemin sanatındaki gerileme eğitim bilimcileri sanat eğitimi ile iş eğitimini birbirinden ayırmaları gereğine zorlamıştır.

1966'daki Heidelberg iş (dersleri) Eğitimi Kongresiyle, iş eğitimi sanat eğitiminden çıkarılmıştır. 1969'da Kerbs, Otto, Troike, Jentzsch gibi sanat eğitimcisi ve eğitim bilimcilerin kurdukları «Sanat eğitimi çalışma grubu», her tür okul ve yüksek okulun tüm sanat eğitimcilerinin bir araya gelmesiyle, terk edilmiş Batı Alman okul politikasının neden olduğu yetersiz durumun düzeltilmesi için ilerici bir dönüşüm yapmak istemektedir (San 1983: 116). Bu oluşumlar ışığında iş eğitimi giderek azalmış ve sanat eğitimi derslerinden tamamen çıkarılmıştır. Fakat gurup içinde azınlıkta da olsa halen daha işçi sınıfla kurulacak bağların ve gençlerin ancak bu şekilde sanat eğitimiyle dünyayı değiştirebilecekleri fikri mevcuttur.

Buna karşılık B. Almanya'daki sanat eğitim biliminin tarihini yazan Kerbs, B. Almanya'daki, özellikle politik boyutun ağırlık kazandığı sanat eğitimini savunanlar için şunları yazmaktadır: «Dikkati çeken bir husus, tarihte ilk kez sanat eğitim alanında etkili olan çok sayıda sanat eğitimcisinin politik tutumunun geriye dönük olmamasıdır» (San 1983: 116-117).

«Sanat eğitimi her zaman kendi amaçlarının ideolojik gerilimi içinde olmuş, çok seyrek olarak aşın uçlar arasındaki, aslında eğitim bilimin gösterdiği ölçülülüğe uyabilmiştir 1970'den bu yana görülen eğilimler bunun kanıtıdır» (San 1983: 117). Sanat eğitimi onu kullanan eğitimcilerle onlara yön veren dönemin siyasi görüşleri arasında gidip gelmiş, bazen sosyo- kültürel çıkarlar bazen de öğrencilerin eğitilmesi önem kazanmış fakat Avrupa için bile olsa sanat her zaman kültürü yayma, milli düşünceyi benimsetme ve diğerlerinin sanatından, kültüründen kaçınma sağlayıp bir şekilde kültürel üstünlük sağlama aracı olarak hep kullanılmıştır.

Sanat için eğitimin yolu uzun soluklu bir yol olup, bu süreç dünya adına da zorlu geçmiş, hele ki dünya ya yön verme ideasına haiz bir ülke ise davasından zor cayılır bir hal almıştır. 1980'li yıllar sanat eğitiminin kendini toplama ve

kuramlarını oturtma dönemi iken 1990'lara gelindiğinde ise artık önümüzde duran kavram yeni ve gerçek sanat eğitimi olma sürecindedir.

1.2.3. Bauhaus Okullarında Uygulamalara Dair

Bauhaus'daki eğitim-öğretim üç ana bölümden oluşuyordu; hazırlayıcı öğretim (Temel sanat eğitimi), Teknik öğretim (Mesleki Temel Sanat eğitimi), Strüktrel öğretim (Mesleğe yönelik çalışmalar, proje çalışmaları) (Şahin 1995: 18). Uygulanmakta ve bu üç öğretim biçimi de etkin şekilde birbiri ile ilişkilendirilmektedir.

Bauhaus'da hazırlayıcı öğretim olarak başlatılan daha sonra gelişip bütün dünyaya yayılan, bizdeki sanat eğitimi yapan okullarda da "Temel Sanat Eğitimi" olarak giren, mimarlık eğitimi yapan kurumlarda "Temel Tasarı" olarak nitelendirilen bu çalışmalar Bauhaus bünyesinde geliştirilerek oldukça bilimsel metot ve prensiplere oturtulmuştu, sanat eğitimine başlayan bütün öğrenciler "Hazırlayıcı öğretim" den geçerlerdi (Şahin 1995: 19). Yeniden inşa edilmek istenen öğrenci yetenekleri bu okulun, her şeyi baştan alıp önceki becerileri yok sayıp kendi ortamına göre yeniden programlaması biçimde geliştirecektir.

Bu dönemde adaylar, daha önce sanatla ilgili ne öğrendilerse; çizim, biçimlendirme, teori v.b. unutup, herşeye yeniden başladılar. Malzemeleri biçimlendirirken amaca uygun özenle seçilmiş üstün vasıflı sanat eserleri analiz edilerek, hangi sanatsal ve estetik kuramlardan hareket edildiği, mukayeseli olarak incelenirdi (Şahin 1995: 19). Burada ki amaç var olan eski bilgilerle yeni eğitim biçimi ve dolayısıyla yaklaşımları benimseyen Bauhaus öğretisinin çakışmaması idi. Eski yetilerin yok sayılması kıyaslama yoluna gidilmesini güçlendirir ve zihnin yeni sanat öğretilerine odaklanmasını sağlamaktaydı.

Bu yolla hazırlayıcı öğretimde yapılan çalışmalar, Teknik öğretim ve daha ilerdeki sanat ve tasarım çalışmalarına temel teşkil etmesi nedeniyle oldukça önemli kabul ediliyordu. S. Itten'in kursları 1920'den sonra öğrenime başlayan bütün öğrenciler için zorunlu olmuştur. Bu kursların amacı öğrencilerin yeteneklerini

ölçmek, sanatla ilgili koşullandırılmış ön bilgi ve alışkanlıklardan arındırmak, ileride yapacakları teknik eğitime hazırlamaktı (Şahin 1995: 19).

İtten' in kurslarının önemli bir kısmını strüktür analizi teşkil etmekteydi. Bu derslerinde İtten Fra Angelico, Greko ve Rembrant gibi eski ustaların yapıtlarında kompozisyon kuralları analitik olarak incelenirdi. Amaç, eseri algılama, anlama, çizgisel ve kompozisyonel değerleri görebilme, plastik öğelerin mekanlardaki yerlerini ve ilişkilerini kavrama, siyah-beyazların ilişkileri ve dağılışını inceleme öğrencilerin gözlem ve görsel algılama yetilerini geliştirmektir (Şahin 1995: 20). Öğrencilerin bakış düzeylerini geliştiren bu eğitim eskiden kat edilen yolu ve yeniden üzerine neler eklenebileceğine dair yaratıcı fikirler içermekteydi.

Aynı zamanda İtten'in kurslarında doğadan çalışmalarda yer alır bu yolla yapılan gözlemlerle maddelerin yapısal formları algılanmaya çalışılırdı. Böylelikle öğrenciler konstrüktif yapıların tasarımına yönlendirilir doğanın yapı ilişkisi irdelenmeye çalışılırdı.

Ayrıca doku çalışmaları yapılır ve böylelikle yapısal strüktürler elde edilirdi. Tekstilde kullanılabilir olan bu çalışmaların uygulama alanı genişti. Doğa çalışmaları ile öğrenciler anlık hareket ışık oyunlarını tanıyıp resme aktarmaya çalışıyorlardı. Bu çizim uygulaması öğrencilerin görsel algılamalarını büyük ölçüde geliştiriyordu.

İtten'in öğrencileri çoğu zaman artık, ağaç, metal, cam, taş ve kömür gibi çok değişik malzemelerle çalışıyorlardı. Malzemelerin, dokusal, yapısal, organik özellikleri incelenir, etüd edilirken, malzemelerin biçimlendirme çalışmaları yapılırken, yeni fonksiyonlar için yeni biçimler aranırdı. Bil malzemenin detaylı bir şekilde incelenmesiyle, öğrencilerde sezgisel algılama ve bilgisel birikimle, görsel ifadenin her yönü araştırılırdı (Şahin 1995: 20).

Ayrıca bu yolla atölye içinde de değişik malzemelerle yapı çalışmaları yapılıyor çok yumuşak kağıt parçaları katlanarak insanı tartabilir yeni bir özellik kazandırılıyordu. Diğer yöntemler ise artık malzemelerin değerlendirilmesi form kazandırılmasıdır. Değişik form, materyal yapı özelliklerini barındıran malzemeler bu

yolla birleştiriliyor ve yeni inşalar kuruluyordu. Böylelikle öğrencilerin zihinsel beceri ve yaratıcılıkları sonuna değin zorlanıyordu. Yaratıcılıkla yoğrulmuş çocuklar özgür bırakılmış, ancak ormanı bile sınıf gibi ele alınmış bir eğitim sistemiyle eğitilmektedir.

2. Görsel Sanatlarda Yöntemler

2.1. Kopya Yöntemi:

Osmanlı' da 18. yüzyıl başlarında bilhassa askeri okullarda yöntem olarak kullanılan kopya yöntemi daha sonraları baskı sanatında da yer almış ve haritalama yöntemi olarak kullanılmıştır. İlerleyen zamanlarda ise de askeri okullarda bireysel ve özgün resim dersleri ağırlık kazanmış bunun olmasını da birinci kuşak asker ressamlar sağlamıştır.

17. ve 18. yüzyılda hızla gelişen Avrupa endüstrisinin bir anlamda tasarım gereksinimlerine çabuk, doğru ve planlı çizim oluşturma alışkanlığının kazandırılması hedeflenmiştir. Okullarda öğrencilerin resim ve iş derslerinde çalışma yöntemi, kopya anlayışına bağlı biçimde ele alınıyordu (Artut, 2002:116).

Yöntem uygulaması;

- i. Noktalarla uygulama yapmak,
- ii. Karelere bölerek kopya yapmak,
- iii. Doğrudan, birebir kopya yapmak, biçimlerindedir.

Tabidir ki bu yöntem yaratıcılıktan ziyade ağırlıklı olarak taklidi savunur ve çağın gereksinimi olan hızlı ve çabuk bilgiyi çoğaltma mantığıyla kendine yöntemsel tarihte yer edinmiştir. Böylece sivil okullarda da uygulamaya konmuş, ancak ilerleyen zamanlarda yöntemin kendisinin sanat eğitimi öğretisine uygunluğu tartışılır olmuş ve sorgulanmıştır. Görülüyor ki yöntem bir çağın acil ihtiyacını gidermek için ideal

ancak sanat eğitimi için sadece belirli geçiş dönemlerinde uygulanabilir bir yöntem olarak kalmıştır.

Yaratıcı kaygılardan uzak olan bu yöntem, noktalarla kopya, karelere ayırarak ve doğrudan doğruya nesnelerin kopyaları baz alınarak gerçekleştirilmektedir. Çocuğun yaratıcılığı değil, çoğunlukla ticari amaç güdüliyordu. Bu yöntemin ise, çocuğa kazandıracığı bir eğitim değeri olamazdı. Bu itibarla, yanılığa rağmen kopya yöntemi okullarda uzunca bir zaman sürüp gitti (Türkdoğan,1984:24)

Bu çalışmalarda amaç çocuğa ne resmin dilini öğretmek, ne kolaydan zora bir uygulama ile teknik beceri kazandırmaktır. Öğretim salt kalıp biçimlerin çizimini yaptırmaktan öteye geçmez. Böyle bir Resim dersinin işlenmesinde meslekten öğretmene gerek yoktur. Okulun yakınında bu işten anladığını sanan, çoğunlukla azınlıklar arasından gelen kişiler dersi verir. Daha sonraki yıllarda kopyaya karşı yeğlenen kolaydan zora yöntemi, okullarda bir yenileştirme hareketinin sonucu olarak görülebilir. Bu yöntemin yeğlenmesindeki nedenlerden birincisi, kopya yönteminin temel amaçtan ve Burada söz konusu olan doğrudan lito çalışması değil, taş basması resimlerden kopyadır. (Kırıçoğlu 2002 : 35).

Kopya yönteminin metot olarak kullanımı amaçtan ziyade araç olmalı, öğrencinin ufkunu ve yeteneğini geliştirici bir yöntem olarak kalmalıdır. Kopya karşıtlığının aksine öğrencinin kendini geliştirmesine de katkı sağlayıcı olabilir. Unutulmamalıdır ki imaj bazında esinlendiğimiz hemen her şey doğada yer almakta ve yine onun bir kopyası olma niteliğindedir. Dolayısıyla çalışmalar esinlenme ve kendini geliştirme bazında tutulur ise daha sonraki aşamalar için bireyin yaratıcı fikrini körükleyebilir ve zihnindeki kısıtlı imajların genişlemesini sağlayıp hali hazırda var olan uygulama metotlarının bilincine varmasını sağlayabilir.

B. Wilson ve M. Wilson, 1977’de yayınladıkları bir makalede; çocukların, resim yapmayı öğrenmeye başladıklarında, kopya yaparak işe koyulduklarını belirten görüşlerini ortaya atarak sanat eğitimi çevrelerini şaşkınlığa uğratmışlardı. Bu görüşleriyle Wilsonlar, Lowenfeld ’in “baskın doğalcı kuramı” na karşı çıkmış

oldular. Kendileriyle görüşülen öğrencilerden bazıları, yüzlerce çizim programı kullanıyorlardı; sözgelimi, çizgi romanlardan kopyalar yaparak (Yolcu 2004 :56).

2.2. Kolaydan Zora Gitme Yöntemi:

“Basitten karmaşığa” ilkesine bağlı bu yöntemde sanat eğitiminde ilk verilecek sanat bilgilerinin kolaylığı, çocuğun yapısına da uygun düşer görüsü egemendi. Çocuğun bildiği, tanıdığı, tecrübe edindiği nesnelere ve yakın çevresinden edindiği izlenimlerden yola çıkarak sanat eğitimine başlamak, bu yöntemin ilkelerindendir (Yolcu 2004 : 56).

Çocuğun doğayı algılayış biçimine örneklem hazırlama amacı taşımakta olsa da dönemin iş eğitimi ilkesine pekte paralellik taşımamaktaydı. Yöntem daha çok çeşitli biçemlerin birbiri üstüne konarak bir bütün oluşturması ve değişik türevlerle farklı yorumlar sergilemeye yönelik eğitsel bir çabadır.

Bu anlamda göz ardı edilmemesi gereken önemli bir nokta ise ilk ve ortaöğretimde sanat dersleri konuları genellikle birbirinden farklı teknik ve uygulamalar şeklinde yürütülmektedir. Örneğin bir gün suluboya ise bir başka gün el becerilerine dayalı üç boyutlu (kesme, ölçme, yapıştırma vb.) etkinlikler şeklindedir. Bu anlayış bir ölçüde öğrencilerin ilgilerini yüksek tutabilir. Ancak anlamlı bir sanat öğretimi sistematik, disiplinli, aşamalı bir öğrenme sürecini gerektirir. Dolayısıyla verilen konu ve tekniklerin kavratılmasında ilkesel, anlamlı bir ardılığın olması gerekmektedir (Artut 2002:116).

Ancak yöntemin işlevini göz ardı etmemek gerekir, bu yöntem ile konu ve teknik uygulama metotları arasında bir bağ kurulabilirse tekniğin uygulanma basamağı ile çocuğun el ve sanatsal becerileri bir paralellik içerisinde harmanlana bilir. İş ki birinin diğerinin önüne geçmemesi gerekliliğidir. Aksi halde yine amaçlanan sanat eğitimi değil yöntemin kendisi halini almaya başlamasıdır.

2.3. Bellek Eğitimi Yöntemi:

İngiltere’de ortaya çıkan bu yöntemin temelini, sanat eğitiminde yaratıcılığı ön plana çıkarması ve çevre incelemeleri oluşturur.

Öğrencilerin katı kurallarla sınırlandırılması yerine, belleğini harekete geçirerek ondan yararlanması bu yöntemde öne sürülmüştür (Yolcu 2004:56). Bir yerde öğrencinin kendiliğindenliğini ön plana çıkarılmasını savunur. Böylelikle bireyin doğayı ve çevreyi algılama biçimi içsel görüş ve deneyimleri ile yapılanmaktadır.

Öğrencinin yaratıcılığı, çevreyi tanınması nedeniyle, sevdiği, bildiği deneyim sahibi olduğu, belleğindeki konularla resim yapmalıdır görüşü ile bellek eğitimi yöntemini savunmuştur (Erbay 1997:44). Öğrencinin yetilerini göz önünde tutarak kişisel becerilerini ortaya çıkarır. Örneğin köy okullarında eğitim gören bir çocuk doğayı ve çevre yaşamını konu alan çalışmalara yönelmiş ise, bireyin tekniği kolay uygulaması adına sulu boya tekniği uygulanıp doğa çalışmalarına yönlendirilebilir.

2.4. Müzikli Yöntem:

Bu yöntem ilk olarak 1920’li yıllarda görülmüştür. Yöntemin amacı bireyin sanatsal yaratıcılığını düzenlemek ve beden–zihin uyumunu dengelemektir. Böylelikle öğrenci müzik ritimleriyle düşüncelerini akıcı biçimde çalışmasına aktarması istenmiştir. Ayrıca seçilen müziğin birey üzerinde sanatsal yaratıcılık bağlamında önemli katkı sağladığı da bir gerçektir. Yöntem öğrencilerde verimliliği arttırmak, konsantrasyonu yükseltmek, yaratıcılığı teşvik etmek ve çalışmasına koklama hariç tüm duyu yollarını tetikleyerek katılımını sağlayan etkili bir yöntemdir.

Almanya’da uygulanmaya başlayan bu yöntemin özü; kişinin iç dünyasını harekete geçirerek duygularının gelişmesine yardım etmek, anlatımlarına yaratıcı etkinliklerle fırsat vermektir. Önceleri Müzik merkezli olmak üzere, yaratıcı güç ve yetilerin gelişimi ve korunmasına yönelik olan bu anlayışın, daha sonraki yıllarda ve uzun bir süre esas amacına hizmet eden Plastik Sanatlar Eğitimiyle kaynaşmıştır (Yolcu 2004:57).

Genellikle müzik dinletilerek yaptırılan çalışmalarda, yaratıcılığın geliştirilmesi esas alınır. Sesler çocuğun yaratıcı gücünü zorlayarak, renk ve şekillere dönüştürülerek anlaşılır (seslerin görselleştirilmesi). Müzik ile motive olarak ritimler simgesel öğelere dönüştürülebilir. İşitilen her bir ritim, malzemelerin kullanımıyla ayrı tuşlara dönüşür ve sanatın elemanlarını yavaş yavaş meydana getirir (Artut 2002:116).

Soyut çalışmalar bazında algılansa da yöntem teknik uygulamalar boyutunda da yeni ve yaratıcı fikirleri ateşler. Fırça vuruşları, renk seçimleri, desensel hareketler müzikle şekillendirilebilir. Yaratıcılık teknik boyutta da oldukça değerli çalışmaların ortaya çıkması adına önemli bir unsurdur ve her fırsatta değerlendirilmelidir.

2.5. Çocuk Sanatı Yöntemi:

Yöntemin kurucusu ve öncüsü olan Franz Çizek 20. yüzyıl da Viyana'da ortaya koyduğu akımla, sanat ve iş eğitim ile çocukların yönlendirmeci katı ilkelerden kurtulmasını amaçlamıştır. Bütün çocukların kendiliğinden ortaya koyacağı bazı çalışmalar olacaktır. Çalışmanın kendisinden ziyade çocuğun gelişim süreci iş esnasında izlenmeli ve amaçlanmalıdır. Yönlendirmeden uzak bir tutum izleyen bu yöntem öğretmenlerin eğitsel müdahalelerini kısıtlayarak daha çok öğrencinin kendi gelişimini tamamlaması tercih edilmektedir.

Görüşün belirgin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

_ Sanat, çocukların doğal gelişimlerine paralel olarak kendiliğinden gelişir.

_ Sanat derslerinde biten isten çok çocuğun çalışma süreci içinde yaşadığı mutluluk ve yaratıcılık adına kazandıkları önemlidir.

_ Sanat derslerinde, çocuğun kendini kısıtlamadan özgür anlatımı için kalın fırçalar, büyük kağıtlar ve bol boya verilmelidir (Yolcu 2004: 57).

2.6. Psikolojik Yöntem:

Yöntemin uygulanış biçimi daha çok bireyi tanımaya yöneliktir. Çocuğun psikolojik gelişimini ve içinde bulunduğu durumu ortaya çıkarır. Bu nedendir ki Çocuk Sanatı yöntemiyle bireyin çalışma süresinin ön planda tutulması, çocuğun işi yaparken özgür bırakılması gibi belirgin özelliklerle birbiriyle ilintili yöntemlerdir. Ancak bu yöntemde çocuk sanatından farklı olarak eserin önemi büyüktür. Kaldı ki yöntem çalışmalarının incelenmesi ve psikoanalizi metodunu savunur.

Çağdaş bir sanat ve iş eğitimi yöntemi olarak niteleyebileceğimiz bu görüş, çocuğu ve onun psikolojik yapısını esas almaktadır. Bu yöntemde ilk koşul çocuğun tanınmasıdır. Özellikle küçük yaşlarda, sözcüklerden daha güçlü bir anlatıma zemin hazırlayan resim, çocuğun iç dünyası ve büyüme süreci hakkında önemli ipuçları verdiği gerçeğinden hareketle, bu yöntemin ayrıca, çocuğu tanımaya katkısından dolayı sanat eğitiminde önemsenmiş ve uygulanmıştır (Yolcu 2004: 56-57).

Tek başına bir sanat eğitimi yöntemi olmasa da bireyin iç dünyasını anlamakta ve psikolojik tanımının yapılandırılmasında oldukça etkin ve çağdaş bir metottur. Çocukların sözcüklerden önce çizerek kendini ifade ettikleri göz önünde tutulur ise yöntemin oldukça etkili olduğu bir kullanım sahası çıkar ve kendine çocukların el yazısının anlamlandırılması adına yöntemler arasında yer edinir.

Çok yönlü gelişimlerini gösteren belge gibi görülen çocuk resimleri, diğer taraftan zihinsel boyutta da ‘kavram elde etme’ işleviyle de ele alınmıştır. Çocuk resimleri, onların zeka gelişimleri ve kavram kurmalarıyla ilgilidir. Bu özelliklerini resim yoluyla ortaya koymaları, ‘kavram elde etme’ ya da ‘kavram geliştirme’ yolunda çocuğun zeka seviyesini de belirlemiş olur (Yolcu 2004: 56-57).

2.7. Sanat Yoluyla Eğitim Yöntemi:

Herbert Read tarafından İngiltere’de ortaya çıkan akım gücünü dönemin savaş ortamından almaktadır. Sanayileşmenin gerekliliğini savunan Read yöntemini iş eğitimi ile sanat eğitimi birleştirmek üzerine geliştirmiş böylece toplumun ihtiyacı olan birlik ve kalkınma ideasına ulaşabileceğini savunmuştur.

Makinelerin insanların etrafını sarması, sanayileşme sonucunda bütün işlerin makineler tarafından üretilmesi sürecinde insanlığın duygularını ifade etme güçlüğü çekmeleri yöntemin doğuşunu hazırlar. Halk eğitimi kursları mantığında ülkenin değişik yerlerinde sanat kursları ve pratik el işi kursları verilmeye başlanır. Bu nedenle yöntem sanat eğitiminin asıl amaçlarını ikinci plana atıp iş ve sanayi eğitimi asıl amaç belleyerek dönemin gereksinimlerini karşılamaya dair bir yöntem olarak kalmıştır.

2.8. Sanat ve İş Eğitimi Yöntemi:

Çocukların yaratıcı fikirlerinin oluşumuna ve bunların kullanım sahasını genişletmesi açısından yenilikçi ve çağdaş bir yöntemdir. Birçok yöntemi içinde barındıran bu yöntem çoğunlukla çocuk sanatı yöntemini anımsatmaktadır ancak üzerine eğitmenin katkılarını da eklemiştir. Salt özgür bireyler yerine kontrollü özgürlükte denebilecek bir dizi yöntemler kullanır. Böylelikle çocuk özgürce kendini ifade ederken aynı zamanda eğitimcide yetiştirilen bireyi sanat eğitimi ilkeleri doğrusunda yönlendirebilir.

Bu yöntemin, diğer yöntemlerin deneyimlerinin sonucu olarak ortaya çıktığını belirlemek uygun olur. Çocukların psikolojik yapılarından hareket ederek onların gözlem, deneyim ve izlenimlerini sanat eğitimi yolu ile ifade etme, yeteneklerinin yanısıra, yaratıcılık yönlerinin geliştirilmesini amaçlayan bu görüş, gerçek sanata yönelmiş amaç ve ilkeleri ön planda tutar (Türkdoğan1984:26).

3. 1910- 2006 Yılları Arasında Uygulanan Sanat Eğitimi Ders Programları ve Yöntemleri

3.1. 1910-1936 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler

3.1.1. 1910-1936 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları

Resim öğretimi okullarımızda 1869 Nizamnamesi'nden sonra görülmeye başlanmıştır; fakat, bu amaçla yetişmiş öğretmen yok idi. Az çok resim yapmasını bilen çeşitli meslek adamları haftada 1 saat olan bu dersleri yürütüyorlardı. Bunlar, zamanla, kara tahta üzerine bir ev, manzara, ya da bir geometrik şekil çizerler, öğrencilerden de bunun kopya edilmesini isterlerdi. Bazen bunların büyütülerek de kopya edilmesi istenirdi. 1898' te yapılmış olan bir idadî programında "Resim öğretimi hakkında Abdi Bey tarafından kaleme alınmış olan resim kitabı, yalnız öğretmen yanında bulunarak, o suretle öğrenciye tefhim olunacaktır (söylenecektir)." Deniyor (Binbaşoğlu 2005 : 555).

19. yüz yıl ortalarından sonra sivil okullarda da başlayan sanat eğitimi, yöntem olarak kara tahta üzerine dersin öğretmeni tarafından çizilen resimlerin öğrenciler tarafından kopya edilmesi istenerek uygulanmaktaydı. 20. yüz yıla gelindiğinde ise yurt dışına sanat öğrenimine gönderilen öğrencilerin yurda döndükten sonra başlattıkları sanat eğitimi reformuyla, çocuk eğitimi psikolojisi ve çoğun sanatsal gelişimi önem kazanmaya başlamıştır.

Çocuk ve gençlik psikolojisine uygun olarak bu dersi düzenleme çabalarını Cumhuriyet'ten önce pek göremiyoruz. 1913 tarihli ilkokul Programı'na öğretimde ezber resim, doğadan resmi, sanayi resmi, süsleme resim ve her türlü insan ve hayvan resimlerinin öğretilmesi girmiştir (Binbaşoğlu 2005 : 555).

Bundan yaklaşık iki yıl sonra 1915'te İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu tarafından yazılan Usul-i Tedris, Maarif Nezareti tarafından basılıp yurdun birçok yerinde uygulamaya geçirilmiştir. Ayrıca ilköğretim içeriğini ve uygulama programlarını

içeren *Tedrisat-ı İptidaiye Müfredat Programı* kitabının da resim ve el işi kısımlarını Baltacıoğlu yazmıştır.

Böylelikle sanat eğitiminin uygulanmasına yönelik eserler basılıp günün Eğitim Bakanlığı (Maarif Nezareti) tarafından yurda yayılması sağlanmıştır. Bu da Türkiye’de sanat eğitimi kavramlarının ilk kez eğitimcilerin önüne sunulması açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

...Daha önce 1313 (1919)'te merhum Ethem Nejat tarafından çıkarılan *Yeni Fikir* Dergisi'nde *Resim Öğretmenin Yolu* diye iki makalem çıktı. Bu eserlerde "tabiattan resim, hayali resim, ezber resim, tezyini resim, sınai resim" gibi tanım ve kavramlar ilk defa Türkçeye, yahut okulculuk diline giriyordu (Baltacıoğlu 1998 : 164).

Yine 1915 yılında Nezaretçe "Mekteb-i iptidaiyeye Mahsus Talimatname: Usul-i Tedris" adlı başka bir kitap daha yayımlanmıştır. Bunun da yazarı belli değildir. A. Fuat Gündüzalp'ın belirttiğine göre, bu eser de I. Hakkı Baltacıoğlu ile o sırada Bakanlıkta önemli görevler gören Süleyman Paşazade Sami Bey'in de içinde bulunduğu bir komisyon tarafından yazılmıştır. Bu adı "Talimatname" olmasına karşın, bir "yönetmelik" değil, Nezaretin o sıradaki görüşlerini yansıtan bir "özel öğretim yöntemleri" kitabıdır. 159 sayfa. Yine aynı yılda, Fransızcadan Ali Ulvi Elöve tarafından çevrilen " Küçüklere Çamurişleri Nasıl Yaptırılmalı" adlı bir kitap da yayımlanmıştır (Binbaşoğlu 2005 : 555).

1915 yılı Türk Sanat Eğitimi bakımından oldukça verimli geçmiş ilk kez müfredat, özel öğretim yöntemleri ve sanat eğitimi kavramları, eğitimcilerin uygulamasına sunulmuştur. Bu oluşum yurtda da devam etmiş ülkenin bir çok yerine ulaştırılmış ve bilhassa Baltacıoğlu 'nun müfettişlik yaptığı dönemlerinde etkin bir biçimde denetlenmiş ve raporlanmıştır.

3.1.2. 1910-1936 Döneminde Uygulanan Yöntemlere Dair

... Darümuallimin’de Sarim Bey adında bir genç, resim dersi veriyordu. Sarim Bey, resim yapar, bilgili bir adam. Fakat sınıfa girdi mi, tıpkı eski idadi ve rüştiye-i askeriye öğretmenleri gibi tahtaya kuru bir yaprak çiziyor, haydi bu resmin resmini çizsin diyor! Sâti Bey, bu işin yolunda gitmediğini seziyor, fakat bunu kaldırıp yerine ne koyacağını bilmiyordu (Baltacıoğlu 1998: 162). Baltacıoğlu’nun aktarımıyla o yıllarda yöntem olarak tahtaya çizilen resmin öğrenciler tarafından kopya edilmesiyle uygulanan resim dersleri olduğunu görüyoruz.

Darümuallimin öğrencileri o dönemde Sarim Beyden resim derslerini alıyor ayrıca tatbikat için (Atölye dersi gibi) Baltacıoğlu’ndan da resim dersi alıyorlardı. Bu nedenle öğrenciler üzerinde ikili bir kanaat oluşmaktaydı, “iki türlü resim dersi vardır; biri Darümuallimin’de öğretilen cansız resim, biri Tatbikat Mektebi’nde gösterilen canlı resim”(Baltacıoğlu 1998 : 162). Buradan da Tatbikat Mektebinde uygulanan resim derslerinin canlı modelden yola çıkılarak tatbik edildiğini anlıyoruz.

Bakınız, Darümuallimin’e uzman resim öğretmeni olarak getirilen Mösyö Mamburi neler yaptırıyordu: Bir yaprak alıyor, bu yaprağı geometrik bir motif imiş gibi kesin çizgilerle çizdiriyor, sonra bu yaprağın etrafına yine geometrik bir çerçeve çizdiriyor, sonra dikdörtgen ve kareleri tekrar dikdörtgen ve karelere böldürüyor, sonuna kadar böyle. Ortaya kafes gibi bir şey çıkıyor. Çocuklar, Çinliler gibi, bu tahtaları inceden inceye işliyorlar, yahut Araplar gibi bakışumlu beyaz ve siyahlarla süslüyorlar (Baltacıoğlu 1998 : 163). Dönemin sanat eğitimi anlayışını ortaya koyan bu anekdot azınlıkların sanat eğitimindeki yerini ve daha önceki konularda da bahsettiğimiz yetersizliklerinin göstergesidir. O dönemlerde sanat eğitimindeki eğitimci sıkıntısı nedeniyle azınlıklar bu işe el atmış eski zanaatlarını bırakıp eğitimci olmaya soyunmuşlardı. Ayrıca uygulanana metot da yine aynı tahtaya çizme ve tatbiki yöntemidir.

Baltacıoğlu’ nun sanat eğitimi için öngördüğü yöntem kendi aktarımıyla : "Resim öğretimini Avrupalılar gibi somut, global, canlı konulardan hareket ettirelim" demiştir. Ancak dönemin anlayışı ve alınan cevap şu biçimdedir : "Yok...Resim

öğretimi de basitten bileşiğe, karmaşığa doğru evrilir, önce düz çizgilerden başlamalıdır." Sâti Bey'in bu cevabı aslında yurt genelinde uygulanan sanat eğitimin bir yansımasıdır. Kaldı ki İstanbul dönemin başkentidir ve bu nedenle eğitim anlayışı yurt genelinde İstanbul'un şemsiyesi altındadır.

"Darülmualimin'in ilk sınıfında resim dersi vermeme izin verin" dedim; verdi ve ben bu işi fahri olarak üzerime aldım. İlk işim tabiat müzesinden koca bir kuş getirip öğrencimin gözü önüne koymak oldu. Bu sınıfta medreseden gelme sarıklı öğrenciler vardı. Sarıklarını korumalarını isteyen idare idi. Bu zavallılar resim çizmek adına hiçbir şey bilmiyorlardı. O kadar aciz idiler ki kötümser olmadım, hepsini cesaretlendirdim. Önlerinde doğa, gözleri, kafaları da var, öyle ise çizecekler, bugün değilse bile, yarın. Dediğim gibi oldu. İlk ders büyük bir heyecan ve ihtilâl (devrim) dersi idi. O an orada yaşanan özgün ruh durumunu ölçemezdim (Baltacıoğlu 1998 : 163). Sâti Bey'e danışan Baltacıoğlu canlı modelden resim çizilmesini savunmaktaydı öyle de yaptı.

Yurt genelinde birçok seminer ve konferans verilip eğitimciler davet edildi. Yeni uygulamalar ders konuları tartışıldı. Bunun akabinde müfettişler yurdun genelini geziyor ve denetimlerde bulunuyorlardı. Baltacıoğlu'nun müfettişlik yaptığı bu dönemlerde kendisinin de anlatımcı olarak katıldığı konferansların sonucunu görmek istediği aşikardır. Ancak onun aktarımıyla yurt genelinde tablo şu biçimdedir: "İhtiyar adam yine sehpaşının üzerine bir takım takozlar koymuş; küp, çokgen, silindir harıl harıl resmini çizdiriyor" (Baltacıoğlu 1998 : 164). Demişti, bu sonuç yurt genelinde, sanat eğitiminin ideal yöneme kavuşması maksadında alacağı yolun, daha uzun soluklu olduğunu göstermektedir.

Ayrıca bu dönemde Resim-iş öğretmeni yetiştirilmesi adına ilginç bir tartışma çıkmıştır, şöyle ki sanat Akademisi yalnızca ressam yetiştirir, dolayısıyla ressam eğitimci olmadığı gibi, resim öğretmeni de ressam değildir anlayışı hakim olmuştur.

Eğitim Bakanlığı resim pedagojisi dersini Akademi'den niçin çıkarmıştı? Çünkü şu üç kanaati taşıyordu: 1) Akademi yalnız ressam yetiştirir. 2) Resim öğretmeni ancak öğretmen okullarında yetişebilir. 3) Resim öğretmeni için ressam olmak gerekli

değildir; biraz resim bilmek ve pedagoji bilmek bu işi sağlar. İşte bu inancın etkisiyledir ki Akademi'den dışarı çıkardığı resim öğretimini, teşkilatın, Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Resim-İş Bölümü'ne koydu. Fakat sonuç sönüktür! (Baltacıoğlu 1998 : 170).

Böylelikle Baltacıoğlu'nun aktarımıyla Resim-iş öğretmenlerinin sanatçı kişiliklerinin elinden alınması eğitim sistemini de yaralamaktadır. Bu nedendir ki resim sanatına vakıf olamayan bir eğitimci ne denli sanat öğretebilir sorusu akıllardan çıkmamalıdır.

1924 yılında Cumhuriyet dönemi içersinde Bakanlıkça 24 sayfalık bir "Mektep Atelyeleri Rehberi" yayımlanmıştır (Binbaşoğlu 2005 : 555). Bu rehberde resim-iş eğitiminin amacı şu biçimdedir.

Resim-iş öğretiminde uygulanacak genel yöntem, ünite konularına bağlı olarak, çocuğun yapacağı resimleri, bir basamaktan daha yukarı basamağa çıkarma biçiminde olacaktır. Bu da, her çocukla ayrı ayrı meşgul olmakla ve uygun biçimde yapılacak rehberlik ile olur. Bu sırada çocuğun yaptığı resimler, onu kırmayacak ve güdüleyecek (motive edecek) biçimde eleştirilir. Çocuğa yapılacak bir hatırlatma, ona yeni esin kaynağı olmalıdır (Binbaşoğlu 2005 : 557).

Böyle bir yöntem, geniş ölçüde, Cumhuriyet Dönemi'nde kullanılmaya başlanmış, yahut, en azından, programlarda böyle ifade edilmiştir. Bundan önce, hatta Cumhuriyet Dönemi'nde bile, resim yapmak dendiği zaman, ilk akla gelen şey, masaya konan bir nesnenin, örneğin bir sürahinin, bir çiçeğin, bir kuşun resmini yapmak şeklinde idi. Oysa, söz konusu yöntemde kopya yapmak olmadığı gibi, bakarak resim yapmak da yoktur. Resim yapmada önemli olan, çocuğun tasarımladığını, düşündüğünü ve imgelediklerini, *eski izlenim ya da yaşantılarına dayanarak* kağıt ya da benzeri bir araç üzerine resmetmesidir. Bunun için, çocuğa resim yaptırırken cetvel ve silgi de kullandırılmamalıdır. Bunlar, çocuğun kendini ortaya koymasına engel olur (Binbaşoğlu 2005: 557).

Cumhuriyet' ten sonraki dönemlerde çocuk sanatı anlayışı daha hakim kılınmak istenmiş ve buna yönelik programlar hazırlanmıştır. Ayrıca eski yöntemler terk edilme çabası içerisinde. Böylelikle bireyin öz becerisi, resim ile kendini ifade gerçekleştire bilmektedir.

Sonuç olarak değerlendirme yapıldığında;

1. Resim-iş, Müzik ve Beden Eğitimi gibi sanat eğitimine yönelik dersler, okullara en geç giren dersler olmuştur. Bunlardan Resim dersi, 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde yer almışsa da ikinci Meşrutiyet Dönemi'ne kadar gelişme olanağı bulamamıştır.

2. Resim-iş, Müzik ve Beden Eğitimi gibi sanat eğitimine yönelik dersler ilkönce II. Meşrutiyet Dönemi'nde Sâti Beyin İstanbul Öğretmen Okulu Müdürlüğü döneminde Öğretmen Okuluna girmiş ve sonra ilk ve orta okullara yayılmıştır.

3. Cumhuriyet Dönemi'nde Resim-iş, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri, ilk ve orta dereceli okullarda yer almıştır. Bu okullarda bu dersler, sanat eğitimi yönünden çok, birer "anlatım dersi" olarak algılanmıştır. Yani her ders öğretiminde, bu derslerden de yararlanılarak konunun daha iyi ve daha kalıcı öğrenilmesine olanak sağlamıştır. Bunun için, ilköğretimin ilk üç sınıfında Hayat Bilgisi derslerinde konunun özünü oluşturan "hayat konuları" 'na bu dersler de bağlanarak, söz konusu derslerin Hayat Bilgisi konularının birer uzantısı haline gelmesi sağlanmıştır. Böylece sanat eğitimine yönelik bu dersler ile bir sanatkar yetiştirmek değil; karşılaşılan yaşam olgu ve olaylarını, *şekil, ses ve hareket* ile canlandırmak esas alınmıştır. Bununla birlikte, bu derslerin, çocuğun estetik (bedî) eğitimine de katkıda bulunması istenmiştir.

4. Resim-iş dersleri, öğrencilerin bir konuyu *yaparak ve yaşayarak öğrenmesinin* bir parçasıdır. Resim ve iş aracılığıyla öğrenci, el, kol ve kafa çalışmaları ile birlikte, bir konunun daha derinden öğrenilmesi sağlanmaktadır. Dünyada 20. yüzyılın ilk çeyreğinde anlaşılan bu eğitimsel gerçek, "okul

reformlarının oluşmasını sağlamıştır. Fakat, bunun önemi ve değeri, birçok kimselerce ve hatta eğitimcilerce hâlâ tam anlaşılmış değildir.

5. Müzik dersi de Resim-iş dersi gibi değeri pek geç anlaşılan derslerden olmuştur. Bizde bunun hakkında 1927'ye kadar bir kitap yayımlanmaması bunun kanıtıdır.

6. Anlaşılmış olduğu üzere, Resim-iş Eğitimi dersi, kişinin yaşamını renklendiren, sağlığını koruyan, hobi şeklinde geliştirildiği zaman, ömür boyu hizmetinde olacak iyi alışkanlıklar ve davranışlar kazandıran birer derstir. Özellikle Resim-iş çalışmaları, kişi, hangi mesleğe yönelirse yönelsin, ona el becerisi sağlar. Bu da onun mesleğini daha iyi yapmasına katkıda bulunur.(Binbaşoğlu 2005 : 561-562)

3.2. 1938- 1973 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler

3.2.1. 1938- 1973 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları

Tablo 1: 1948'de ilkokullarda uygulanan haftalık ders programı şu biçimdedir:

Dersler	Birinci Devre			İkinci Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Resim-İş	4	4	4	2	2
Ders Saatleri Toplamı	26	26	26	26	26
Kaynak: Binbaşoğlu. 1999 :167.					

Bu programın hazırlanmasında ilkokul öğretmenlerinin görüşüne yer verilmiştir. “1948 İlkokul Programı, ilkokul öğretmenlerine uygulanan anket sonuçlarının bir komisyon tarafından incelenmesi sonucunda hazırlanan program taslağının sonucudur” (Binbaşoğlu 1999 :158).

Programın ilgi çekici yanı sanat derslerine fazlaca yer ayrılması olmuştur. Bu da göstermektedir ki kişisel gelişime o dönemde hayli önem verilmiş, çocukların özel gelişimi için alan yaratılmıştır.

1948 programının eğilim ve öğretim ilkeleri arasında, ilkokulun çocuğa geniş ölçüde etkinlik, iş ve yaratma imkanları sağlayan canlı bir çevre olmasına; pratik bilgi ve beceriler kazandırılmasına; okullarda çalışma yerleri ve araçları bulunmasına; çocukların özelliklerinin göz önünde bulundurulmasına, düşünce ve duyguların ifade edilmesine olanak verilmesine, çocukların eleştirel düşünceye yönlendirilmesine; çocuklara boş zamanlarını iyi şekilde kullanma alışkanlığı kazandırılmasına; birinci dönemde "toplu öğretim" ilkesine uyulmasına yer verilmiştir (Binbaşıoğlu 1999:150-154).

1948 İlkokul programın 1968' e kadar yürürlükte kalmıştır, Resim-iş dersinde amaçlanan, öğrencilerin kendini ifade etme ve estetik duygularının geliştirilmesi; öğrencilere sanatla uğraşı ve elişinin sevdirmesi, görmeyi eğiterek sanat değeri taşıyan eşyayı tanıma becerisi kazandırılması; öğrencilerin bağımsız, yapıcı ve yaratıcı kişilik geliştirmelerine yardım edilmesi; öğrencilere planlı çalışma, yardımlaşma ve dayanışma alışkanlıklarının kazandırılması; yaşadıkları çevreyi güzelleştirme isteğinin uyandırılması ve topluma yararlı olma ülküsünün kazandırılmasıdır (İlkokul Programı 1948:218-219).

Açıklamalar bölümünde; Resim-iş dersinin, Resim ve iş olarak iki ayrı uygulama biçimi olduğu ve diğerinin önüne geçerek yok sayılamayacağı vurgulanmıştır(madde 1). Resim-İş dersinin "Türkçe ve Müzik gibi" sanatsal bir ifade dersi olduğu ve ayrıca düşünce ve duygu işi olduğu belirtilmiştir(madde 2 ve6). Resim-İş dersinin diğer derslerin yardımcısı olması vurgulanmıştır (madde. 4). Öğretmenlerin, çocukların resimleri üzerinde her hangi bir müdahale yapmaması, yalnızca kavram ve konular üzerinde konuşarak çocuklara yol gösterici olması istenmiştir (madde. 13-15).

16. madde ise resim konuları üç bölüme ayrılmıştır. Birinci ve ikinci devrede en uygun konu olarak "ezber resim ve hayali resim" belirlenmiştir. İkinci devrenin ileri aşamalarında yaptırılabilir olan "Tabiattan resim" erişilecek bir erek değil, araçtır ve "Resme bakarak kopya etmek" yoluna asla gidilmeyecektir.

Teknik beceriyi ve bireysel farklılıklar ortaya çıkarma yolunda sanat yoluyla öğrenme modeli olan program, bu yolla teknik becerinin kazanmasını da hedeflemiştir.

Yine Açıklamalar bölümünün 29. maddesinde, iş dersleri için her okulda işlik kurulacağı belirtilmektedir. İş derslerinde öğrencilerin kendi içsel yeteneklerini geliştirmeli maksadıyla plan yapmaları, araç-gereçleri tanımaları, taklitten kaçınmaları ve güzel sanatlarla ilgili eserleri incelemeleri istenmiştir (madde. 27-34). 36. madde de ise, çocukları, iş alışkanlığı kazanmış, yapıcı ve yaratıcı insanlar olarak yetiştirmek amacıyla iş dersinin bütün derslerin temeli olduğu (İlkokul Programı 1948: 228-231).

Programda madde 11 ve 12 de çocuk tipleri "görücü ve yapıcı-inşacı tipler" olarak tanımlanmış ve gelişim basamakları açıklanmıştır. Birinci ve ikinci devrenin iş konuları; temizlik işleri, oyun ve oyuncaklar, kağıt işleri, örgü işleri olarak gruplandırılmıştır; ikinci devrede örgü ve dokuma işlerine nakış işleri kızlara, dikiş ve biçki kız ve erkeklere eklenmiştir (İlkokul Programı 1948: 231-235).

i. Orta Okullar Ders Programı ve Alınan Kararlar

1951 Ortaokul Programında, eğitim ve öğretim ilkelerine kısaca şu şekilde değinilmiştir. Ortaokul milli bir eğitim kurumudur ve okul gerçek bir topluluktur. Okul, öğrenciye geniş ölçüde özgün iş becerisini geliştirebileceği ortamı sağlayan canlı bir çevre olmalıdır. Okulda pratik bilgilere ve becerilere yer verilmelidir. Okulun bütün eğitsel etkinliklerinde milli kaynakları koruma ve ulusal ekonomiyi kavrayış temel konumdadır. Okul, öğrencilere verimli çalışma yollarını gösterecek, onları eleştirel düşünmeye yöneltecek, günlük hayatlarında davranışlarında akılcı düzenlemeleri onlarda bir alışkanlık haline getirecektir. Okul ile aile arasında işbirliği sağlanmalı ilişki kurulmalıdır. Okul öğrencilerine fikirlerini ve duygularını çeşitli

yollarla anlatma olanağı vermelidir. Öğrencileri bir konuya, bir çalışmaya karşı ilgilendirmek için onların ilgi odaklarından ve olaylara yaklaşımlarından yararlanmalıdır. Ahlak eğitiminde başarı sağlamak için öğrencilere ahlak kuralları soyut biçimde kavratmaktan çok onların yaşayışlarında ahlaklı olmalarını sağlamaktır. Okul, öğrencilerde güzel şeylere karşı sevgi ve bağlılık uyandırmalı; onlara kendi yaşlarına göre her şeyde ve her yerde güzeli, iyiyi, doğruyu arayıp bulma ve değerlendirme alışkanlık ve gücünü kazandırmalıdır. Okul, öğrencilere zamanlarını iyi bir şekilde kullanma ve boş zamanı değerlendirme alışkanlığı vermeli. Okul hayata bağlanma azmi kazandırmalıdır. Öğrenim konuları dağınık parçalar, bilgiler halinde değil, birbiriyle yakın ilgisi ve hayatla örtüşen ilişkileri bulunan birimler halinde işlenmelidir. Okul her öğrenciyi kendi yetenekleri dahilinde öğrencinin ulaşabileceği başarıya götüreceği kılavuzluğu yapmalıdır (madde 1-15). (Ortaokul Programı, 1951 : 9-37)

Tablo 2: 1949- 1970 yıllarında kullanılan ortaokul haftalık ders programı şöyledir:

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim		1	1	1
İş Bilgisi	Tarım işleri	1	1	1
	Ticaret işleri	1	1	1
	El işleri (Erkeklerle)-Ev işleri (Kızlara)	2	2	2
Ders Saatleri Toplamı		32	32	32
Kaynak: MEB. 1972: 114.				

1951 Ortaokul Resim programında, Milli Eğitimin amaçları şu dört başlık altında toplanmıştır. Bu amaçlar arasında başlıcaları;

Toplumsal bakımdan: Türk ulusunun ferdi olma sorumluluğuna, devrim ilkelerine bağlılığa, anayasaya saygıya,

1. Kişisel bakımdan: öğrenme ve gelişme isteğine, sağlık ve temizlik kurallarına ve güzel sanatlarla doğayı sevmeye,
2. İnsan ilişkileri bakımından: başkalarıyla birlikte çalışmaya, toplumsal kurallara uymaya, aile bağlarına,
3. Ekonomik yaşam bakımından: çalışmayı sevmeye, yeteneklerine uygun iş ve meslek seçimlerini kapsamaktadır (Ortaokul Programı, 1951:5-6).

Bu programda resim dersinin amaçları, öğrencilere tasarım ve imgelemlerini ifade yetisi kazandırmak; öğrencilerde sanat eserleri konusunda duyarlılık ve estetik duygular geliştirmek ve öğrencileri bilgilendirmek; öğrencilere resim tekniklerini öğretmek, resim dersinin diğer derslerin öğrenilmesini desteklemesini sağlamak, öğrencilerin yararlı bir boş zaman uğraşısı edinmelerini sağlamak biçiminde saptanmıştır (Ortaokul Programı, 1951:285).

Programın Açıklamalar başlığı altında, resim derslerinin belirtilen amaçların ışığında yürütülmesi; öğrencilere göz ve el becerisi kazandırmakla birlikte düşünce ve duyguların anlatımına olanak sağlanması; öğrencilerin yaş özellikleri göz önünde tutularak buna aykırı zorlamalardan kaçınılması; resim eğitimi yoluyla öğrencilerin ruh sağlıklarının korunması ve yapıcı, yaratıcı çalışmalara yönelmelerinin sağlanması, ders dışı resim çalışmaları için ortam hazırlanması ve öğrencilerin güdülenmesi konuları ele alınmıştır (Ortaokul Programı, 1951:285-287).

Daha önceleri tek grupta toplanan resim konularına açıklık getirilmiş Programda resim dersi konuları, doğadan ve imgelemden resimler olarak iki başlığa ayrılmıştır. Doğadan resimler, peyzaj, figür, natüremort, portre, alçı model konularını kapsarken, imgesel resim konuları, çocukların yaşadıkları yakın çevrelerindeki olaylardan ve gözlemlerinden ve ayrıca yaratıcılıklarını geliştirecek olan iç dünyalarından seçilerek yaratıcılıklarını geliştirmeye yönelik olanlardır. Diğer konular topluca çalışmalardır (Ortaokul Programı, 1951:286-288).

ii. Lise Ders Programı ve Alınan Kararlar

IV. Milli eğitim Şurası'nda lise ders konularının dört yıllık teşkilata göre tespiti kararı alınmıştır (TTK, 2007).

1952 Lise Programında Resim, Müzik ve Sanat Tarihi dersleri seçimli dersler olarak programda yer almışlardır, 1952-1956 Lise Haftalık Ders programı şu şekildedir:

Tablo 3: 1952-1956 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-Müzik ve Sanat Tarihi Dersleri

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf Fen	4. Sınıf Ede.
Resim-Müzik veya Sanat Tarihi	2	2	2	2	2
Toplam Ders saati	32	32	32	32	32
Kaynak: MEB. 1972: 124.					

1957-1970 yılları arasında, lise haftalık ders çizelgesinde Resim dersi "mecburi seçime tabi dersler" arasına alınmıştır. Bu program şöyledir:

Tablo 4: 1957-1970 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde yer alan Resim Dersi

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf Fen	2. Sınıf Edebiyat	3.Sınıf Fen	3.Sınıf Edebiyat
Mecburi Seçime Tabi Dersler	2	2	2	1	1
Toplam Ders saati	33	33	33	33	32
Kaynak: MEB. 1972: 124.					

1957 Lise Resim programı amaçları ise, öğrencilerin resimle ifade yeteneklerini arttırmak ve böylece genel kültür içinde sanat eğitimine gerekli yeri

vermek; öğrencileri sanatla ilgili mesleklere hazırlamak; öğrencilerin resmi diğer derslerinde de bir ifade aracı olarak kullanmalarını sağlamak; öğrencilere boş zamanlarını yararlı biçimde kullanma olanağı vermek ve onların estetik duyguları geliştirmek olarak belirtilmiştir (TD 1957/976).

Program açıklamaları;

1.Tabiattan resim;

Ortaokul programının devamı olduğu belirtilmekte ve öğrencilerin gelişim düzeyleri gözetilerek, oran ve form araştırmaları yaptırılacaktır. Resim konuları; portre, natürmort, doğadan çalışmalar ve manzara resimleridir. Konular arasında resimle hafızada tutma bellek eğitimi ve not almaya da yer verilmiştir (TD 1957/976).

2.Resim dersinin diğer derslerle ilgisi;

Mikroskoptan çalışmalar, bitki ve hayvan resimleri olarak belirtilmekte ve konuların belirlenmesi sırasında resim öğretmeni ile diğer derslerin öğretmenlerinin işbirliği yapılması istenmektedir (TD 1957/976).

3.Perspektif bilgisi;

Güzel sanatlara ait bilgiler bölümünde; resim, heykel, mimari ve dekorasyon sanatlarına ilişkin terim bilgisinin uygulamalı olarak açıklanacağı ve bazılarının resimletileceğinden bahsedilmektedir. Dersler okul dışında da işlenebilecektir. Yöredeki müzeler mutlaka gezilecek ve öğrencilere kendi başına müzeye gitme ve öğrenme isteği aşılacaktır. Her okulda resim atölyesi kurulacak; sanat kitaplığı, projektör ve röprodüksiyonlar bulunacaktır. (TD 1957 / 976).

4.Güzel sanatlara ait bilgileri yer almaktadır (TD 1957/ 976).

Programda ortaokulun devamı niteliğinde olduğunun belirtilmesi nedeniyle kısa tutulmuştur. Program sadece uygulama ile kalmamış resimle akılda tutma, hafıza geliştirme konularına değinerek kişisel gelişimi ön plana almıştır.

iii. Öğretmen Yetiştirmeyi Etkileyen Gelişmeler ve Köy Enstitüleri Ders Programları (1937-1954).

Cumhuriyet' in kurulmasından bir yıl sonra tüm eğitim kurumlarının tek çatı altında toplanması beraberinde bazı sorunları getirmekteydi. Bunların en başında öğretmen eksikliğinin olmasıydı, ayrıca öğretmen yetiştiren kurumların eksikliği ve düzen dışılığı da ayrı bir sorundu. Ülkenin her yerinde hizmet vermeye elverişli ve yetide eğitici kadrosu yoktu dahası eğitimcilerin çoğunluğu kırsal yaşamda, köylerde mesleklerini yapmaktan çekinir durumdaydılar. Aldıkları eğitim köy koşulunda yaşaya gelen halk için faydası düşüktü.

Doğru bir politika seçilerek öğreticiyi yerinde eğitmek yani köyde eğitip orada tutmak metodu uygun bulundu. Böylelikle ilköğretmen okulları köylerde açılmaya başlandı.

1937-1954 yılları arasında öğretmen yetiştirme politika ve uygulamalarında, ülkenin siyasi, ekonomik, sosyal vb. yapı ve değişimlerin etkisi söz konusudur. Bu yıllarda öğretmenlik mesleğinin gelişmesine doğrudan yada dolaylı olarak etkide bulunan gelişmeler, şöyle özetlene bilir (Uygun 2007 : 9).

Bunlardan ilki öğretmen niteliğini yükseltmek ve personel yetersizliğini çözmeye yöneliktir. Sorun odaklı bu yaklaşım sayesinde köy enstitüleri doğmuş ve de öğretmeni yerinde yetiştirme formülü bulunmuştur.

1936 sonundan itibaren ülkenin ilköğretim sorununu kökten çözmeye girişimlerinden biri, farklı tipte öğretmen yetiştirme uygulamalarıdır. Bunun en önemli nedeni, daha öncede belirtildiği gibi, öğretmen ihtiyacıdır. İlkokul öğretmeni yetiştiren tek kaynak ilköğretmen okulları, ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamaktan oldukça uzaktı (Uygun 2007 : 9).

Aynı sorunsal içinde diğer bir gerekçe ise "...şehirlerdeki ilk öğretmen okullarından az sayıda yetişen gençler, köylerin şartlarına güç intibak ediyor ve yetiştirme tarzları, bunların köy ve köylüye uyumunu zorlaştırıyordu. İlk fırsatta

köyden şehre gitmek isteyen bu gençleri, köyde tutmak oldukça güçtü. Oysa, ülkenin kırk bine yakın köyü öğretmensizdi. Köyler için az zamanda çok öğretmen yetiştirmek amacıyla 1937 yılında Çifteler ve Kızılcıllu'da iki köy öğretmen okulu açıldı. 1940'da köy enstitüleri olarak ayrı bir yasaya kavuşan bu kurumlar, öğretmen okullarının dışında farklı bir anlayış ve işleyişin ürünleriydi” (Uygun 2007 : 9-10).

Kirby (2000 : 230)'e göre II. Dünya Savaşı'na girmeyen Türkiye'nin öğretmen yetiştirme politikası ve öğretmen yetiştirmeye dönük uygulamalarını dolaylı yoldan etkilediğinden söz etmekte mümkündür. Köy enstitülerinin kuruluşunda savaşın önemli bir rolü vardır (Uygun 2007 : 10). Bu nedenle savaş koşulları ve dönem okul programlarının ve eğitim yönteminin yapılandırılmasında etkin rol oynamıştır. İş içinde eğitim ilkesinin uygulamada temel olmasının nedeni de budur. Üretime yönelik verilen eğitim devletin kendi içinde etkin eleman arayışını göstermekte ve sanayi dönemini kaçırmış bir toplumun telafisi olarak görülebilir.

Köy enstitülerinin kurulmasıyla ülkede iki farklı tipte öğretmen yetiştirilir oldu. Bu, Osmanlı Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde eğitimde görülen kozmopolitliğin, Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirmede ikili bir durum olarak karşımıza çıktığı yorumuna neden olabilir. Köy enstitüleri ve ilk öğretmen okulları ve buralardan mezun olan öğretmenler arasında önemli farklar vardır (Uygun 2007 : 10).

Arıkan (Kasım, 1948)'a göre, bu durum, öğretmenler arasında bir çatışma yaratacak kadar da ciddiydi (Uygun 2007 : 10). Çünkü Köy enstitüleri farklı bir bünyeye sahip yapılar olarak öngörülmüş iş gücü ve üretim esas alınmıştı, bu yola Rusya örneklerini andırmakta ve dönemin Amerikan yanlısı politikaları yüzünden öğretmenler kendi aralarında fikir ayrılığına düşmekteydiler.

Oyut, (Nisan 1949) çok partili siyasi hayata geçişle köy enstitüleri bağlamında sorunlar ve öğretmenler arasında bazı çekişmeler olmuştur demiştir (Uygun 2007 : 11). 1950 yılında Demokrat Partinin iktidar geçmesiyle köy enstitüleri hızla ilk öğretmen okulları biçimine dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, köy enstitülerini kuran CHP hükümetleri tarafından 1946'da başlatılmıştır. 1954 yılında 6234 sayılı kanunla köy enstitüleri ile ilköğretmen okulları birleştirilmiştir (Uygun 2007 : 11).

2.Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de, çok partili hayata geçişle birlikte ülkenin en çok tartışılan konularından biri, eğitim ve öğretmen yetiştirme sorunuydu. Çünkü köy enstitüleri, esasen tek parti dönemi koşullarında oluşturulmuş ve bu dönemin süreceği düşüncesi ile yapılandırılmış kurumlardı (Uygun 2007 : 10).

iv. İlköğretmen Okullarında Programlar ve Öğretim Etkinlikleri (1938-1953)

Cumhuriyet döneminde ilk öğretmen okullarının programlarında ilk ciddi değişiklik 1924 yılında bu okulların 4 yıldan 5 yıla çıkarılması ile yapılmıştır. Öztürk (1998 : 86)’ün aktarımıyla bu okulların 1932-1933 öğretim yılında 3 yıllık lise dengi meslek okullarına dönüştürülmesi ile, ikinci devrede meslek derslerine ağırlık verilmiştir. Orta okul kısmı olan birinci devre Tedricen kapanmış olup bu devrenin programı orta okul programı ile aynıdır (Uygun 2007 : 82).

İlköğretmen okullarında uzun süreli uygulanan program, 1938 tarihli ilk öğretmen okulları programıdır (116. s.) bu program, 1953 yılına kadar ilköğretmen okullarında uygulanmıştır. 1938 tarihli ilköğretme okulları programında dersler, kız ilk öğretmen okulları ve erkek ilköğretme okulları olarak ayrı ayrı gösterilmiştir (Uygun 2007 : 82).

Tablo 5: İlköğretmen Okulları Programında Resim-iş Dersi Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi (1938)

DERSLER	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF
RESİM	1	1	1
İŞ DERSİ	2	1	1
MÜZİK	1	1	1
TOPLAM HAFTALIK DERS SAATİ	29-30 (3)	29-30 (2)	29-30 (2)

Kaynak (Uygun 2007 : 82).

1937 köy öğretmen okulu olarak açılan ve 1940’ta 3803 sayılı kanunla kurulan köy enstitülerinin, 1943 yılına gelinceye kadar belirli bir programı yoktur. 1937 ‘de

deneme maiyetinde açılan bu okulların bir programının olması normaldir. Çünkü bu okullar yeni bir model olarak düşünülmüş ve bu modelin geliştirilmesi okulun gelişim sürecine bırakılmıştır. Genel özellikleriyle birbirine benzemekle birlikte, deneme maiyetinde açılan bu okullar iki merkezlidir. Bunlardan biri eski şehirde açılan Çifteler köy Enstitüsü, diğeri İzmir’de eski Amerikan Koleji yerleşkesinde açılan Kızılçüllü köy enstitüsüdür. Üç yıllık bir denemeden sonra bu okullar, 1940’da ayrı bir yasaya kavuşmuştur. Artık yeni model bu okulların ayrı programlarının olması kaçınılmazdı. Fakat enstitülerin programını oluşturmak için 1943 yılına kadar beklenmiştir (Uygun 2007 : 92).

IV. (23-31 Ağustos 1949) Milli Eğitim Şurasında Alınan kararla Köy enstitüleri ile ilk öğretmen okullarının öğretmenlerinin aynı kaynaktan yetiştirilmesi amacıyla birleştirilmesi teklifleri Şûra Genel Kurulunca bazı değişikliklerle kabul edilmiştir (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2007).

V.(04-14 Şubat 1953) Milli Eğitim Şurasında öğretmen okulları ile köy enstitüleri yeni öğretim programı ve meslekte olgunlaşma konularının incelenmesi görüşülmüş ve 27.01.1954 tarih ve 6234 sayılı kanunla, Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okulları, "İlköğretmen Okulları" adını almıştır (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2007 :19).

Tablo 6: 1953 - 1970 Yılları Arasında Uygulanan İlköğretmen Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersi

DERSLER	SINIFLAR		
	I	II	III
Resim, Yazı ve İş	6	5	5
Dersler Toplamı	35	35	35
RESİM, YAZI VE İŞİN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMI:			
Resim ve Yazı	3	2	2
İş	3	3	3
Kaynak:MEB. 1972: 133.			

1953- 1970 yılları arasında uygulanan İlköğretmen Okulu haftalık ders programında haftalık ders saati toplamı 35'tir. Bunun 6 saati Resim-Yazı ve İş derslerine ayrılmıştır.

1953 Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri programında, Resim dersi ile İş ve Yazı dersleri tek ders gösterilmiştir. Programda resim dersinin amaçlarının önemlileri, öğrencilere ifade yetisi kazandırmak bunu da izlenim, duygu ve tasarımlarını resim yoluyla kavratmak; onların estetik duygularını ve yaratıcılıklarını geliştirmek, öğrencilerin doğadaki ve sanat eserlerindeki güzellikleri görmelerini sağlamak; öğrencilere değerli sanat eserlerini ayırtetme yetisi kazandırmak, öğrencilere resim yöntemlerini, beceri ve bilgilerini kazandırmak; öğrencilerin resmi, diğer derslerin öğrenimi için araç olarak kullanmalarını sağlamak; öğrencileri öğretmen olarak resim öğretim programlarını uygulayabilecek yeterlikte elemanlar olarak yetiştirmektir (Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı 1953: 275).

Açıklamalar ve Resim ders konularında, resim dersinin ifade ve beceri kazandırma amacı taşıyan bir dersi olduğu belirtilmektedir. Resim dersinin sanatçı eğitimi değil öğretmen eğitimi olduğu öteki derslerin yardımcısı olma maksadı taşıdığı vurgulanmaktadır.

Resim dersi konulanda ise; "1) Hayalden resimler, 2) Ezber resimler, 3) Tabiattan resimler, 4) Tezyini resim, 5) Teknik resim, 6) Şemalar, 7) Grafik işleri, 8) Boya ve fırça yapımı, 9) Resim kaideleri, 10) Sanat ve stil bilgileri' ni içermektedir (Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, 1953: 276-279).

Yazı dersinin amaçlarında ise; geleceğin öğretmenleri olacak öğrencilerin el yazısını geliştirmek, gerekli levhaları sanatsal biçimde yazma becerisi kazandırmak, ilkokullarda yazı dersini verebilecek yeterliği kazandırmak ve yazı öğretim yöntemlerini aktarabilme yetisi kazandırmak. Öğrencilerin, kurallara uyum, kişisel beceri kazanmaları istenmektedir.(Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı 1953: 283-296).

İş dersinin amaçları; öğrencilere beceri kazandırmak, alet ve malzemeleri tanıtmak; önemlisi öğrencileri işbirliğine alıştırmak, öğretmenliğe hazırlamak ve öğrencilerin estetiği tanımalarını sağlamaktır. Açıklamalarda, işin süreci, temizlik ve düzen içinde çalışma kurallarına da yer almaktadır (Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı 1953:299-300).

Bu programla sağlanmaya çalışılan, öğrencilere el ve iş becerisi kazandırmak, kendilerini ifade ve resim-iş öğretmenliği yapabilme becerisi verebilmek. Diğer derslere yardımcı olma maksadı taşıyan resim-iş dersi her yönüyle nitelikli öğretmen yetiştirme isteğini gösterir. Ancak resim-iş dersinin maksadının altını yanlış biçimde doldurmaya da yol açabilecek anlayışlara da yol açması sebebiyle üzerinde dikkatli düşünülmesi gereken bir konumdur. Şayet resim-iş dersi yardımcı ders durumunda kalır ise yaratıcılık, kendini geliştirme, kendini ifade etme maksadını taşıyan ders iş teknik dersi olup daha önce yapıla gelen işlerin taklidini uygulatmaya yönelebilir.

3.2.2. 1938- 1973 Döneminde Uygulanan Yöntemlere Dair

i. İlkokullardaki Durum:

1938- 1970 yılları sürecinde Cumhuriyet dönemi idealizm ve kuramcılıktan uzaklaşmış, Sanat Eğitimi ikinci plana atılmış, diğer derslerin uygulamasında yardımcı veyahut kopyadan tatbik metotları kullanılarak ders uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

1961 yılına ait Güzel Sanatlar Komitesi raporunda belirtildiği kadarıyla Resim-iş dersleri bir fazlalık veyahut diğer derslerin etüdü için kullanılan boş ders durumuna gelmiştir. “Bilhassa, dördüncü, beşinci sınıflarda Resim-İş dersleri çokluk, diğer dersleri müzakere veya tamamlamak için yedek bir sanat olarak kullanılmaktadır. Bu hal, diğer derslerin yüklü olduğunu gösterdiği gibi, Resim-İş derslerinden beklenen amacın da önemsenmediğini meydana koymaktadır” (G.S.K.R. 1961: 45). Böylelikle sanat derslerinde hedeflenen amaçlardan uzaklaşmış, dahası uygulama metotları öğretmen sayısı kadar çeşitlilik göstermeye başlamıştır.

Ayrıca resim-iş dersini direk teftişi konu alan bir mekanizmanın yokluğu da söz konusudur. Böylelikle dersin işlenişinden çok, konunun öğrencilere nasıl aktarıldığı önem kazanmaktadır. “Çocukların faaliyetlerinin, kendilerini ifade edip etmediği, kaos halinde bulunan yaratıcı dehalarının serbestçe işletip işletilmediği görülmez. Çünkü bu cihazlar çokluk öğretmen kadar, müfettiş için de meçhuldür” (G.S.K.R. 1961: 45). Çocukların faaliyetlerinin esasları kendilerini ifade edip edemedikleri ölçülmez, yaratıcılık faktörleri ve dönemin programlarında yer alan uygulama metotlarının esasen işleniş öğretmen sayısı kadar çeşitlilik arz etmektedir.

İlkokullardaki durumu kısaca toparlamak gerekirse, “Müfredat programının gerek amaçları, gerekse açıklamaları yetersiz olduğundan ve açıkça bir ifade taşımadığından, öğretmene rehber olmamaktadır. Bakanlık tarafından hazırlanmış olan Müfredat Programından yararlanamamasını ve onu anlayamamasını, öğretmen kendi yetersizliği imiş gibi görmektedir” (G.S.K.R. 1961: 46). Görülüyor ki resim-iş dersini uygulama bu dönem sürecinde programda yer alan ve pratikte tatbiki mümkün olmayan konuları içermektedir. Öğretmen bu durumu kendi yetersizliği olarak görmekte yahut program pratikte uygulama yönünden fazla talepkar olarak hazırlanmıştır. Kuşkusuz bu öğrencilere de yansımış dersin işlenişinden ziyade ödevin zamanında teslimi ile yılsonu panosunda yer alması önem kazanmıştır. Böylece sanat eğitiminde amaçlanan kapsamalara erişilememiştir.

ii. Ortaokullardaki Durum:

Dönemin sanat eğitimi kuramları 7 ila 12 yaş arası psikolojik temelleri esas alırken, bundan sonraki orta okul çağı için ortak bir metot geliştirilmemiştir. “Zira, ilkokul çağı olan 7-12 yaşlar için psikolojik esaslara dayanan bütün cepheleriyle incelenmiş bir metot mevcut olduğu halde, daha ileri yaşlar için henüz müşterek bir metot bulunmuş değildir” (G.S.K.R. 1961: 47). Ayrıca bu dönemde (1938-1961) batı medeniyetlerinde herhangi bir tutarlılık görülmemektedir, kaldı ki uygulama yönünden ülkemizde 7-12 yaş grubunun sanat formasyonu eksikliği yüzünden gereğince sanat eğitimi alamamaları gibi aynı durum orta okul dönemi içinde daha vahim bir hal almaktadır.

Ortaokullardaki yöntemlere değinecek olursak, “Resim-İş dersleri ilkokullarda olduğu kadar yaygın bir kopyacılığa dayanmamakla beraber, ondan tamamiyle kurtulmuş da sayılamaz. Ortaokul Resim-İş dersleri ya çocuğu bir tarafa iten bir pratiğe, ya da onu büsbütün kendi haline bırakan bir serbestiye yönelmiştir.” (G.S.K.R. 1961: 47). Ortaokul programlarında müşterek bir plan dahilinde hareket edilememiş, bu nedenle eğitimciler arasında uygulama metotları açısından çeşitlilik göstermektedir. Ancak temelde uygulanan metot kopya yöntemidir.

iii. Liselerdeki Durum :

Ortaokul resim eğitimi uygulamaları ve eğitimcilerin Müfredat Programına yaklaşımının aynısı liselerde verilen eğitim için de geçerlidir. Ancak liselerde farklı olarak Resim-İş dersi seçmeli ders olarak ele alınmış ve bu sebeple durum ortaokullardan daha vahim bir hal almıştır.

iv. Liselerde Sanat Tarihi Derslerinin Durum:

Durum pekte iç açıcı değildir. “Lise müfredat programlarına sanat tarihi derslerinin konmuş olması eğitim alanında alınmış isabetli kararlardan biridir. Bununla beraber, bu dersin bugünkü şekli ile küçük çapta bir deneme ödevi bile göremediğini on yıllık uygulama sonuçları açıkça göstermektedir. Bu sebeple konuyu yeni baştan ele almak ve ona gereken şekli vermek zaruridir (G.S.K.R. 1961: 48)”. Biçiminde aktarılmaktadır.

v. Öğretmen Okullarındaki Durum:

Öğretmen okullarındaki sanat eğitimi derslerinin durumda diğer orta dereceli okulların durumuyla aynıdır. Ancak kendine ait farklı uygulamalarıyla, “Çapa Öğretmen Okulu önemle ele alınması gereken bir konudur. Gerçek durum şudur ki, Çapa Öğretmen Okuluna verilen özel şekil, pedagojik anlayışla da ihtiyaçtan doğmuş sayılamaz” (G.S.K.R. 1961: 49). Bu okulda sanat eğitimine özel ilgi gösterilmektedir.

Bu okulda sanat sınıfları ikiye ayrılmış müzik ve resim ayrı sınıflarda gösterilmektedir. “Ancak, halen Çapa Öğretmen Okulunda, Resim-iş ve müzik bölümü şeklinde ikiye ayrılan sınıfları birleştirmek ve müziğe, pratiğe olan ihtiyacı göz önüne alınarak resimden daha çok ders saati ayırmak, yerinde ve isabetli olacaktır” (G.S.K.R. 1961: 49). Sınıfların birleştirilmesi durumunda öğretmen adayları sadece müzik ve ya resim değil ikisinde de yeterlilik gösterebilecek ve böylece tüm eğitim kurumlarında etkin bir sanat eğitimi söz konusu olabilecektir.

3.3. 1973-2006 Dönemi Sanat Eğitimi Ders Programları Ve Uygulanan Yöntemler

i. Temel Eğitim 1. Kademe

IX. Milli Eğitim Şurasının kararları doğrultusunda, 1974- 1975 öğretim yılında ilk okul ve temel eğitim haftalık ders şu şekilde öngörülmüştür.

Tablo 7: 1974- 1975 öğretim yılı Normal Öğretim Yapan İlkokulların Haftalık Ders Çizelgesinde Resim iş çizelgesi;

Dersler	1974 Haftalık Ders Çizelgesi					1975- 1976 Temel Eğitim Haftalık Ders Çizelgesi				
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Resim-iş	3	3	3	2	2	1	1	1	2	2
Ders Saatleri /Toplamı	35	35	35	35	35	25	25	25	25	25
Kaynak; TD 1974/ 1806						Kaynak: TD 1975/1830				

1974-1975 öğretim yılında uygulamaya konan ilkokul ders çizelgesinde haftalık ders programında 26 saat olan resim iş dersi 35 e çıkarılmış ve 1. devrede 4 saatten 3 saate düşürülmüştür ayrıca 2. devrede 2 saat olarak kalmıştır.

1975 temel eğitiminin 1. kademesinin haftalık ders çizelgesinde Türkçe, müzik, beden eğitimi ve resim iş gibi ifade becerisi kazandıran derslerin diğer derslerle bütünleşmesinin sağlanması ve eğitimin amaçlarına ulaşması için bütün derslerin bir

bütün olarak ele alınması bu amaçla birbirini tamamlar biçimde yapılması ve bilhassa vurgulanmaktadır (TD 1975/ 1830).

ii. Temel Eğitimde İkinci Kademe

1973’de ortaokul haftalık ders çizelgesi tekrar elden geçirilmiş ve resim ve iş dersleri şu şekilde yer almıştır;

Tablo 8: 1973- 1974 Öğretim Yılı Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri;

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Resim-iş	3 (1+2)	3 (1+2)	3 (1+2)
Ders Saatleri Toplamı	32	32	32
Kaynak: TD 1973/1740.			

1973-1974 öğretim yılı orta okul haftalık ders çizelgesinde, resim iş dersinin kızı öğrencileri için 1 saatini resim, 2 saatini ev işleri; erkek öğrenciler için bir saatinin resim, 2 saatinin el işleri biçiminde ele alınacağı belirtilmiştir (TD 1973/ 1740).

1974- 1975 Öğretim Yılı Orta Okul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve Seçmeli Dersler.

Dört Kasım 1974’ de yayınlanan orta okul yönetmeliği taslağında yönetmelikte seçmeli derslerin amaçları arasında, okul ve çevresinin olanaksızlıklardan doğan eşitsizliklerin giderilmesi; okul ile çevresi arasında ilişki kurulması yoluyla öğrencilerin yaşama ve iş alanlarına uyumunun kolaylaştırılması, öğrencinin ilgi ve yeteneklerini tanımalarını ve öğrencilerin iş ve uğraşı alanlarına yönelmeleri için gerekli rehberlik çalışmalarına katkı sağlanması olarak öngörülmüştür (TD 1974/1812).

Sanat ve İş Eğitimi Programının amaçları; öğrencilerin yaratıcı güçlerini ortaya koyarak gördüklerini, düşündüklerini, hissettiklerini, fikir ve heyecanlarını bir işte gerçekleştirmelerini sağlayarak onları bir bütünlüğe götürmek, öğrencileri yaratıcı birer kişi olarak içinde yaşadıkları topluma hizmet edecek hale getirmek, öğrencilerin çok çeşitli malzeme ve teknik olanaklardan yararlanarak çalışmalarını kopya, taklit ve bayağılıktan uzaklaşarak özgün olmasını sağlamak, aleti, malzemeyi, zamanını amaca uygun kullanmasını sağlamak, madde ve biçim ilkelerinden hareketle onları yaratıcı iş anlayışına yöneltmek; sanat çalışmaları yoluyla öğrencilerde yaptığı işten zevk alma işini bitirme sorumluluğu geliştirmek; onlara güzeli görme, sevme ve estetik anlayışı kendi çevrelerinde uygulama alışkanlığı kazandırma amacıyla yakın çevredeki tarih ve halk sanat eserlerini, kendi çalışmalarını, çağdaş yerli ve yabancı sanatçıların yapıtlarını inceleme özverisi kazandırmak (TD 1971 / 1651).

Sanat ve İş Eğitimi dersinin, öğrenciye "serbest ifade olanağı" vereceği öngörülmüştür. Açıklamalarda önemli bir ayrıntı ise, programdaki sanat eğitimi anlayışının göstergesi niteliğindedir;

Bunlardan ilki, Sanat ve İş Eğitimi dersinin program amaçlarından uzaklaşarak diğer derslerin uygulama alanı olamaması düşüncesi gereği duyguların kullanıldığı ifade çalışmaları içinde öğrencilerin diğer derslerde öğrendiklerini kullanabileceği, fakat dersin amacından uzaklaşılması gerektiği vurgulanmakta, İkincisi ise, öğrencilere tekniğin yalnızca amaçların gerçekleşmesine yardımcı olduğudur çalışmaların amacı olmadığıdır (TD 1971 /1651). Resim-iş terimlerindeki iş teriminin sanatla bütünlük içinde olduğu vurgulanmakta ve yanlış anlaşılmalara farklı uygulamaların önüne geçilmek istenmektedir.

Öğretim yöntemlerine ilişkin açıklamalara yer verilen Çalışma Düzeni başlıklı bölümünde, amaçlara uygun konu seçimi ve bu doğrultuda planlanması, öğrencilerin ussal, duygusal ve yaratıcılık gelişimlerinin kollanması; özgür, araştırmacı ve bireysel çalışmaya elverişli bir çevresi oluşturulması önemle vurgulanmaktadır. Kullanılacak malzemeler, temel resim malzemeleri ve çocukların ortamlarından edinebilecekleri yörgülabilir ve şekillenir objeler olmasıdır (TD 1971 / 1651).

iii. Ortaöğretim 1974-1975 Dönemi Ders programları

1974- 1975’de yeniden düzenlenmiş öğretim yılında lise haftalık ders çizelgesi. Resim dersi seçmeli dersler arasındadır.

Tablo 9: 1974 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Dersler

SINIFLAR	9. SINIF	10. SINIF FEN	10. SINIF EDEBİYAT	11. SINIF FEN	11. SINIF EDEBİYAT
Seçimli Dersler	2	2	2	2	1
Toplamı Ders Saati	30(31)	30(31)	30(31)	30	30
Kaynak.TD 1974/1805					

Programda Resim dersi seçmeli dersler arasında yer almaktadır (TD 1974/1805).

iv. Sınıf Öğretmeni Eğitimi ve İki Yıllık Eğitim Enstitüleri (İki Yıllık Eğitim Enstitüsü Sınıf (İlkokul) Öğretmenliği Bölümü Programı (1975)

Eğitim Enstitüsü Sınıf (İlkokul) Öğretmenliği Bölümü Sınıf Geçme ve Sınav Yönetmeliği (TD 1975 / 1840). Eğitim Enstitüsü Yönetmeliğine ek olarak hazırlanmış ve bu yönetmelikle öğretim programı da düzenlenmiştir.

Eğitim Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Bölümü Programında, 7 saat seçmeli ders olarak ayrılmış ve takip eden iki yılda 4 yarıyılın her birinde seçmeli meslek dersleri iki ve dört saatlik derslere ayrılıp, 29. maddede bunlardan dört saatlik bir ya da iki ayrı dersin seçimi zorunlu tutulmuştur. Sınıf öğretmenliği haftada 3 saat derslerini eğitim enstitülerinin herhangi bir bölümünün programından seçilmesi belirtilmiştir (TD 1975 /1840).

Tablo 10: 1975- 1976 öğretim yılında Sınıf Öğretmenliği Bölümü ders çizelgesinde uygulanan resim ve iş dersleri şu şekildedir:

Alan ve Dersler	I. SINIF		II. SINIF	
	1. Yarı Yıl	2. Yan Yıl	3. Yarı Yıl	4. Yan Yıl
	Haftalık Ders Saatleri			
Resim-iş. Yazı ve Öğretimi (Zorunlu)	-	3	-	-
Seçmeli Derslerden biri zorunlu seçmeli:Türkçe, Sosyal Bilgiler, Matematik, Fen, Bilgisi, Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Tarih.	3	3	3	3
Toplam	3	6	3	3
Derslerin Haftalık Ders Saati	32	32	32	32
Toplam Ders Saati	128			
Kaynak: TD 1975/1840.				

1975 programında bütün öğrencinin almak zorunda olduğu Resim-İş-Yazı ve Öğretimi dersi sadece 2. yarıyıda 3 saattir.

1979-1980 öğretim yılı Dört Yıllık Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü ders dağıtım çizelgede şu şekilde öngörülmüştür;

Tablo 11 :1979 Dört Yıllık Eğitim Enstitüsü (Resim-İş Bölümü) Ders Dağılımı Çizelgesi

DERSLER	I. Yarıyıl			II. Yarıyıl		
	T	U	K	T	U	K
Temci Plastik Sanallar Eğitimi	-	14	7	-	14	7
Fotoğraf Sanatı	-	4	2	-	-	-
Teknik Resim	-	-	-	-	4	2
Güzel Sanatlara Giriş	1	1	1	-	2	1
Türkçe - Kompozisyon	2	-	2	2	-	2
Eğitime Giriş	2	-	2	-	-	-
Eğitim Sosyolojisi	-	-	-	3	-	3
Yabancı Dil	2	-	2	2	-	2
Seçmeli Müzik / Beden Eğitimi	-	2	1	-	2	1
TOPLAM	11	21	17	7	22	18
Kaynak: TD 1979/2022.						

(Kısaltmalar: T: Haftalık teorik ders saati. U: Haftalık Uygulama Ders Saati, K: Dersin kredisi.)

v. Temel Eğitim Birinci ve İkinci Kademe İlköğretim Okulları (1997 yılından itibaren)

1986-1987 ve 1987-1988 öğretim yıllarında İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgeleri Resim-İş ve İş Eğitimi dersi şöyledir:

Tablo 12: 1986-1987 ve 1987-1988 Öğretim Yılı İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgelerinde Resim-iş ve İş Eğitimi Dersleri

	1986 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri								1987 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri								
DERSLER	SINIFLAR																
	I	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	
Resim-iş	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	
İş Eğitimi	-	-	-	4	4	6	6	6	-	-	-	4	4	6	6	6	
Toplamı Ders Saati	30	30	30	30	30	36	36	36	30	30	30	30	30	33	33	33	
Kaynak: TD 1986/2216									Kaynak: TD 1987/2240								

1987- 1988 öğretim yılı ilköğretim okulu haftalık ders çizelgesinde; 6, 7, ve 8. sınıflarda yer alan İş Eğitimi (İş ve Teknik Eğitimi, Tarım, Ticaret, Ev Ekonomisi) derslerinden birinin dört saat zorunlu, diğerinin iki saat yardımcı seçmeli olarak değerlendirileceği açıklanmaktadır (TD1987/2240).

İlköğretim okulu haftalık ders çizelgeleri, 1992- 1993 ve 1994- 1995 öğretim yıllarında Resim-İş ve İş Eğitimi dersleri şu biçimde yer almıştır:

Tablo 13: 1992- 1993 ve 1994- 1995 Öğretim Yıllarında İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-İş ve İş Eğitimi Dersleri

DERSLER	1992 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri								1994 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri							
	SINIFLAR															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Resim-İş	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	3	3	3	3	3	-	-	-	3	3	3	3	3
Toplam Ders Saati	30	30	30	30	30	33	33	33	30	30	30	30	30	30	30	30
Kaynak: TD 1992 / 2369									Kaynak: TD 1994/2414							

1997- 1998 ve 1998- 1999 öğretim yıllarında uygulamaya konan ilköğretim okulu haftalık ders çizelgelerinde Resim-İş ve İş Eğitimi dersleri şu biçimdedir.

Tablo 14: 1997- 1998 ve 1998- 1999 Öğretim Yıllarında İlköğretim Haftalık Ders Çizelgesinde Resim-İş ve İş Eğitimi Dersleri:

DERSLER	1997 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri								1998 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri							
	SINIFLAR															
	1	2	1	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Resim-İş	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	2	2	2	2	2	-	-	-	3	3	3	3	3
Seçmeli Dersler	-	-	-	4	4	3	3	3	-	-	-	3	3	2	2	2
Bireysel ve Toplu Etkinlikler									3	3	3					
Toplam Ders Saati	30	.10	10	10	.10	10	.10	30	30	30	30	30	30	30	.10	30
Kaynak: TD 1997/2481.									Kaynak: TD 1998/2492.							

1997- 1998 öğretim yılı ilköğretim okulu haftalık ders çizelgesinde Resim-İş dersini 4-8. sınıflarda % 10.0'dur. 4-8. sınıflarda seçmeli ders olarak sanat eğitimi alanlar için resim derslerinin ağırlığı % 21.3'tür. Seçmeli dersler listesinde; Sanat

Eğitimi, Yerel El Sanatlarının da arasında olduğu 19 ders seçeneğine yer almış ve seçme yetkisi okul yönetimine bırakılmıştır (TD 1998 /2492).

1998-1999 öğretim yılı ilköğretim okulu haftalık ders çizelgesinde Resim-İş dersinin oluşturulmasında kültürel eğitici çalışma faaliyetlerinde bulunmalarını sağlamak amacıyla 1., 2., 3. sınıflara notla değerlendirilmeyen, konser ve müzik; münamere, monolog, diyalog, grup tartışmaları; sergi düzenleme ve gezip görme; bilmece, bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma ve cevaplama, bildiklerini, düşündüklerini, duyduklarını anlatma etkinliklerin yapılması için Bireysel ve Toplu Etkinlik saati konmuştur (TD 1998 /2492).

Bu son haliyle program soru sormaya ve araştırmaya yöneltir niteliktedir. Ayrıca notlandırma dışı tutulması öğrenci motivesini rekabete ve not kaygısına değil kültürel etkinliğe odaklanmaktadır. Bireysel ve Toplu Etkinlik saati konması daha önceki programlarda rastlanmayan ilerici anlayışı gösterir niteliktedir.

Tablo 15: (1985- 1986) - (1991-1992) Öğretim Yılları Arasında Ortaokul Haftalık Ders Çizelgelerinde Resim-İş Dersi ve Seçmeli Dersler

DERSLER	1985 Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri			1986 Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri		
	SINIFLAR					
	1	2	3	1	2	3
Resim-İş	2	2	2	1	1	1
Seçmeli Dersler	4-8	4-8	4-8	4-8	3-8	3-8
Ders Saatleri Toplamı	33 (37)	33 (37)	33 (37)	34 (38)	34 (38)	34 (38)
Kaynak:	TD 1985/2195.			TD 1986/2216.		

1985- 1986 öğretim yılı ortaokul haftalık ders çizelgesinde Resim-İş dersi Seçmeli dersler ile birlikte Resim-İş dersinin ağırlığı ise % 27.0'dir.

vi. İlköğretim Kurumları Resim İş Programı (1992)

TTK Başkanının 11 Eylül 1992 tarih ve 287 sayılı, kararıyla yayımlanan ilköğretim Kurumları Resim-iş program, "Resim Dersi öğretim Programların, Geliştirme özel ihtisas Komisyonu" tarafından hazırlanmış ve ilerici öğretim program, anlayışı içinde, genel amaçlar, ilkeler, sınıf amaçları, konular ve davranışlar belirtilmiş ve açıklanmıştır. Öğretim yöntem ve tekniklerine, kaynak-araç ve gereçlere geniş bir biçimde tanımlarıyla yer almaktadır. (İlköğretim Resim-İş Öğretim Programı 1992 : 3).

1992-1993 Öğretim yılında uygulamaya konan ilköğretim Kurumları, Resim-Dersi öğretim Programının genel amaçları; Türk Milli Eğitiminin amaçları, doğrultusunda güzel sanatlar bilgisi kazandırmak, sanatın görsel bir iletişim formu olarak kullanılmasını, ve değerlendirilmesini sağlamak, yaratıcılığı, geliştirmek, kendini ifade yolları, sanatsal ifade beceri ve tekniklerini öğretmek, estetik duygular, geliştirmek ve estetik kişilik kazandırmak, özgün düşünme kapasitelerini genişletmek, sorumluluk ve işbirliği duygularını, geliştirmek, tasarım yetilerini ortaya çıkarmak, öğrencilerin sanat, üreten ve bilinçli olarak tüketen bireyler olarak içinde yaşadıkları, kültüre katkıları, kültür ve tabiat varlıklarına sahip çıkmalarını sağlamak şeklinde maddelere ayrılmış ve öngörülmüştür (İlköğretim Resim-İş Öğretim Programı 1992 : 5).

Genel amaçlar başlığı altında, insanın yaratıcı, güçlerinin ortaya çıkarılması, estetik eğitim verilmesi önemle vurgulanmaktadır. Resim-İş eğitiminin, kendine özgü yöntemleri olması ve bu dersin bir boş zaman değerlendirme yolu olmadığına, öğrencilerin kendilerini ifade etme ve sanat yoluyla kişisel bütünlüğe ulaşacakları, bir yol olduğuna daha önceki programların aksine önemle yer verilmiştir (İlköğretim Kurumları, Resim-İş öğretim Programı 1992 : 7).

Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programında (1953) uygulana gelen anlayış bu programla değişikliğe uğramış resim iş dersinin ana ders olduğu belirtilmiştir. Programda Resim-İş eğitiminin ilkeleri başlığında; Çocuğun yaratıcılığı,

farklı çocuk tipleri ve yaş özellikleri önemle yer tutmaktadır. İlkeler arasında, Resim dersinin diğer derslerin araç ve gereçlerinin yapım ve onarımı etkinliklerine İlkokul programında yer ayrılamayacağı açıklanmaktadır. 1992 Programında yaratıcılık ön planda tutulup resim iş dersinin yardımcı değil ana ders olduğu vurgulanmaktadır.

Programda Resim-İş eğitiminin içeriği, İki boyutlu çalışmalar, üç boyutlu çalışmalar, eser incelemeleridir. (İlköğretim Kurumları Resim-İş Öğretim Programı 1992:10-11).

Programın uygulama ilkeler arasında, çocuğun özgün ve bağımsız çalışması ve kopyadan uzak durması vurgulanmaktadır. Programda, her sınıf düzeyinde amaçlar ve konular belirtilmiş; program, amaç ve davranışlardan temellenmiştir. Sınıf konu listelerinde; "grup çalışmaları", "artık malzeme ile çalışma" ile yaratıcı düşünme kapasitelerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Programda sanat yoluyla eğitim anlayışı önemle vurgulanmaktadır (İlköğretim Kurumları Resim-İş Öğretim Programı 1992:13).

vii. Ortaöğretim (1985-1988)

Tablo 16: 1985- 1986 ve 1987-1988 öğretim yıllarında lise haftalık ders çizelgesi değişmiş ve Seçmeli dersler resim dersinin de içinde yer aldığı Sanat Tarihi dersleri.

1985, 1987 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Dersler

	1985 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi						1987 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi					
	SINIFLAR											
		5 <i>f</i> <i>e</i> <i>n</i>	5 e d e bi yat	6 M at	6 F e n	6 E d e bi yat r		5 F e n	5 S o s. B il v e E d e b.	6 M at	6 F e n	6 S os Bi l.v e E D e
Seçmeli Dersler	2	2	2	1	1	1	2	4	4	4	4	4

Toplamı Ders Saati	35	35	35	35	35	35	33	33	32	32	32	32
Kaynak:	TD 1985/2196.						TD 1987/2240.					

1985- 1986 öğretim yılı lise haftalık ders çizelgesinde Resim dersi seçmeli dersler arasında yer almaktadır. 1987- 1988 öğretim yılı lise haftalık ders çizelgesinde; 4. sınıfta bir, 5 ve 6. sınıflarda ikişer ders seçileceği; seçmeli derslerdeki her bir dersin programının bütünlük ifade ettiği vurgulanmaktadır (TD 1987 / 2240).

Tablo 17: 1991- 1992 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Derslerin Tablodaki yeri;

	1	2 Sos. B. ve Ede.	2 Fen	2 Mat.	3 Sos. B. ve Ede.	3 Fen	3 Mat.
Seçmeli Dersler	2	4	2	2	4	4	4
Toplamı Ders Saati	30	30	30	30	30	30	30
Kaynak: TD 1991 / 2141.							

Çizelge notunda, 3 ve 4. sınıflarda bir, 5 ve 6. sınıflarda ikişer ders seçileceği belirtilmektedir. Diğer seçmeli derslerden ayrı olarak, 1. sınıfta Resim bir; 2. sınıfta Fen, Mat. ve Sos. Bil., ve Ede.'ta Resim iki ; 3. sınıfta Mat., Fen ve Sos. Bil. ve Ede.'ta Resim üç derslerinin alınabileceği belirtilmiştir (TD 1991 / 2141).

1995-1996 öğretim yılında, ortaöğretim kurumları yönetmeliği değiştirilmiş ve bu sisteme göre alan seçimi 9. sınıftan sonraya bırakılmaktadır. 10. sınıfta seçilebilecek olan alanlar arasında Sanat (Resim) Alanı / Sanat (Müzik) Alanı vardır (TD 1998/2487).

Tablo 18: 1996 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Resim Dersleri;

	IX. Sınıf	X. Sınıf Fen Bil., Sos. Bil., Türkçe-Mat., Yabancı Dil, Spor, Sanat (müzik) Alanları	X. Sınıf Sanat (Resim) alanı	XI. Sınıf Fen Bil., Sos. Bil., Türkçe-Mat., Yabancı Dil, Spor, Sanat (müzik) Alanları	XI. Sınıf Sanat (Resim) Alanı
Seçmeli Resim	2	2	6	2	6
Ders Saatleri Toplamı	33	33	33	33	33
Kaynak: TD 1996 / 2455					

Sanat (Resim) Alanında, 10 ve 11. sınıflarda "Alan Dersleri" 6 saatlik Resim ve 2 saatlik Sanat Tarihi'dir. Diğer alanlar için "Seçmeli Dersler" arasında Resim 1, 2, 3 dersleri de bulunmaktadır.

viii. Lise Resim Programı 1, 2, 3, 4, 5 (1991)

1991-1992 öğretim yılında liselerde kredili sisteme geçilmiş ve 1995-1996 öğretim yılları arasında kaldırılmıştır. Kredili sistem için hazırlanmış olan. Lise Resim 1, 2, 3, 4, 5 Programı, Talim Terbiye Kurulunun 16.9.1991 tarih ve 191 sayılı kararı ile kabul edilmiştir (TD 1991 /2343).

Programda resim derslerinin amaçları; güzel sanatların tanımı ve dalları bilgisi edinme, nesnelere inceleme, yorumlama ve şekillendirme bilincini ve hazzını duyma; plastik sanatlar eğitiminin güzel sanatlar içindeki yerini, güzel sanatlarla ilgili tasarımın her şeyi etkilediğini, görsel ve zihinsel yeteneklerin araştırıcı, üretici ve çağdaş düşüncelerle gelişeceğini kavrama; sanat eğitimi ile insanları ve doğayı sevmenin, çevreye saygı ve estetik duyarlılık kazanmanın, çalışmalarını sergilemenin, yorum yapmanın, sanat eserlerini tarihi gelişiminin içinde incelemenin, korumanın ve ülkemizdeki sanat çalışmalarına katkıda bulunma önemini kapsamaktadır (TD 1991 / 2343).

Açıklamalarda, program amacı kısaca: “Beş döneme göre ayrı ayrı ele alınan programlar; plastik sanalların temel kavramlarını ve yöntemlerini tanıtmak, sevdirmek amacıyla hazırlanmıştır” denmektedir. Devamında okul düzeyine göre genel amaçlar ve sınıf düzeyine göre özel amaçlar olarak iki bölüme ayrılmış ve davranışa dönüştürülemezdir. Programın uygulanmasında zümre öğretmenlerinin, içeriği genişletmeye ve aralattırma yetkili olduğu vurgulanmıştır. Öğrenci çalışmalarının, güncel sanat haberlerinin ve yarışma duyurularının bütün öğrencilerin görebileceği yerlerde sergilenmesi, Seçmeli Resim dersini seçmemiş olan öğrencilere de sanat haberlerinin ulaşması çabalanmıştır. Derslerde röprodüksiyon incelemeleri yapılacağı, ancak kopyadan uzak durulması gerektiği vurgulanmakta ve resim eğitimin uygulama alanı kadar, kuramsal yanının da önemli olduğu vurgulanmaktadır (TD 1991 / 2343).

"Sanatın Gerekliliği" ve "Sanat Eserlerini İnceleme" üniteleri beş döneme de yerleştirilmiştir. "Dünya Resim Tarihi ve Çağdaş Sanat Akımları" konusu 4. dönemde, "Yerli ve Yabancı Sanatçılar Hakkında Bilgi" ise 5. dönemde yer almaktadır. Sanatın öğretilmesi hedefi konular arasındadır ve biçimlendirme öğelerinden "Çizgi", "Leke", "Renk" beş dönemde de programda yer almıştır. "Nokta-Doku" 2, 3, 4. dönemde, "Kompozisyon" 3. dönemde başlık yapılmış, diğer dönemlerde ise diğer öğelerle ilintili olarak yer almıştır; programda "sanat için eğitim" anlayışı önemle vurgulanmış ve programın tamamını kapsamaktadır. (TD 1991 / 2343).

ix. Lise Resim Programı 1, 2, 3 (1998)

1998-1999 Öğretim yılında uygulamaya konan "Lise Resim 1, 2, 3" dersi programı, Resim 1, 2, 3 dersi ile Resim Alanı için Resim 1, 2 dersi olarak iki bölüme ayrılmıştır. 13 maddeden oluşan genel amaçları; Amaç ifadelerinin arasında kavrayabilme, duyarlılık gelişimi, kavramları kullanma, farkında olma kavramları önemle yer almaktadır (TD 1998 / 2487).

Programın amaç açıklamalarında, sanat dersleri öğrencileri sanat etkinliklerine yöneltecek, estetik duyguların gelişimini ve buluş yapılmasını sağlayacak nitelikte olması gerekliliğinin göstermektedir. Amaçlar kısaca, sanatı seven, duyarlı bireyler yetiştirmek, seçmeli Resim dersinin öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişimine katkıda

bulunması nedeniyle, diğer derslerde öğrenci başarısının yükseleceğini öngörerek okullarda atölye yetersizliklerinin programın uygulanmasını engellememesi için, konuların atölye dışında da uygulanabilecekler nitelikte seçildiği vurgulanmaktadır (TD 1998 / 2487).

x. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Programı (1989)

Talim Terbiye Kurulunun 4 Eylül 1989 tarih ve 111 sayılı kararı ile oluşturulmuş Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü haftalık ders çizelgesi.

Tablo 19: 1989 Güzel Sanatlar Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi

Türkçe	4
Yabancı Dil	26
Beden Eğitimi	2
Temel Resim Eğilimi	8
TOPLAM	40
Kaynak: TD (1989/2296)	

1989 Güzel sanatlar lisesi hazırlık sınıfı haftalık ders çizelgesinde amaç yabancı dil eğitimi olarak düzenlenmiş olduğundan haftalık toplamda 40 ders saatinin 8'i resim çalışmalarına ayrılabilmiştir.

xi. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Programı (1992)

Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi programı ortak ve seçmeli derslerden oluşturulmuştur. Mezuniyet kredisi 198 olarak belirlenmiştir (TD 1992/2372).

1992-1993 öğretim yılında Güzel Sanatlar Lisesi ortak dersleri şu şekildedir:

Tablo 20: 1992 Güzel Sanatlar Lisesi - Resim Bölümü Ortak Dersleri Programı;

DERSİN ADI	Haftalık Kredi	Toplam Kredi
------------	----------------	--------------

Desen Çalışmaları	1	4	8
	2	4	
Resim Atölye	1	4	8
	2	4	
Heykel Atölye	1	4	8
	2	4	
Grafik Tasarım	1	4	8
	2	4	
Sanat Tarihi	1	2	4
	2	2	
Ortak Derslerin Kredi Toplamı: 134			
Kaynak: TD 1992/2372			

xii. Anadolu güzel sanatlar lisesi programı(1996)

Tablo 21: 1996 Güzel Sanatlar Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi - Sanat (Resim Bölümü)

DERS KATEGORİLERİ	IX. SINIF	HF. D. SAATİ	X. SINIF	HF. D. SAATİ	XI. SINIF	HF. D. SAATİ
ALAN BÖLÜM DERSLERİ	Resim Atölye	4	Resim Atölye	4	Resim Atölye	4
	Desen Çalışmaları	4	Desen Atölye	4	Desen Atölye	4
			Grafik Atölye	4	Heykel Atölye	4
			Sanat Tarihi	2	Sanat Tarihi	2
Toplam		8		14		14
ALAN BÖLÜM SEÇMELİ DERSLERİ			Yazı Sanatı	2	Yazı Sanatı	2
			Sanat Eserlerini İnceleme	2	Edebi Metinler	3
			Fotografî	2	Estetik	2
			Sanat Sosyolojisi	2	Matematik	2
			Drama	2	Türkiye Beşeri ve Eko. Coğ.	3
Alınması Gereken Ders Saati Sayısı				9		9
Kaynak : TD 1996/ 2455						

1990 ve 1993 yönetmeliklerinde yer alan amaçlar genişletilmiş 1999 yılında yayımlanan Güzel Sanatlar Lisesi Yönetmeliğinde bu haliyle uygulanmıştır. Amaçlara yapılan ek düzenlemelerde; Öğrencilerin özel yetenek gerektiren yüksek öğretim

programlarına hazırlanmaları ve yabancı dil öğrenmeleridir. Yönetmelikte Bakanlıkça uygun görülen öğretim programlarının ve ders çizelgelerinin uygulanacağı ve programlar düzenlenirken sanat ve yabancı dil dersleri derslerine yoğun yer verileceği vurgulanmaktadır (TD 1999/2505).

xiii. Öğretmen Lisesi ve Anadolu Öğretmen Liseleri (1990 ve sonrası)

Öğretmen Liselerinin sınıf öğretmeni yetiştiren Eğitim Yüksek Okulları ile dal öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakültelerinin bölüm ve anabilim dallarına öğrenci kaynağı oluşturmak üzere yeniden düzenlenmesi X. ve XI. Milli Eğitim Şûralarında tartışılmış ve onay görmüştü. Bu doğrultuda TTK 'nun 10 Eylül 1984 tarih ve 116 sayılı kararıyla yürürlüğe konan Öğretmen Liseleri Yönetmeliğine göre Öğretmen Liseleri ilkokul üzerine 6, ortaokul üzerine 3 yıl öğrenim veren karma, paralı-parasız, yatılı ve gündüzlü eğitim kurumlarıdır kararı alınmıştır (TD 1985 / 2183).

Bu yönetmelikte Öğretmen Liselerinin amaçları arasında, öncelikle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları ile diğer yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamaktır şeklinde yer almıştır. Öğrencilerin öğretmenliğe yönlendirilmesi ve öğrencilere öğretmenliğin gerektirdiği davranışların kazandırılması amaçlanmaktadır. Öğretmen Liselerinin Programı; ortak dersler ve öğretmenliğe yatkınlaştırıcı, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümlerine yönlendirici, öğrencilerin ilgilerine, becerilerine ve çevrenin gereksinimlerine uygun seçmeli dersleri içermektedir. Lise 1. sınıf dersleri ortak ders, lise 2. ve 3. sınıfta, sınıf ve dal öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarının bölüm ve anabilim dalları için farklı kollar öngörülmüştür. Bu kollar; lise 2. sınıfta 10. sınıf Edebiyat, Fen, Yabancı Dil, Sınıf Öğretmenliği, Beden Eğitimi, Müzik, Resim; lise 3. sınıfta 11. sınıfta Edebiyat, Matematik, Tabii Bilimler, Yabancı Dil, Sınıf Öğretmenliği, Beden Eğitimi, Müzik, Resim olarak tanımlanmaktadır (TD 1985/2183).

"Anadolu Öğretmen Liseleri Yönetmeliği" TTK 'nun 20 Kasım 1990 tarih ve 159 sayılı kararıyla kabul onaylanmıştır (TD 1991 / 2329).

1989-1990 öğretim yılında yürürlüğe giren Anadolu Öğretmen Lisesi hazırlık sınıfı haftalık ders çizelgesi şu biçimdedir:

Tablo 22: 1989 Anadolu Öğretmen Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi

Türkçe	4
Yabancı Dil	27
Beden Eğitimi	2
Müzik	2
Resim-İş	2
TOPLAM	37
Kaynak: TD 1989/2298	

Kredili sisteme geçilmesiyle birlikte 1991-1992 öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında uygulamaya konulan ders geçme ve kredi uygulamasına Anadolu Öğretmen Liselerinde de geçilmiş ve mezuniyet kredisi 148 olarak öngörülmüştür. Program ortak ve seçmeli derslerden oluşturulmuştur. 2. grup seçmeli dersler arasında Resim dersi de yer almaktadır (TD 1991 / 2346).

xiv. Anadolu Öğretmen Liseleri Programı (1998)

1998 yılında Anadolu Öğretmen Lisesi Programı, Alan Seçmeli Sisteme göre yeniden düzenlenmiştir. Hazırlık sınıfı haftalık ders çizelgesi şu biçimde belirlenmiştir.

Tablo 23: 1998 Anadolu Öğretmen Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi;

Türkçe	4
Yabancı Dil	24
Beden Eğitimi	2
Seçmeli Ders (Resim. Müzik. Bilgisayar)	4
TOPLAM	34
Kaynak: TD 1998/2492.	

(1989-1999) on yıllık Güzel Sanatlar Lisesi Programları sürecinde liselerdeki sistem değişikliklerinden kaynaklanan birçok aşamadan geçirilmiştir. Güzel Sanatlar

bu dönemde beş program değişikliğine uğramıştır. Bu beş programın tam olarak uygulanması mümkün olmamıştır, fakat Resim Bölümünün haftalık ders programlarında olumlu gelişme çabaları da vardır. TTK Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümünün öğretim programlarını 1997 yılında tarafından onaylanmıştır. Bu da bu dönem için bir defaya mahsustur (TD 1997 /2485).

3.3.1. 1983-2006 Dönemi Sanat Eğitimi Durumuna Genel Bir Bakış

20. yüzyılların sonlarında üniversiteler yeni yapılanmalara girmiş, yurt dışına burslu öğrenci gönderilmeye başlanmış ve fakülte sayısı artırılmıştır. “80’li yılların sonlarına doğru ülkedeki tüm üniversitelerden yüzlerce araştırma görevlisi yurt dışına yüksek lisans ve doktora yapmak üzere gönderilmeye başlanmıştır. Üniversite sayısı 80’lere ulaşmıştır. Buna bağlı olarak yeni eğitim fakülteleri açılmış ve sayıları sadece 5 olan eğitim fakülteleri resim iş eğitim bölümlerinin adedi 2000 yılına gelindiğinde 20’lerin üzerine çıkmıştır (Özsoy 2003 : 75).

Akabinde nitelikli öğretim elemanı ihtiyacı, atölye, derslik gibi fiziki güçlüklerin yanı sıra araç, gereç donanım sağlamadaki zorluklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca buralardan mezun olacak öğretmen adaylarının kalitesi ile istihdamı sorunları tam olarak çözülememiştir (Özsoy 2003 : 75).

Bu ve türevi sorunları gidermek maksadıyla Yükseköğretim Kurulu, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde eğitim fakültelerini yeniden yapılandırmıştır. 1990’lı yıllarda ilk ve orta dereceli okullara yönelik olarak MEB’da program geliştirme çalışmaları yapılmış, hazırlanan yeni programlar uygulamaya konmuştur (Özsoy 2003 : 76).

Görsel sanatlar eğitiminde İlköğretim Kurumları Resim-İş Dersi Öğretim Programı 1992 yılında hazırlanmış ve uygulamaya başlanmıştır (MEB, 1992). Liseler ve öğretmen liseleri için de görsel sanatlar eğitimi programları hazırlanmıştır.

İkinci binin başlarında okullardaki resim-iş eğitiminin haftalık ders süreleri şöyledir: İlköğretim Okulları: 1.sınıftan 3. sınıfa kadar haftada 80 dakika. 4. sınıftan 8.

sınıfa kadar 40 dakika. Liseler: Resim ve Müzik dersi seçmeli olarak haftada 80 dakika. Öğretmen Liseleri: Resim ve Müzik dersi seçmeli olarak üç yıl boyunca her yıl haftada 240 dakika verilmektedir. Bu da etkili bir sanat eğitimi için uygun ortam yaratmaktadır.

3.3.2. 1973- 2006 Yıllarında Uygulanan Kuram Ve Yöntemlere Dair

Sanat eğitiminde çoğunlukla 60'lı yıllarda Batıda, 70'li yılların sonunda da ülkemizde etkisini göstermeye başlayan “disiplin eğitimi olarak sanat eğitimi” ve yahut “sanata doğru eğitim” uygulanmıştır. 1962 yılında Barkan tarafından yayınlanan “Sanat Eğitimine Geçiş” adlı makalede sanatı öğrenmek için, kişi bir sanatçı, bir sanat eleştirmeni, bir sanat tarihçisi gibi davranmalıdır görüşü, sanat eğitimi anlayışının “öğrenci merkezli” görüşten “disiplin merkezli” görüşe kaymasına neden olmuştur.

Bu yaklaşımın istediği öğretmen tipi ise, öncelikle eğitimci/sanatçıdır (Kırıoğlu 1994 :141). Böylelikle sanat eğitmeni sanatçı değil öğretmendir görüşü değişmiş öğretmen ve öğrencinin de birer sanatçı olması gereği öne çıkarılmıştır.

1970'li yıllarda ki politik ve toplumsal gelişmeler sanat eğitiminin bir disiplin olarak programlarda yer alması gerekliliğini güçlendirir. “Programlar dört yıla göre yeniden düzenlenmiştir (1974). Programın yenilik getiren yanı, bir sanat dalında öğrenciye derinleşme olanağı vermesidir. Bu program; öğrencilerin, dört yıllık lisans eğitiminden sonra bir üst öğrenime devam edebilmesine olanak sağlamıştır” (Kırıoğlu 1994 :141).

VII. Milli Eğitim Şûrasında (1970) kararı alınan “Sanat ve İş Eğitimi” programı 5 Nisan 1971 tarihinde 1651 sayılı Tebliğler Dergisinde yer almıştır. Bu dönemlerde liseler içinde sanat eğitimi programları hazırlanmış fakat dönemin çalkantılı siyasi uygulamalarından dolayı programın öngördüğü doğru ve istenen yöntem tekniklerde uygulanamamıştır.

1983 tarihine gelindiğinde iş eğitimi ile ilgili bir program denemesi yeniden gündeme gelmiştir. İçeriği, Tebliğler dergisinde İş Eğitimi Programınının Temel

Eğitimde uygulama şekli; amaç ve işleyişi yayınlanmıştır (26 Eylül 1983). 1983-1984 yılları arasında denenmek ve geliştirilmek üzere sunulmuştur. Bu programda öğrencinin; yapıcılık, yaratıcılık yönlerini geliştirmesi, tekrardan kaçınılması gibi amaçlar yer almaktadır. 1987 tarihinde ise Resim-iş dersi ortaokullarda seçmeli ders olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın 10 Ağustos 1987'de 2240 sayılı Tebliğler dergisinde 1987-1988 öğretim yılından itibaren değiştirilen dersler arasında yer almıştır. Seçmeli dersler arasına müzik, beden eğitimi dersleri de katılmış ve okul idaresinin çevre koşulları ve gereksinimleri göz önünde tutularak düzenlenmesine olanak sağlanmıştır.

1989 yılında Anadolu güzel sanatlar liseleri açılmaya başlamış ve böylece Türkiye'de yetenekli öğrenciler için etkili sanat eğitimi alabilecekleri kurumlar haline gelmiştir. 15 Ekim 1990 tarihli 2323 sayılı Tebliğler Dergisinde okulun kuruluş amaçları belirlenmiş, öğrencilerin yaratıcı, yapıcı ve yorumcu yeteneğini geliştirmek amacı güdülmüştür. Böylelikle sanat eğitimi veren Anadolu Güzel Sanatlar liseleri programla eş güdüm ilerleme ilkesine sadık kalmakta ve sanat eğitimi gereksinimlerini yerine getirme çabası taşımaktadır.

1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunda oluşturulan komisyon tarafından 27 Şubat 1992 tarihinde Resim-iş Dersinin adının "Güzel Sanatlar" ya da "Sanat Eğitimi" olarak değiştirilmesi konusunda rapor sunulmuş, Talim Terbiye Kurulu talebi haklı bulmuştur. Üniversitelerin bu konuda görüşü alındıktan sonra değişikliğin yapılması kararlaştırılmıştır (Özsoy 1998: 54). Bu durumda gerçek ismine kavuşmuş olan sanat eğitimi kayıp yılların telafisi için yeni bir anlayış ve isim ile taze bir başlangıç daha yapmıştır.

Sanat eğitimine verilen önemin artmasıyla ve diğer ülkelerde ki ders programlarının oluşumuna paralel olarak YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi ve Öğretmen Eğitimi alanında resim ve sanat öğretmenliği lisans programları, çağdaş bir sanat eğitimi olan disipline dayalı (disiplin temelli) sanat eğitimine geçilerek yeniden düzenlenmiştir. Sanat eğitimi sanat eleştirisi, sanat tarihi, estetik, uygulamalı çalışmaları olarak en az dört sanat disiplini kullanılması öngörülür.

Bu yaklaşımda sanat kavramının bu dört disiplin anlayışıyla öğretilmesi temel alınmıştır.

Bu oluşumlar ışığında ortaöğretimde de Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2003-2004 Eğitim-Öğretim yılından itibaren İlköğretim ve Ortaöğretim okullarında ders planlarının çoklu zeka kuramı esaslarına dayanarak işlenmesi ve derslerin bu esaslar doğrultusunda düzenlenmesi kararı alınmıştır. Önceden de bahsettiğimiz YÖK'ün değişikliklerine paralel olarak, derslerin resim, yerel el sanatları, sanat tarihi, iş eğitimi alanında dört sanat disiplini ve çoklu zeka kuramının bir arada uygulanmasıyla sanat eğitiminde hedeflenen düzeye ulaşılabilecektir.

4. Problem Durumu

Sanat eğitimi yöntemlerine dair günümüze değin birçok düşünürün değişik görüşleri olmuştur. Türkiye'de günümüze değin uygulamaya giren programlar, dönemlerine göre farklı yöntem ve uygulama biçimleri arz etmektedir. Bu süreçte tutarlı bir sanat eğitimi yönteminin olmadığı ve yurdumuz genelinde günümüze değin uygulanan yöntemlerin tarihsel takibinin güç olduğu gözlemlenmektedir.

Sanat eğitiminde uygulamalarının programla eş güdüm tutulması gereği bir gerçektir. Ancak ülkemizde tarihsel süreci göz önüne seren, bütünlük arz eden yeterli araştırma bulunmamaktadır. Aynı şekilde dünyadaki gelişmelerle de paralelliğin olduğunu söylemek çok mümkün değildir.

Bu nedenlerle araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır:

1. Sanat eğitimi programlarının amaçları ile uygulama boyutu arasındaki ilişki yeterlidir, ya da kuram ve uygulama bütünlüğü göstermekte midir?
2. Türkiye'de sanat eğitimi yöntemlerinin tarihsel gelişimi ne şekilde gerçekleşmiştir.
3. Türkiye'de uygulanan görsel sanatlar yöntemleri hangi kuram, anlayış, düşünür etkisiyle gelişmiştir?

5. Araştırmanın Amacı

Bu tezde Türkiye’de uygulanan sanat eğitimi kuram ve yöntemlerinin dökümünü yapılarak bunların dönemin Resim-iş eğitimi programlarıyla olan uyumunu ortaya koymak, sanat eğitimine ilişkin tarihsel perspektifte bir bakış oluşturmak ve bu alandaki boşlukların giderilmesi amaçlanmaktadır.

Böylelikle programların dönemselsel bazda uygulamadaki yerini yine dönemin gerçekleriyle kıyaslayarak, pratikte programlarla uygulama ilişkisinin, tarihsel süreçte kat ettiği yolu ortaya koyup ikilinin uyumuna dair çıkarımların elde edilmesi amaçlanmıştır.

Tez yine, edilen bilgiler ışığında sanat eğitiminin, tarihsel süreç içinde ders programlarında yer alan kavram ve kuramların uygulamadaki gelişmelerle paralelliklerini ve çağın gereklerine yanıt verip vermediği konusundaki bulanıklığın netleşmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

6. Araştırmanın Önemi

Sanat eğitimi diğer alanlarda olduğu gibi ancak net bir amaç ve uygulama bütünlüğü gösterdiğinde etkin olabilecek bir eğitimidir. Bu yüzden sanat eğitiminin amaçlarıyla bu amaçlara ulaşılmasında kullanılan yöntemlerin kültürel ve toplumsal bir uzlaşım ile ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu uzlaşım elbet tarihsel bir bilinç ile ortaya çıkabilir. Bu anlamda Türkiye’de sanat eğitiminin tarihinin her aşından yazılması gerekmekte ve yapılan yanlışların tespiti gerekmektedir.

Sanat eğitimi yöntem ve kuramları üzerine yapılmış araştırmaların 20. yy. ortalarına kadar ilerlemesi ve tarihsel doküman eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Bu süreçte tarihsel incelemelere, yazılı dokümanlara, kuram ve yöntemlere değinilecek dahası yapılandırılmamış başlıklar ve sınıflandırmaların gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Tarihsel bir doküman oluşturarak, sanat eğitimine ilişkin kavram ve kuramların uygulama alanında gelişim zeminine katkıda bulunulacaktır.

7. Araştırmanın Sınırlılıkları

- i. Bu araştırmada yer alan sanat eğitimi etkinlikleri T:C Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullardaki resim-iş, iş eğitimi, el sanatları dersleri ile sınırlıdır.
- ii. Tezin ele aldığı zaman dilimi ağırlıklı olarak Cumhuriyetin ilanından sonrası olmakla beraber, Cumhuriyet öncesi sanat eğitiminin başlangıcından günümüze kadar kapsamaktadır.
- iii. Tezin taradığı kaynaklar Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygulamaya koyduğu ilköğretim, ortaöğretim, lise ve Anadolu sanat liseleri sanat eğitimi ders programlarıyla, Tebliğler Dergisi, Milli Eğitim şuraları, Komite Raporları ve dönemin eğitim bilimcilerinin makale ve kitapları ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

1. Araştırmanın Modeli

Araştırma kaynak tarama modelindedir. Araştırmada değişik zaman dilimlerinde sanat eğitimi kavram ve metotlarının uygulamalarında görülen gelişmeler ve uygulama farklılıkları ile metotların zamanla olan gelişimi saptanmak amaçlanmıştır.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türk Sanat Eğitimi Tarihi sürecindeki ilköğretim, ortaöğretim, lise ve sanat okullarındaki sanat eğitimi programları ve sanat eğitimi derslerinin yöntemleridir.

Araştırmanın örnekleme ise Türkiye’de sanat eğitimi sürecinde dönemin eğitim bakanlıkları ve Milli Eğitim Bakanlığının uygulamaya koyduğu ders programları ve değişik dönemlerde sanat eğitimcilerinin yayımladıkları komite raporlarıdır.

3. Verilerin Toplanması

Araştırmada Türkiye’de sanat eğitimine ilişkin programlarda yer alan kavram ve kuramların uygulanışına dair veriler toplanmış, dönemsel ilişki içerisinde veriler sistematik sıraya konmuş, dönemin uygulama metotları üzerine tarihsel süreç içerisinde yayımlanan çeşitli eğitimcilerin görüşleri değerlendirilmiş ve bulgular rapor edilmiştir.

Sanat eğitiminin tanımı, sanat eğitiminin kısa tarihi, sanat eğitiminin Türkiye’de uygulanışı ve geçirdiği süreç ele alınarak, Türkiye’de sanat eğitiminin ilke ve amaçları doğrultusunda hazırlanan programların dönemin evrensel kuram yaklaşımları ile yurt genelindeki kavramsal yaklaşımların uygulamadaki boyutu ilköğretim, ortaöğretim, lise ve sanat eğitimi veren dengi kurumları boyutunda ele alınarak, bu veriler ışığında Türkiye’deki sanat eğitimi kavram, kuram ve yöntem uygulamalarının tarihsel dökümünün yapılandırılması amaçlanmıştır.

Programlar üniversite hariç tüm öğretim kurumları düzeyinde ele alınarak, sanat eğitimi kapsamında olan derslerin adları, haftalık ders saatleri, sayıları, seçmeli ya da

zorunlu oluşları, içerikleri, programda yer alan genel ve özel amaçları ile uygulama metotları üzerinde durulmuştur.

4. Verilerin zmlenmesi

Program ve kaynak taramalarından elde edilen veriler, derslerin metotları, kavram ve kuramları, derslerin türü ve uygulanışları, dönemin yöntemleri düzeyinde tarihsel bir süreçte sıralamaya konulduktan sonra Türkiye'deki sanat eēitiminin durumuna dair bir tablo ortaya konmuş ve ara başlıklarla deēerlendirilmiřtir.

Bu veriler doērultusunda Türkiye ve Avrupa'daki sanat eēitimi anlayışı irdelenmiş ve metotların uygulanışı buldukları dönemler düzeyinde irdelenmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

1. Dönemler İtibariyle Okullarda Uygulanan Sanat Eēitimi Yöntemleri ve Aēırlıklı Olarak Kullanılan Yöntemler

İlkin 1848 yılında açılan Darümuallimin-i Rüşdi ile Türkiye’de öğretmenler yetiştirilmeye başlanmış ve sanat eğitime yönelik esaslı çalışmalar okulun ilerleyen dönemleriyle birlikte derinleşerek uygulamaya konmuştur. Bu okul ileride Satı Bey’in müdürlüğü, Baltacıoğlu’nun öğretmenliği döneminde resim eğitimi açısından önemli etkinlikler gösterir. Uygulama esaslarına değinildiğinde ise Baltacı oğlunun 1915 yılında Almanya’da sanat eğitimi alması için gönderilmesinden önce, Satı Bey’in önderliğini ve savunuculuğunu da yaptığı yöntem tahtaya çizilen figürün aynen öğrenciler tarafından tekrarı olmaktadır.

Kavram olarak da basitten bileşiğe, karmaşığa doğru evrilir, önce düz çizgilerden başlamalıdır anlayışı hakimdir. Böylelikle amaçlanan sanatsal bir bilinç düzeyi oluşturmak değil çocuğun elini eğitmek esas alınmış, yorum ve yaratıcılıktan uzak durulmuştur.

Baltacıoğlu’nun yurda dönmesi ile birlikte ilk resim-iş eğitim programını oluşturmuş ve yürürlüğe girmiştir. Esasları Avrupalı izlenimler içeren programda somut, global, canlı konulardan hareketle sanat eğitimi esasları belirlenmiş böylelikle çocuğun yaratıcılığı teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Bu arada 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi (Güzel Sanatlar Akademisi)’nin kuruluşu gerçekleşmiştir. İlk akademik sanat eğitiminin temelleri atılan bu okulun müdürü Osman Hamdi Bey olmuş ve okulun mezunlarının önemli bir bölümü Avrupa’ya giderek resim eğitimi almışlardır. Mezun olanların bazıları da yine bu okula hoca olarak atanmışlardır. Böylelikle köklü bir sanat eğitimi anlayışının tohumları atılmaya başlanmış olur.

İlerleyen yıllarda ise 1924 yılında Amerikalı ünlü eğitimci John Dewey Türkiye için hazırladığı raporda sanat etkinlikleri için; 4-16 yaş gruplarına yönelik kolektif atölye çalışmalarında "yaparak öğrenme"yi savunmuş, disiplinin yerini sorumluluk, ezberciliğin yerini yaratıcılık hedefleyen Türk Maarifi yani Türk Eğitim Sistemi hakkında raporunu hazırlamıştır. 1926 yılında ise Resim derslerinin düzenlenmesi ve programlarının geliştirilmesi amacıyla sanat eğitimcisi Stichier ülkeye getirilmiştir.

Etkileri uzun soluklu olamamış ancak görüşleri Cumhuriyet dönemi sanat eğitimi anlayışının esaslarını teşkil etmektedir.

Yine bu yıllarda Almanya'da eğitim görmüş eğitimcilerin deneyimleri ile 1926'da Gazi Terbiye Enstitüsünün açılmış ve 1932 yılında Enstitüde Resim-is Eğitimi Bölümü kurulmuştur. Dönemin sanayi devrimi ve savaş koşulları, sanat eğitiminde çocukların bakarak öğrenme ve tekrardan oluşan geniş yelpazeli kuramlarla eğitilmesine ve iş okulu modeli izlenmesine neden olmuştur. Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Resim-is Eğitimi Bölümü'nde de eğitimciler bu bilinçle yetiştirilmeye başlanmıştır.

1940 yılında Köy Enstitüleri kurulmuş, sanat derslerine (özellikle iş eğitimi) geniş yer verilmiştir. Ancak okulun programında sanat eğitimi dersinin amaç ve ilkeleri diğer derslere yardımcı ders olarak belirlenmiş, çocuğun işi kavraması, elbecerisi geliştirmesi ve sosyalleşmesi ilkelerine göre hazırlanmıştır.

1949 yılında ortaokul programlarına iş bilgisi ve yazı dersleri konulmuş ve sanat eğitiminin amacı yine yardımcı ders olarak belirlenmiştir. 1952 yılında Liselerde iki saatlik resim ve müzik derslerinin seçmeli olarak konulmasına karar verilmiştir. 1956'da ise Liselerin eğitim programında iki saatlik seçmeli ders olarak Resim ve Sanat Tarihi uygulanması belirtilmiştir. Ancak bu derslerin uygulanış esasları okul yönetiminin kararına bırakılmış ve çoğunlukla bu iki ders başka derslerin kullanım sahası haline gelmiştir.

1978 yılında Liselerde zorunlu olarak "Sanat Eğitimi" dersi konulmak istendi. Kuramsal olarak verilmesi düşünülen bu ders sonradan "Turizm" dersine dönüştürülerek vazgeçilmiştir. Bu yaklaşımda anlaşıldığı üzere halen sanat eğitiminden ve yerine konulan derslerin maksadından program hazırlayıcıları emin değillerdir. 1982 yılında 2547 sayılı YÖK yasası ile 3 yıllık Eğitim Enstitüleri fakültelere dönüştürülerek, Resim Bölümlerinin ders içerikleri yeniden gözden geçirilip, 4 yıllık lisans programlarına göre düzenlenmiş ancak dersin amaç ve ilkelerinde bir değişiklik yapılmamış dolayısıyla yöntemleri de değişmemiştir.

1990 yılına gelindiğinde sanat eğitimi adına bilinçli bir adım atıldığını görüyoruz, Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri açılması ile sanat eğitiminin amacına uygun bir eğitim anlayışı da filizlenmiştir.“Yaratıcı Eğitim” anlayışının uygulamalarda hakim olduğu bu okullarda, eskiz alma ve ön çizimlerle gelişen sanat anlayışı ile öğrenci yaratma sürecinin her aşamasını kendi içsel dünyasında süzgeçleyerek eser oluşturmakta ve bu dönemleri yönlendirmeden uzak özgürce işini tamamlamaktadır.

1992 yılında MEB. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.07.1991 tarih ve 3786 sayılı onayı ile İlköğretim "Resim-iş Dersi Öğretimi" programının geliştirilerek yürürlüğe koyar ve 1997 yılında Güzel Sanatlar Eğitimi ve ilköğretim bölümlerinde okutulacak sanat derslerine yönelik kaynak öğretim materyali niteliğinde kitaplar hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında 1994-1997 yılları arasında yürütülen Eğitim Fakültelerinin yapılması yeniden düzenlenmiştir.

Günümüze değin geçerliliğini sürdüren bu düzenlemeler ortaöğretimde Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2003-2004 Eğitim-Öğretim yılından itibaren İlköğretim ve Ortaöğretim okullarında ders planlarının çoklu zeka kuramı esaslarına dayanarak işlenmesi ve derslerin bu esaslar doğrultusunda düzenlenmesi kararının alınmasıyla resim, yerel el sanatları, sanat tarihi, iş eğitimi alanında dört sanat disiplini ve çoklu zeka kuramının bir arada uygulanması sanat eğitiminde hedeflenen amaçlar haline almıştır.

2-Milli Eğitimin Amaç ve İlkeleri ile Sanat Eğitimi Yöntemleri ve Sanat Eğitimi Amaçlarının Uyumu

Milli Eğitim'in farklı dönemlerde şuralar kanalıyla aldığı kararlar içerisinde yer alan amaç ve ilkeler çoğu kez yinelenmiş, hatta bazı dönemlerde geçmişte alınan kararların yerine getirilmesi esasları değerlendirilmiştir. Bu durum amaçlanan

ilkelerin önemli bölümünün uygulama bazında henüz yeterli altyapının bulunmayışı nedeniyle ileriki dönemlere sarktığına göstermektedir.

II. Milli Eğitim Şûrasında (15-21 Şubat 1943) alınan kararların 7. maddesinde “Liselere sanat tarihi dersi konulması önerilmiş, bu teklifler Şûra'ca uygun görülmüştür” ancak bu yaklaşık on yıl gecikmiş ve amaçlanan sanat tarihi dersi seçmeli ders olarak işleme sokulmuştur.

1953 yılında programların yaygınlaştırılmadan önce denenerak geliştirilmesi karara bağlanmıştır ve ilköğretim Kanun Taslağı üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Bu durum program içeriğinin deneme sürecinde olduğunu göstermektedir. Bu yıllarda halen geçerli sanat eğitimi kuramı oturmamış, iş eğitimi üzerine program işleme konmuş ve bunun uygulamasına bir müddet devam edilmiştir.

1982 yılında XI. Milli Eğitim Şurası'nda daha çok eğitimciler hedef alınmış, alan öğretmenleri için; Alanıyla ilgili temel kavramları bilir, çocuk gelişimini ve bu gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları bilir, çocukları inceleme, tanıma ve gelişmelerine yardımcı olma konusunda bilgi ve beceri kazanır, çocukların sorunlarını teşhis eder, gereken tedbirleri alır ve çözüm yolları bulur biçiminde değerlendirilmiştir. Ancak dönemde resim iş dersi için kesin bir amaç ilke değişikliği yoktur. Her ne kadar ders saatleri değişse de uygulamalar eskisi gibi kalmıştır.

1988 öğretim programlarının amaçları arasında Türk ve İslam sanatları bilgisini de içine alacak ve sanat kültürü kazandıracak şekilde yeniden geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, 1996 yılına gelindiğinde çocukların yaratıcılıkları ve ifade becerilerinin geliştirilmesi, sanat eğitimine önem verilmesi ve bu eğitime ders dışı etkinliklerle ağırlık kazandırılması da öngörülmüştür.

Son yıllardaki amaçların daha tutarlı ve uygulanabilirlik bakımından asıl sanat eğitimi amaçlarını tamamlayıcı olduğunu görmekteyiz. Bu iyileşme alınan yolun meyvesi olup kendini göstermiş, gerçek sanat eğitiminin, sanat için eğitim olduğu gerçeği artık programların ana hedefleri arasında yerini almıştır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya sanat eğitimi tarihinde, kavrama yönelik bilimsel çalışmaların geçmişi çokta eski değildir; aynı şekilde ülkemizde sanat eğitimine yönelik çalışmaların oldukça yeni gelişen bir alan olduğu gözlenmektedir.

Bu tezin kapsamı olan tarihi süreç (1880-2006) içinde Türk Sanat Eğitimi tarihi birçok evreden geçmiş, savaş koşulları, yeni kurulan Cumhuriyet, 1950 ve sonrası uygulanan politik yaklaşımlar ve nihayet 21. yüz yıl eşiği gibi ana başlıklar altında bölümlendirilmiştir.

Tezin amacında yer alan Türkiye’de sanat eğitimi uygulamalarına örnek olmuş yurt içi ve yurt dışında kullanılan geleneksel sanat eğitimi yöntemlerini ve uygulamalarını incelemek ve buradan hareketle tarihsel bir doküman oluşturarak, sanat eğitimine ilişkin perspektif ve program ile uygulama arasındaki gelişim zeminine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

Oluşturulmaya çalışılan kronolojik albüm, sanat eğitimi ve bu alanda kullanılan yöntemlerin dönemin şartları ve ihtiyaçları ile ilintisini ortaya koymaktadır. Görülüyor ki sanat eğitimi her zaman sadece sanatsal ideallerce değil geçmişin dönemlerinde, siyasi çıkar, savaş, soğuk savaş, sanayileşme, milli anlayışlar gibi değişik etmenlerin yarattığı değişik formların uygulandığı bir alan haline gelmiştir. Ülke ölçeğinde ele aldığımızda sanat eğitimi yurt dışı etmenlerin de etkileriyle değişip gelişmiş, eğitimin amacına ulaşılması çalışmaları 1880’den bu yana süregelmiştir.

Başlangıçta askeri eğitim maksadıyla yurdumuza giren sanat eğitimi, önceleri bu amaçla topçu sınıfına ait perspektif bilgisi ve haritacılık teknikleri için kullanılmıştır. Bu dönemlerde uygulanan sanat yöntemleri içinde kopyacılık yönteminin uygulandığı görülmektedir. 17. ile 18. yüzyıl aralığında yaygın olarak kullanılan bu yöntem, askeri okullarda uygulanan yöntemlerin de temelini oluşturmaktadır. Sanat eğitiminin sivil okullara geçmesin den sonra da bu yöntemin etkin biçimde kullanılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

Bu yöntemin temelinde sanayi devriminin gereksinimleri ve dönemin savaş koşulları bulunmaktadır. Bu yöntemle önceden yapılanın taklidi ile sanayiye meta

üretimi; var olan mekanın çizim teknikleri ile haritacılık yöntemleri geliştirmek amaçlanmıştır.

Günümüzde ise bu yöntem eski bir yaklaşım biçimini temsil ettiği için sanat kuramcıları tarafından benimsenmemektedir. Bunun temel sebebi ise günümüz sanat eğitimi anlayışında yer alan özgünlük ve yaratıcılık kavramlarıyla tezat oluşturmasıdır. Kopya yönteminin bireyin yaratıcı faaliyetlerini körelttiği ve özgün düşüncelere fırsat vermediği bugün anlaşılmıştır.

Türkiye’de 6-9 yaş grubundaki çocukların resimleri incelendiğinde kopya yönteminin uygulandığına rastlanmamaktadır, fakat ilerleyen yaş guruplarında, ilkokul ve ortaokul yaş grubundan başlayarak kopyalamanın resimlerine etkileyici bir şekilde girdiği görülür. Ancak bu durum çocuğun yaş gurubu ve aldığı eğitimin bir etkisi olabilir.

Elbette kopya yöntemi sanat eğitiminde gerekli bir uygulamadır. Ancak maksadını aşan ve yaratıcılıkla ilgili gerçekleri göz ardı eden durumu ile günümüz eğitim biçiminde uygulanmasına devam edildiği bir gerçektir. Yöntemin amacının sadece var olan eserlerin tatbiki ve incelemesi boyutunda etüt’ü olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda yöntemin uygulamasına sınırlılıklar getirilmelidir.

Türkiye’de sanat eğitimi anlayışı uygulanış olarak değeri pek anlaşılammış ancak kendini 1915 ve sonrası Cumhuriyet döneminde yüceltmış fakat 1989 yılına kadar yalnız bırakılmıştır. Sanat eğitiminin maksadının bu belirsiz dönem içerisinde pekte anlaşılmadığı görülmektedir. Ancak milli eğitim şuraları incelendiğinde hedefler gayet gelişime açık olarak belirtilmiş ve program uygulayıcılarının bu hedefler doğrultusunda hareket etmesi beklenilmiştir. Fakat durumun istenildiği gibi gerçekleşmediği görülmektedir. Uygulamacıların sanat eğitimi yöntemlerine yaklaşımları, koşulların ders uygulamalarını kısıtlaması, sanat eğitiminin öneminin yeterince anlaşılmması gibi nedenlerle kâğıt üzerindeki düşünce ve istekler gereğince uygulamaya geçememektedir.

1960'lı yılların karışık siyasi ortamlarında parti politikalarında birlik ve milliyetçilik söylemleri süre gelmiş ve 1980'lere kadar devam etmiştir. Bu bağlamda eğitimin eşitlik ilkesine değinilmiş ve herkesin yararlanması için yurdun ücra köşelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. 1990'lı yıllarda ise anlayış biçimi değışen eğitim kavramı daha özgürlükçü yapısına yeniden kavuşturulmak istenmiş bu bağlamda çalışmalar sanat eğitimi veren liseler kurulup kanunlaştırılmış ve özel yetenek sınavları biçim olarak benimsenmiştir. 1980 ve öncesi 30 yılın politik karmaşası içinde kendi yerini gösteremeyen Sanat Eğitimi 1990'lardan sonra parıldamaya başlamış nihai oluşumunu gerek yöntem gerekse uygulama ortamları adına bu sürecin yer bulması 21. yüzyıla kadar sürmüştür.

Sanat eğitimi uygulamalarının programın amaçları doğrultusunda hazırlanması zorunluluğu ve sanat eğitimi yöntemleri ile program arasında geçmiş dönemlerde oluşan boşluklar göz önüne alındığında durumun vahameti anlaşılabilir. Buna rağmen halen yurdumuz genelinde alan müfettişleri bulunmamakta ve sanat eğitimi dersleri yılsonu sergisi şeklinde algılanabilmektedir.

Son dönemlerde ise okullarımızdaki uygulamalara bakıldığında zamanla artan, "yaratıcı öğrenme" 'nin temel olarak alındığı gözlemlenebilmektedir. Sanat eğitimi alan öğrencilerin yaratıcı, düşünmeyi bilen, problemleri çözmeye motivesi olan bireyler yetiştirerek topluma kazandırmak amacı doğrultusunda bir algılama ile donanmaya başladıkları görülmekte ve bu bize gelecek için umut vermektedir.

Dünyada uygulanan çağdaş öğretim yöntemlerinde; sanat eğitimcisi uyguladığı kuramın asıl gereksinimlerine ulaşmak için öğrenmeyi açık ve hızlı bir hale getirmek üzere uygun yöntemlerle güdülemeye çabalar. Açıkçası sanat eğitimcisi; öğrencinin dikkatini konunun üzerinde yoğunlaştırmak için, doğasında var olan yetenekleri açığa çıkarmak ve tüm müdahalelerden uzak bir ortamda kendisini ifade edebilme koşullarını hazırlamak gibi roller üstlenir. Bu yaklaşımda yaratıcılık adına özgünlük ve bireyin kendiliğindenliği esastır. Yöntemin uygulamasında zihinsel ve duygusal

güç mümkün mertebe özgür bırakılır. Böylece sanat eğitimcisi sadece yaptığı rehberlikle yaratıcılığın gelişimine gerekli olan zeminin hazırlanmasını sağlar.

Dünya ve yurdumuzdaki bazı pilot okullarda uygulanan “Disiplinleri temel alan sanat eğitimi” yöntemi, çoğunlukla teori ağırlıklı içeriğe sahip olup estetik, sanat eleştirisi, sanat tarihi ve üretime dayalı atölye çalışmaları gibi dört disiplini içeren bir müfredat programıdır. Öğrenciler lise sınıflarında aldıkları tarih, felsefe, müzik, psikoloji, tiyatro gibi derslerde belli bir sanatsal zekaya sahip oldukları için birbirine girift bir sanat programını takip edebilirler. Bu eğitim ortamı salanmış öğrenciler, sanat eserlerinin dönemlerini, yapıtlar arasındaki ilişkiyi fark edip bunları ortaya çıkarabilirler. Oyun yoluyla eser, sanatçı isimlerini bellekte tutarak genel kültürlerini besleyebilirler. Türkiye’de böyle bir yaklaşımın uygulayabilmesi için uzun vadeli bir planlamayı gereksinim vardır. Bu bağlamda “Özel Öğretim Metotları” dersi veren öğretim elemanlarının eğitimine verilen önem de ihmal edilmemelidir.

Bu tez sanat eğitiminin yurdumuz genelindeki aşamalarını ortaya koymuş, kavramın kayıpları ve kazanımlarıyla geçen yıllar içerisinde aldığı yol albümü hazırlanmaya çalışılmıştır. Daha sonraki yıllar ve eğitimciler için olumsuz yönde tekrar etmemesi ve ders çıkarılması umudu taşımaktadır.

ÖNERİLER

- I. Sanat eğitiminin “sanat herkes içindir” ilkesine bağlı kalınarak sanat eğitimi yöntemlerinin buna göre geliştirilmelidir. Uygulama alanlarını belirli yeteneklere haiz çocuklardan ziyade herkesin sanat eğitimi alması gerekliliği göz önünde tutulmalıdır.
- II. Geçmişin kopya yöntemi uygulamasından vazgeçilmeli böylelikle nitelikli bir sanat eğitimi modeli oluşturulmalı ve sistemli bir biçimde eğitimin ilk basamaklarından itibaren uygulanmalıdır.
- III. Geçmiş yıllardan ve uygulamalarını yapmış ülkelerden örnekle Sanat Eğitimin’ de “yaratıcı öğrenme” nin uygulamalarda ana metot haline

getirilmesi gerekmekte, bu bağlamda haklı öneminin yerine konması için tüm eğitimcilerin bilinçlendirilmesi çabasına gidilmelidir.

- IV. Sanat eğitimi yöntemlerinin dönemin ve koşulların gereksinimlerine göre esnetilmesi sağlanmalı, böylelikle işlevsel metotlar geliştirilmelidir.
- V. Sanat eğitimcilerinin etkin öğretim yapabilmeleri adına çağın uygulama yöntemleri takip edilmeli ve eğitimcilerin müfredatlarında yer alan çağın yaklaşımı olan disiplin temelli sanat eğitime anlayışı yerleştirilmelidir.
- VI. Sanat eğitimi yöntemleri, okul öncesi dönemden yüksek öğrenime kadar dönemsel olarak araştırılmalı ve öğrenciler ve gereksinimler göz önünde tutularak net olarak belirlenmelidir.
- VII. Sanat eğitimi yöntemleri dersin işleyişi için gerekli olan malzeme, fiziki koşul, zaman gibi etmeler düşünülerek bunların koordinasyonu ile belirlenmelidir.
- VIII. “Türk Sanat Eğitimi Tarihi”nin ve kullanılan yöntemlerin anlaşılabilmesi için kapsamlı bir rapor hazırlanmalı, kronolojik olarak kuramsal ve uygulama süreçleri irdelenmelidir.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya

1994 “**İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Talimatı,**”. (Osmanlı Tarihi Araştırma ve uygulama Merkezi) dergisinin 5. sayısından ayrı basım).

AYTEKİN, Halil

1991.“**İttihat ve Terakki Döneminde Yönetim**”

ARTUT, Kazım

2002 “Eğitim Fakülteleri ve İlkokul Öğretmenleri için” **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri,** Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

BALTACIOĞLU, İ. Hakkı

1998 “**HAYATIM**”, Yayına Hazırlayan Ali BALTACIOĞLU, Dünya Yayıncılık, İstanbul.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit

1982 “**EĞİTİM DÜŞÜNCESİ TARİHİ**” , Binbaşıoğlu Yayınevi, Kadıoğlu Matbaası, Ankara.

1999 “**Cumhuriyet Dönemi Eğitim Bilimleri Tarihi**”, Tekişik Yayıncılık. Demiryürek, M. Ankara.

2005 “**Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi**”, Anı Yayıncılık, Ankara.

C.H.P.

1928 ”**Halk Dershaneleri ve Konferansları Nizamnamesi**”, Ankara.

1932 “**Halkevleri Talimatnamesi**” , Ankara.

1934 “**Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülusalaları**” Ankara.

ÇİLELİ, Meral

1997 “İlk Öğretim Okullarında **SANAT EĞİTİMİ VE SORUNLARI**”

(TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ ÖĞRETİM DİZİSİ NO:15), Gün Ofset Matbaacılık,
Ankara.

ERBAY, F. ve M. ERBAY

2006 “**Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Atatürk’ün Sanat Politikası**”

Boğaz İçi Üniversitesi Matbaası. İstanbul.

ERBAY, Mutlu

1997 “**Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi**”, Boğaziçi Üniversitesi
Yayınları, İstanbul.

GİRAY, Kıymet

2000 “**Çalh ve Atölyesi**”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
(1977)

2001 “**NURİ İYEM**”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
İstanbul.

(1998)

İlkokul Programı, (1948), Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

KAFADAR, Osman

1997 “**Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma**”. Ankara.

KIRIŞOĞLU, Olcay Tekin

2002 "Sanatta Eğitim Görmek, Öğrenmek, Yaratmak",

1994 "Sanatta Eğitim", Demircioğlu Matb, Ankara.

KÖKSAL, Ahmet

1992 " **Hayri Çizel' in Görsel Tanıklığı** ", Türkiye'de Sanat Dergisi, İstanbul.

Lise Resim Dersi Programı, 1957 (TD 1957/976).

MEB

1972 "Ortaöğretim Programlarında Yönelmeler (1924-1970)", Talim Terbiye Dairesi Yayınları: 16, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

2007 "Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu". Ankara.

Ortaokul Programı,1951, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, 1953, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

ÖZSEZGİN, Kaya

1982 " **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi** " Tıglat Yayınları. İstanbul.

ÖZSOY, Vedat

2003 " **GÖRSE SANATLAR EĞİTİMİ** (RESİM-İŞ EĞİTİMİNİN TARİHSEL VE DÜŞÜNSEL TEMELLERİ)". Ümit Ofset Matbaacılık. Ankara.

1998 “Yetmişinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim-İş) Dersi Öğretim Programı”, Milli Eğitim Dergisi, 139 Temmuz-Ağustos-Eylül, Ankara.

TANSUĞ, Sezer

1996 “Çağdaş Türk Sanatı”. Remzi Kitapevi, İstanbul.

SAN, İnci

2003 “Sanat Eğitimi Kuramları”. Ütopya Yayınevi, Ataç I sokak33/ 15 Kızılay, Ankara.

ŞAHİN, Sema

1995 “Türkiye’de Sanat Eğitiminin Tarihçesi”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Tebliğ Dergisi (1957/976) Lise Resim Programı.

Tebliğ Dergisi (1971/1651) Lise “Sanat ve İş Eğitimi” Programı.

Tebliğ Dergisi (1974/806) İlkokul Haftalık Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1974/1812) Ortaokul Haftalık Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1974/1805) Ortaokul Haftalık Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1975/1840) Sınıf Öğretmenliği Bölümü Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1975/1830) Temel Eğitim Birinci Kademe Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1979/2022) Dört Yıllık Eğitim Enstitüsü (Resim-İş Bölümü) Ders Dağılımı Çizelgesi.

Tebliğ Dergisi (1985/2183) Öğretmen lisesi Haftalık Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1985/2195) 1985 Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1985/2196) 1985 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Resim Dersi.

Tebliğ Dergisi (1986/2216) 1986 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1987/2240) 1987 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1989/2298) 1989 Anadolu Öğretmen Lisesi Hazırlık Sınıfı Haftalık Ders Çizelgesi.

Tebliğ Dergisi (1991/2343) Lise Resim Programı

Tebliğ Dergisi (1991/2346) Anadolu Öğretmen Lisesi Resim Programı.

Tebliğ Dergisi (1992/2369) 1992 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1992/2372) Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Programı.

Tebliğ Dergisi (1994/2414) 1994 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1996/2455) 1996 Lise Haftalık Ders Çizelgesinde Seçmeli Resim Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1997/2481) 1997 İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1997/2485) Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Ders Programı.

Tebliğ Dergisi (1998/2492) 1998 ilköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesinde Resim ve İş Dersleri.

Tebliğ Dergisi (1998/2487) Lise Resim 1, 2, 3 Dersi Programı.

Tebliğ Dergisi (1999/2505) Güzel Sanatlar Lisesi Ders Programı.

TTK (1983), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 1923-1983, Ankara

TTK (2007), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI,
08.10.2007

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/1_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/2_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/3_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/4_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/5_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/6_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/7_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/8_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/9_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/10_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/12_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/13_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/14_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/15_sura.pdf

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/16_sura.pdf

TÜRKDOĞAN, Galip

1984 Sanat Eğitimi Yöntemleri, Resim-İs Öğretimi, Kadioğlu Matbaası,
Ankara.

UYGUN, Selçuk

2007 “**ÖĞRETMEN OKULLARI**” (İlk Öğretmen okulları ve Köy Enstitüleri),
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 4203, Ankara.

YOLCU, Enver

2004 “**Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**”, Nobel Yayın Dağıtım, 1.
Baskı, Ankara.